

Veiligheid op school onder de

Scholengroep Den Haag
Zuid-West

Voorwoord

Juni 2005

Voor u ligt het afstudeerproject 'Veiligheid op school onder de loep' van drie vierdejaars studenten Maatschappelijk Werk en Dienstverlening.

Wij hebben ervoor gekozen een onderzoek te doen naar de veiligheid op drie VMBO-scholen in Den Haag, Rijswijk en Delft. Wat betreft deze veiligheid wilden wij graag de meningen en visies van leerlingen achterhalen, omdat het naar onze mening belangrijk is dat de scholen in samenwerking en overleg met de leerlingen een veilig klimaat creëren.

Door onze stage-ervaringen hebben wij ondervonden dat veel leerlingen zich niet volkomen veilig voelen op school.

De drie scholen die wij op het oog hadden voor ons onderzoek waren gelukkig geïnteresseerd en wilden hun medewerking verlenen. Dit zijn het Rembrandt College in Delft, het Van Rijn in Rijswijk en het voormalige Jan Steen College in Den Haag. Dankzij deze scholen en hun leerlingen hebben wij het doel van ons onderzoek uiteindelijk kunnen bereiken.

Wij willen hen dan ook allen bedanken voor hun medewerking en grote bijdrage aan ons project.

Verder bedanken wij dhr. D. Lammers, onze begeleider, voor alle hulp en begeleiding gedurende het hele proces. Tevens bedanken wij dhr. R. Dijk, onze opdrachtgever, die het mede mogelijk heeft gemaakt dat wij ons afstudeerproject hebben kunnen uitvoeren.

Hiernaast gaat onze dank uit naar alle anderen die op de één of andere manier een bijdrage hebben geleverd aan ons project, maar die wij niet hebben genoemd.

Bij deze wensen wij u allen veel leesplezier.

Anneliet Los
Maurice Kuijvenhoven
Zineb Sakhi

Inhoudsopgave

Hst. Blz.

Voorwoord

Hoofdstuk: 1

1.1	Inleiding.....	7
1.2	Vraagstelling.....	8
1.2.1	Hoofdvraag.....	8
1.2.2	Deelaspecten.....	8
1.3	Doelstelling.....	8
1.4	Verantwoording onderzoeksontwerp.....	8
1.4.1	Inhoudsanalyse.....	8
1.4.2	Enquêtering.....	8
1.4.2.1	Kenmerken onderzoekspopulatie.....	9
1.4.3	Type onderzoek.....	9
1.4.4	Informatieverwerking.....	9
1.5	Knelpunten tijdens onderzoek.....	9
1.6	Inhoud rapport	9

Hoofdstuk 2: Het veiligheidsvraagstuk in drie voortgezet onderwijs instellingen

2.1	Inleiding.....	11
2.2	Kenmerken scholen.....	11
2.3	Het Rembrandt College.....	11
2.3.1	Basisberoepsgerichte leerweg.....	12
2.3.2	Praktisch en doelgericht.....	12
2.3.3	Optimale begeleiding.....	12
2.3.4	Leerwegondersteunend.....	12
2.4	Jan Steen College.....	12
2.4.1	De school.....	12
2.4.2	Het onderwijs.....	13
2.5	Het Van Rijn.....	13
2.5.1	Uitgangspunten van het Van Rijn.....	13
2.5.2	Begeleiding.....	14
2.6	De doelgroep.....	14
2.6.1	Het Vmbo.....	14
2.6.2	Leerwegondersteunend.....	15
2.6.3	Het Imago.....	15
2.7	Het Veiligheidsbeleid van de scholen.....	15
2.7.1	Het Veiligheidsbeleid van het Rembrandt College.....	15
2.7.1.1	De veiligheidscoördinator.....	16
2.7.1.2	Het schoolmaatschappelijk werk.....	17
2.7.2	Het veiligheidsbeleid van het Jan Steen College.....	17
2.7.2.1	Het veiligheidsreglement.....	17
2.7.2.2	De vertrouwenspersoon.....	17
2.7.2.3	Het voorkomen van diefstal.....	18
2.7.2.4	Het voorkomen van lichamelijk en seksueel geweld.....	18
2.7.2.5	Het voorkomen van pesten.....	18
2.7.2.6	Het voorkomen van discriminatie.....	19
2.7.3	Het veiligheidsbeleid van het Van Rijn.....	19
2.7.3.1	De schoolregels van het Van Rijn.....	19

2.7.3.2	Het schoolmaatschappelijk werk.....	20
2.8	Conclusie.....	20

Hoofdstuk 3: Het thema veiligheid in theoretisch perspectief

3.1	Inleiding.....	21
3.2	Veiligheid.....	21
3.2.1	Sociale veiligheid.....	21
3.3	Agressie en intimidatie.....	22
3.3.1	Definities en visies over agressie.....	22
3.3.2	Agressie op school.....	23
3.3.3.	Kenmerken en gevolgen van geweld.....	24
3.4	Seksuele intimidatie.....	25
3.4.1	Definitie van seksuele intimidatie.....	25
3.4.2	Seksuele intimidatie op school.....	26
3.4.3	Typen van seksuele intimidatie.....	26
3.4.4	Gevolgen voor het slachtoffer.....	27
3.4.5	School(leiding) en seksuele intimidatie.....	27
3.5	Misdaad.....	28
3.5.1	Alcohol.....	28
3.5.1.1	Alcoholgebruik onder leerlingen.....	28
3.5.1.2	De gevolgen van alcoholgebruik.....	30
3.5.1.3	Alcohol en school.....	30
3.5.1.4	Alcohol en veiligheid.....	31
3.5.2	Drugs.....	31
3.5.2.1	Drugsgebruik onder leerlingen.....	32
3.5.2.2	Effecten en gevolgen van cannabis.....	33
3.5.2.3	School en cannabis.....	33
3.5.3	Vandalisme.....	34
3.5.3.1	Definitie van vandalisme.....	34
3.5.3.2	Verschillende typen van vandalisme.....	34
3.5.3.3	Kenmerken van daders vandalisme.....	35
3.5.3.4	Vandalisme op school.....	35
3.5.4	Wapens.....	36
3.5.4.1	Genoemde wapens in enquête.....	36
3.5.4.2	Wapenbezit onder leerlingen.....	36
3.5.4.3	Kenmerken van wapendragers.....	37
3.5.4.4	Onveiligheid door wapenbezit.....	37
3.5.5	Diefstal.....	38
3.5.5.1	De wet over dieftal.....	38
3.5.5.2	Diefstal op school.....	38
3.5.5.3	Diefstal en populariteit.....	38
3.5.5.4	Diefstal en veiligheid.....	39
3.5.5.5	Rol van school.....	39
3.6	Pesten.....	39
3.6.1	Wat is pesten?.....	40
3.6.2	Oorzaken en gevolgen van pesten.....	41
3.6.3	Slachtoffers en hun opvoeding.....	42
3.6.4	Het slachtoffer in de groep.....	43
3.6.5	Symptomen van het slachtoffer.....	43
3.6.6	Pesten en de rol van het schoolmaatschappelijk werk.....	43
3.7	Discriminatie.....	44
3.7.1	Wat is discriminatie?.....	44
3.7.2	Welke soorten van discriminatie zijn er.....	45
3.7.3	Waarom discrimineren mensen?.....	46

3.7.4	Gevolgen van discriminatie.....	46
3.7.5	Discriminatie in het onderwijs.....	47
3.7.6	Discriminatie en de rol van het Schoolmaatschappelijk werk.....	48
3.8	Conclusie.....	48

Hoofdstuk 4: Onderzoeksuitkomsten

4.1	Inleiding.....	49
4.2	Veiligheidsgevoel vs Literatuur.....	49
4.3	Analyse Rembrandt College.....	50
4.3.1	Algemene gegevens.....	50
4.3.2	Misdaad.....	51
4.3.3	Pesten.....	53
4.3.4	Agressie en intimidatie.....	54
4.3.5	Seksuele intimidatie.....	54
4.3.6	Discriminatie.....	55
4.3.7	Personeel.....	56
4.3.8	Plaats in school.....	57
4.4	Analyse Jan Steen College.....	58
4.4.1	Algemene gegevens.....	58
4.4.2	Misdaad.....	59
4.4.3	Pesten.....	61
4.4.4	Agressie en intimidatie.....	62
4.4.5	Seksuele intimidatie.....	63
4.4.6	Discriminatie.....	64
4.4.7	Personeel.....	65
4.4.8	Plaats in school.....	65
4.5	Analyse Van Rijn.....	66
4.5.1	Algemene gegevens.....	66
4.5.2	Misdaad.....	67
4.5.3	Pesten.....	70
4.5.4	Agressie en intimidatie.....	71
4.5.5	Seksuele intimidatie.....	71
4.5.6	Discriminatie.....	72
4.5.7	Personeel.....	73
4.5.8	Plaats in school.....	73
4.6	Conclusie.....	74
4.6.1	Misdaad.....	74
4.6.2	Pesten.....	75
4.6.3	Agressie en intimidatie.....	75
4.6.4	Seksuele intimidatie.....	75
4.6.5	Discriminatie.....	76
4.6.6	Personeel.....	76
4.6.7	Plaats in school.....	77

Hoofdstuk 5: Aanpak Veiligheid

5.1	Inleiding.....	78
5.2	Bestaande veiligheidsmaatregelen Rembrandt College.....	78
5.3	Eigen rol leerlingen.....	79
5.4	Bestaande veiligheidsmaatregelen Jan Steen College.....	80
5.5	Eigen rol leerlingen.....	81
5.6	Bestaande veiligheidsmaatregelen Van Rijn.....	81
5.7	Eigen rol leerlingen.....	82
5.8	Gewenste maatregelen.....	82

5.8.1	Het controleren van kluisjes door conciërges.....	83
5.8.1.1	Verklaring.....	83
5.8.2	Het fouilleren door conciërges op wapenbezit.....	84
5.8.2.1	Verklaring.....	84
5.8.3	Politie op school.....	85
5.8.3.1	Verklaring.....	85
5.8.4	Detectiepoortjes op school.....	86
5.8.4.1	Verklaring.....	86
5.9	Conclusie.....	87
5.9.1	Bestaande veiligheidsmaatregelen.....	87
5.9.2	Eigen rol leerlingen.....	87
5.9.3	Gewenste maatregelen.....	87

Hoofdstuk 6: Conclusies en aanbevelingen

6.1	Inleiding.....	89
6.2	Aanbevelingen terreinen en overigen.....	89
6.2.1	Aanbevelingen terreinen.....	89
6.2.2	Overige aanbevelingen.....	91
6.3	Aanbevelingen schoolmaatschappelijk werk.....	92

Geraadpleegde literatuur.....	95
-------------------------------	----

Bijlage 1: uitgedeelde enquête

Bijlage 2: verwerkte enquête

Bijlage 3: veilige school

1.1 Inleiding

“De enige reden dat ik de eerste weken op school een mes bij me droeg was omdat ik me niet veilig voelde hier op school. Vooral op de gang tijdens het wisselen van de lessen” deelt een eersteklasser zijn ervaring met betrekking tot veiligheid op school tijdens een bijeenkomst van de leerlingenraad.

Uit het boek van Wiel Veugelers en Ewoud de Kat ('leerlingen, ouders en docenten over de pedagogische opdracht en de afstemming tussen gezin en school') blijkt dat leerlingen niet al te positief zijn over aspecten van de schoolcultuur waarbij zij zelf betrokken zijn. Denk hierbij aan het normatief gedrag van leerlingen, de relatie tussen leerlingen onderling en de relatie tussen leerkrachten en leerlingen. Over de relatie tussen de leerkrachten onderling zijn zij echter veel positiever. Leerlingen zijn dus niet zo tevreden over het door henzelf ervaren schoolklimaat. Als leerlingen het over normatief gedrag hebben, gaat het over pesten, spijbelen, vechten en stelen. Gezien de uitkomsten van onze enquêtes komt dergelijk gedrag veel vaker voor dan ouders en docenten melden. Leerlingen zien en ervaren meer normoverschrijdend gedrag dan ouders en docenten te weten komen.

Recente drama's in het onderwijs, zoals de moord op onderdirecteur H. van Wieren, hebben de discussie over veiligheid op school doen vlammen. De minister van Onderwijs riep de scholen op meer werk te maken van hun veiligheidsbeleid.

In de media is al veel gespeculeerd over manieren waarop de scholen veiliger zouden kunnen worden, maar er is weinig aandacht geschonken aan de meningen en ervaringen van de leerlingen zelf met betrekking tot dit onderwerp.

Onze opdrachtgever (het Rembrandt College) en de andere twee betrokken scholen willen weten hoe leerlingen op een middelbare VMBO-school aankijken tegen het fenomeen veiligheid. In welke mate ervaren zij veiligheid op de terreinen: discriminatie, pesten, misdaad, agressie en overige terreinen. Er is ook behoefte aan de visie van deze leerlingen op het veiligheidsbeleid van de school en de (eventuele) nodige aanvullingen hierop volgens de leerlingen. Tenslotte is het essentieel om te weten welke bijdrage de leerlingen zelf kunnen leveren om van de school een zo veilig mogelijke leeromgeving te maken. Zij zijn immers zelf ook medeverantwoordelijk voor het creëren van een veilig klimaat.

Het onderwijs heeft niet alleen een educatieve kant maar ook een pedagogische kant. De pedagogische taak van school is de veiligheid van hun leerlingen garanderen maar ook dat de leerlingen kunnen praten over gevoelens van veiligheid. De schoolmaatschappelijk werker kan hierin een belangrijke rol vervullen. De opdrachtgever wil weten welke specifieke rol het schoolmaatschappelijk werk kan vervullen omtrent de thematiek: veiligheid op school.

1.2 Vraagstelling

Gezien het voorafgaande komen we tot de volgende hoofdvraag en wordt de hoofdvraag in deelaspecten verder uitgewerkt.

1.2.1 Hoofdvraag

Op welke terreinen en in welke mate ervaren leerlingen in de 1^e en 2^e klassen veiligheid op een VMBO-school en hoe kan die veiligheid (eventueel) verbeterd worden?

1.2.2 Deelaspecten:

De hoofdvraag hebben wij uitgewerkt in de volgende deelaspecten:

- In welke mate ervaren leerlingen veiligheid op het terrein van discriminatie?
- In welke mate ervaren leerlingen veiligheid op het terrein van pesten?
- In welke mate ervaren leerlingen veiligheid op het terrein van misdaad?
- In welke mate ervaren leerlingen veiligheid op het terrein van agressie?
- In welke mate ervaren leerlingen veiligheid op overige terreinen?

Deze terreinen leiden naar de volgende deelaspecten:

- Wat zijn de huidige maatregelen op de drie VMBO-scholen ten aanzien van veiligheid?
- Welke extra maatregelen zijn er nodig vanuit het gezichtspunt van de leerlingen?
- Welke bijdrage kunnen de leerlingen zelf leveren?
- Welke rol kan het schoolmaatschappelijk werk spelen in het veiligheidsvraagstuk?

1.3 Doelstelling

De opdrachtgever wenst met ons afstudeerproject kennis te krijgen in de vraag:

In welke mate en op welke terreinen voelen leerlingen zich veilig op een VMBO-school?

Via ons afstudeerproject willen wij komen tot bruikbare aanbevelingen waarmee de veiligheid van de drie VMBO-scholen die wij willen onderzoeken, verbeterd kan worden. Ook willen wij achterhalen welke bijdrage de leerlingen zelf kunnen leveren om de veiligheid op hun school te vergroten. Tenslotte willen we inzicht krijgen in de rol die het schoolmaatschappelijk werk zou kunnen spelen in dit geheel.

1.4 Verantwoording onderzoeksontwerp

1.4.1 Inhoudsanalyse

We hebben een inhoudsanalyse gemaakt aan de hand van informatie die wij vergaard hebben via literatuur, bestaande veiligheidsprotocollen, bestaand beleidsplan, Internet etc. Met behulp van een vaste contactpersoon op iedere school hebben wij de hierboven genoemde informatie verkregen.

1.4.2 Enquêteering

Wij hebben onze data vergaard d.m.v. het afnemen van enquêtes. In eerste instantie hebben wij gekozen voor zowel een schriftelijke enquête als voor mondelinge diepte-interviews. Door tijdgebrek hebben wij ons echter beperkt tot de schriftelijke enquêteering.

1.4.2.1 Kenmerken onderzoekspopulatie

We hebben in totaal 550 enquêtes uitgedeeld. De enquêtes zijn in de mentoruren uitgedeeld. Hierdoor hebben we een groot gedeelte van de enquêtes teruggekregen.

Wij zijn zeer tevreden met de respons, namelijk een respons van 85,6%.

De enquête is gehouden onder leerlingen uit het eerste en tweede leerjaar van het VMBO op het Jan Steen College, het Rembrandt College en het Van Rijn.

1.4.3 Type onderzoek

Het type onderzoek waar wij gebruik van hebben gemaakt is het inventariserend onderzoek. In zekere zin is het tevens een evaluerend onderzoek. Het veiligheidsbeleid van de school is immers getoetst. Dit hebben wij gedaan door de antwoorden/uitslagen van de enquêtes te vergelijken met het al bestaande veiligheidsbeleid.

1.4.4 Informatieverwerking

De vragenlijsten die door de leerlingen zijn ingevuld hebben wij verwerkt met het computerprogramma SPSS. Dit is een programma speciaal voor het verwerken van enquêtes.

1.5 Knelpunten tijdens onderzoek

In de verantwoording gaat het over het verloop van het onderzoek: waar we als groepje tegenaan zijn gelopen en welke besluiten we hebben genomen tijdens het onderzoek.

Tijdens het maken van de enquête hebben we niet voldoende stil gestaan bij de vraag hoe we de antwoorden precies wilden verwerken. Uiteindelijk hebben we alles verwerkt met het programma SPSS. De enquête bevat erg veel vragen en sommige vragen hebben we niet behandeld in de analyses, omdat ze niet relevant genoeg waren.

De antwoordmogelijkheden zijn ook verkleind. Bij de enquêtes zoals we ze daadwerkelijk uitgedeeld hebben, hadden de leerlingen meerdere keuzemogelijkheden. Bij de kopjes misdaad, pesten, discriminatie, agressie en intimidatie waren de keuzemogelijkheden 'nooit', '1 tot 3 keer', '4 tot 6 keer' of 'meer dan 6 keer'. Tijdens het verwerken met SPSS kwamen we erachter dat het te ingewikkeld en te tijdrovend was om conclusies te trekken aan de hand van deze antwoorden. Daarom hebben we besloten om de keuzemogelijkheden samen te voegen en op te splitsen in 'ja' en 'nee'.

Wegens privacy redenen van de drie betrokken scholen worden de namen van de scholen in dit onderzoek niet genoemd. In plaats daarvan wordt er gebruik gemaakt van andere namen.

1.6 Inhoud rapport

Het gehele afstudeerproject is onderverdeeld in 6 hoofdstukken. Het uiteindelijke rapport ziet er als volgt uit:

Hoofdstuk 2 omvat een schets van de deelnemende scholen en de doelgroep. Daarna wordt er ingegaan op het veiligheidsbeleid van de drie scholen.

In hoofdstuk 3 behandelen wij de literatuur met betrekking tot de deelaspecten van de hoofdvraag: veiligheid in theoretisch perspectief met betrekking tot agressie en intimidatie, pesten, misdaad en discriminatie. Tevens worden enkele visies met betrekking tot veiligheid aangekaart.

Hoofdstuk 4 staat geheel in het teken van onze bevindingen. De analyses en uitkomsten van het Jan Steen College, het Rembrandt College en het Van Rijn worden weergegeven.

In hoofdstuk 5 wordt er aandacht besteed aan de aanpak van het veiligheidsprobleem op de scholen. De waardering van de leerlingen voor de huidige maatregelen wordt weergegeven. Tevens wordt aangegeven welke extra maatregelen volgens de leerlingen nodig zijn. Ook wordt er aandacht besteed aan de eigen rol van de leerlingen met betrekking tot dit onderwerp.

Tenslotte presenteren wij in hoofdstuk 6 de conclusies en aanbevelingen.

H2 Het veiligheidsvraagstuk in drie voortgezet onderwijs instellingen

2.1 Inleiding

Hieronder zal een beschrijving volgen van onze doelgroep en de scholen waar de leerlingen van onze doelgroep toebehoren. Zoals al eerder is vermeld betreft het hier het voortgezet onderwijs van het Jan Steen College in Den Haag, het Rembrandt College in Delft en het Van Rijn in Rijswijk.

We hebben ons beperkt tot de eerste en tweedeklassers van het VMBO onderwijs.

2.2 Kenmerken scholen

In totaal zijn er op drie verschillende VMBO-scholen enquêtes uitgedeeld. Wij hebben voor het Van Rijn, het Rembrandt College en het Jan Steen College gekozen omdat deze scholen ongeveer hetzelfde lesaanbod hebben. Ook zijn alle drie de scholen te typeren als zeer multicultureel.

Toch zijn er verschillen tussen de drie scholen. De scholen verschillen bijvoorbeeld in grootte van elkaar en hebben andere uitgangspunten. In de volgende paragrafen worden de kenmerken van elke school neergezet.

2.3 Het Rembrandt College

Het Rembrandt College is een openbare school voor voortgezet onderwijs voor Delft en omgeving. De school biedt een breed spectrum aan onderwijs- en ontwikkelingsmogelijkheden in twee goed verzorgde en ingerichte schoolgebouwen. De schoolgebouwen zijn goed bereikbaar en liggen in een veilige omgeving.

Het Rembrandt College is er in de eerste plaats voor de leerlingen. Als de leerlingen van het Rembrandt College de school verlaten moeten ze zich veilig hebben gevoeld, het maximale hebben bereikt, en zich voorbereid voelen op een plaats als wereldburger in een internationaal georiënteerde samenleving.

De school voelt zich helemaal geslaagd als de leerlingen laten weten dat ze veel plezier hebben (gehad) in het leren.

Bij het Rembrandt College staan de begrippen respect, vertrouwen en veiligheid centraal als het gaat om het pedagogisch handelen. Het Rembrandt College probeert een sfeer te scheppen waarin kinderen zich veilig en prettig voelen, zich durven ontwikkelen.

Vanzelfsprekend ontstaat een dergelijke sfeer niet vanzelf. Voor elkaar opkomen, elkaar vertrouwen geven en samenwerken zijn daarbij sleutelwoorden.

Momenteel leren en werken totaal 1650 leerlingen en 215 medewerkers op het Rembrandt College. Het Rembrandt College telt twee vestingen: locatie Vermeerstraat en locatie van Halsstraat.

In ons onderzoek hebben wij ons gericht op de locatie: van Halsstraat, omdat op deze locatie VMBO-onderwijs wordt gegeven.

Het gebouw aan de Van Halsstraat bevat de opleidingen:

- VMBO kader- en basisberoepsgerichte leerwegen in diverse sectoren; (met of zonder leerwegondersteuning)
- Praktijkonderwijs.

2.3.1 Basisberoepsgerichte leerweg

Het Rembrandt College heeft een breed aanbod. Het aanbod bestaat uit:

- Administratie;
- bouwtechniek breed;
- consumptieve technieken breed;
- elektrotechniek;
- metaaltechniek;
- verzorging.

2.3.2 Praktisch en doelgericht

Het VMBO is een praktische, doelgerichte opleiding. Er zijn uitstekende doorstroommogelijkheden naar de Regionale Opleidingscentra (ROC's) voor tal van opleidingen binnen het middelbare beroepsonderwijs. Leerlingen van de basisberoepsgerichte leerweg kunnen doorstromen naar niveau 2 van een ROC. Voor leerlingen van de kaderberoepsgerichte leerweg is doorstromen naar niveau 3 of 4 van een ROC mogelijk. De vele praktijk uren zorgen voor een gedegen beroepsvoorbereiding. Bovendien wordt de motivatie van de leerlingen erdoor verhoogd.

2.3.3 Optimale begeleiding

Op het Rembrandt College wordt gezorgd voor een beperkt aantal docenten per klas, zodat de leerlingen optimaal begeleid kunnen worden. Hierin speelt de mentor een centrale rol. Het Rembrandt College heeft naast begeleiding van de mentor ook een Remedial Teacher en een decaan in school. Het overzichtelijke gebouw aan de van Halsstraat beschikt over moderne, veilige voorzieningen en de leerlingen werken in een ordelijke, nette omgeving.

2.3.4 Leerwegondersteunend

In het leerwegondersteunend onderwijs (LWOO) worden de leerlingen in kleinere klassen intensief begeleid. Doel van deze begeleiding is dat de leerlingen een VMBO-diploma behalen in de basisberoepsgerichte leerweg.

De begeleiding is heel persoonlijk en direct. De klassen krijgen zoveel mogelijk les van kleine docententeams, waardoor leerlingen en docenten elkaar sneller en beter leren kennen.

2.4 Jan Steen College

De leerlingen van het Jan Steen College aan de Mondriaan zijn verhuisd naar een andere locatie, aan het Hortensia plein. Deze school is een onderdeel van het Toorop College. De enquêtes zijn afgenomen voor de verhuizing, aan de Mondriaan. Daar zaten toen in totaal ongeveer 310 leerlingen.

Aangezien deze school nu onderdeel is van het Toorop College, zal daar iets meer over verteld worden. De uitgangspunten komen overeen met die van het Jan Steen College.

2.4.1 De school

Het Toorop College is een voor iedereen toegankelijke school, waarin leerlingen en medewerkers zich gewaardeerd voelen. De samenwerking binnen de school is gebaseerd op respect voor en vertrouwen in elkaar, zodat optimaal kan worden samengewerkt. Sociale vorming in en buiten de school is een belangrijk doel van ons onderwijs. Vanuit onderling respect en tolerantie creëren ze een veilige leersituatie, waarin je mag zijn wie je bent. Ze accepteren de mening van elkaar en luisteren naar argumenten.

2.4.2 Het onderwijs

Het onderwijs is er op gericht om leerlingen zich maximaal te laten ontplooiën en zodoende het beoogde einddiploma te laten behalen. Naast noodzakelijke kennis om het diploma te verwerven is er ruimte om talenten te ontwikkelen.

Belangrijk is om kennis te verrijken buiten de reguliere kerndoelen van de basisvorming. Binnen de klassen wordt steeds door de docenten gestimuleerd om het hoogste kennisniveau te bereiken.

2.5 Het Van Rijn

Het Van Rijn zet zich in voor het geven van kwaliteitsonderwijs met extra aandacht voor de culturele en sportieve vorming van de leerlingen. Richtsnoer hierbij is de christelijke traditie. In tegenstelling tot het Jan Steen College en het Rembrandt College hecht het Van Rijn meer waarde aan het religieuze aspect van de school. Het Rembrandt College en het Jan Steen College zijn meer te typeren als openbare scholen.

Het van Rijn is een school voor VMBO (met / zonder LWOO), havo en vwo (gymnasium / atheneum) met 3 vestigingen in Rijswijk en in totaal ongeveer 1700 leerlingen. In het gebouw aan de Berkenlaan, met ongeveer 600 leerlingen, bevindt zich het VMBO (kader- en basisberoepsgericht) onderwijs. Het gebouw aan de Rozenlaan heeft ongeveer 100 leerlingen. Op deze vestiging zit het VMBO basisberoepsgericht met LWOO onderwijs. De maximale groepsgrootte van de onderbouw van het VMBO is 24 leerlingen en van het LWOO 14 leerlingen.

In het onderzoek hebben wij ons gericht op 1 vestiging van het Van Rijn, namelijk de vestiging aan de Berkenlaan.

2.5.1 Uitgangspunten van het Van Rijn

1. Leren moet;
2. Veiligheid en onderling respect zijn noodzakelijk;
3. Duidelijkheid is belangrijk.

1. Leren

Op elke school moet geleerd worden. Daarom helpt het Van Rijn de leerlingen vanaf de eerste dag om hun werk georganiseerd aan te pakken. Ook aan het aanleren van vaardigheden besteden zij veel aandacht. De leraren van het Van Rijn zijn voortdurend bezig met bij- en nascholing om de leerlingen zo goed mogelijk tijdens hun schoolcarrière te begeleiden.

2. Veiligheid

Iedereen moet zich veilig kunnen voelen op het Van Rijn. Er wordt erg gelet op plagerijen, want plagen kan heel snel overgaan in pesten. De klassenmentoren besteden, indien het nodig is, in hun klas aandacht aan pesten en duidelijke in de klas gemaakte afspraken geven leerlingen een gevoel van veiligheid. Want op deze manier weet iedere leerling waar hij aan toe is, wat wel en niet kan en bij wie hij kan aankloppen als er problemen zijn. Alle medewerkers van de school willen de leerlingen zo veel mogelijk veiligheid bieden.

3 Duidelijkheid

Een logische constatering: aan regels moet iedereen zich houden. Iedere leerling wordt geacht de schoolregels te kennen. Deze regels zijn duidelijk en simpel. Als een leerling zich niet aan de schoolregels houdt, volgt uiteraard een straf, maar bij herhaaldelijke overtreding, kan de school de hulp van de ouders inroepen om de leerling weer op het rechte spoor te

brengen. De ouders zijn tenslotte nog altijd de belangrijkste opvoeder en begeleider van het kind, al is de school zich er goed van bewust dat ook hun bijdrage groot is.

2.5.2 Begeleiding

Naast goed onderwijs probeert het Van Rijn de leerlingen ook zo goed mogelijk te begeleiden. Dat gebeurt op drie gebieden: leren, kiezen en de persoonlijke begeleiding. De begeleiding van de leerlingen is de verantwoordelijkheid van de twee afdelingsdirecteuren. Zij organiseren alle activiteiten voor het kind en onderhouden de contacten met ouders en buitenschoolse instanties. Voor vragen over hun kind kunnen ouders altijd bij hen terecht. Daarnaast speelt de mentor van de leerling(e) een belangrijke rol. Deze is eigenlijk een soort mede-ouder en bewaakt de studieresultaten en het welbevinden van 'zijn kinderen'! Verder heeft de school een aantal specialisten voor bijzondere zaken: een Remedial Teacher voor leerproblemen, een decaan voor het begeleiden bij de studiekeuze en de leerlingbegeleiders voor meer persoonlijke problemen.

2.6 De doelgroep

Onze doelgroep bestaat uit leerlingen van de 1^e en 2^e klassen van de volgende drie VMBO scholen:

- Rembrandt College in Delft;
- Het Jan Steen College in Den Haag;
- Het Van Rijn in Rijswijk.

Alle leerlingen die geënquêteerd zijn volgen het VMBO. Hieronder wordt in het kort uitgelegd wat het VMBO inhoudt en wat het imago van het VMBO is.

2.6.1 Het VMBO

Het VMBO bestaat nu 6 jaar. Van alle middelbare scholen zit ruim 60% op het VMBO. Wat voorheen VBO of MAVO was, is nu VMBO geworden. Ook is een stuk speciaal onderwijs in het VMBO onder gebracht. Het is de bedoeling dat leerlingen met een VMBO-diploma doorstromen naar het Mbo of Havo. Een opleiding in het VMBO duurt vier jaar.

In het eerste en tweede jaar krijgen de leerlingen basisvorming, waarin bijna iedereen dezelfde vakken volgt. Pas aan het eind van het tweede jaar kiezen leerlingen een sector en een leerweg. Een sector sluit aan bij wat je later wilt worden. Er kan gekozen worden uit Zorg en Welzijn, Techniek, Landbouw of Economie. Volgens het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap volgen de leerlingen vakken die goed aansluiten op vervolgopleidingen.

Om tot een goede aansluiting naar het VMBO te komen bestaan er op het VMBO vier leerwegen.

- De theoretische leerweg;
- De gemengde leerweg;
- De kaderberoepsgerichte leerweg;
- De basisberoepsgerichte leerweg.

Deze indeling in leerwegen is om een goede afstemming te krijgen op het vervolgonderwijs door een gerichte vakkenpakketkeuze van de leerling. Een andere reden waarom er voor de verschillende leerwegen is gekozen omdat er op het VMBO veel verschillende type leerlingen zijn. De leerwegen doen recht aan de verschillende leerstijlen van leerlingen. In figuur 1 is het schema van het VMBO aangegeven.

Figuur 1. De leerwegen en vervolgonderwijs.

Bron: Brochure 'later begint vandaag!'

2.6.2 Leerwegondersteunend

Het leerwegondersteunend onderwijs is bedoeld voor leerlingen die het niveau van het VMBO wel aankunnen, maar die extra ondersteuning nodig hebben om een diploma te halen. Leerwegondersteunend onderwijs bestaat uit alle (pedagogische en didactische) maatregelen waarmee leerlingen beter kunnen leren.

Welke leerlingen in aanmerking komen voor leerwegondersteunend of praktijkonderwijs wordt bepaald door de regionale verwijzingscommissie. De commissie kijkt naar IQ, leerachterstand en sociaal-emotionele problemen.

Leerlingen hoeven zich niet zelf aan te melden bij een regionale verwijzingscommissie. Als de school denkt dat het nodig is, zal die de leerling aanmelden. De school bepaalt vervolgens zelf welke extra zorg een leerling krijgt.

2.6.3 Het Imago

Het imago van het VMBO is niet goed. Veelal komt het VMBO negatief in het nieuws. Er is zelfs een campagne geweest om het negatieve imago van het VMBO te veranderen. Door de vele veranderingen binnen het VMBO is de vraag naar zorg voor VMBO leerlingen toegenomen. Elke VMBO school is ook verplicht om een zorgbeleidsplan te hebben. In een zorgbeleidsplan wordt de zorgstructuur op school beschreven en vastgelegd. Een zorgbeleidsplan is nodig omdat er veel leerlingen met sociaal emotionele of gedragsproblematiek kampen.

2.7 Het Veiligheidsbeleid van de scholen

Elke school heeft maatregelen genomen betreffende de veiligheid op school. Maatregelen zoals schoolregels en camera's komen op bijna elke VMBO-school voor. Niet elke school heeft daadwerkelijk de maatregelen die worden getroffen vertaald in een specifiek veiligheidsbeleid. Als het om een beleid over veiligheid gaat wordt er vaak uitsluitend gekeken naar de fysieke veiligheid. Na bestudering van de schoolregels, documenten en gesprekken met personeelsleden die over de veiligheid gaan hebben we van alle drie de scholen de maatregelen over veiligheid in kaart gebracht.

2.7.1 Het veiligheidsbeleid van het Rembrandt College

Op het Rembrandt College wordt gebruikt gemaakt van camera's in en buiten de school. Er zijn o.a camera's opgehangen in de fietsenstalling en bij de aula. In de kamer van de conciërges kan worden bijgehouden wat er gebeurt op de plaatsen waar de camera's hangen. Ook worden de beelden automatisch opgenomen. Wanneer een leerling zijn fiets kwijt is kan op de camera worden nagegaan wie de desbetreffende fiets heeft meegenomen.

Door het aanbrengen van de camera in de fietsenstalling is het aantal fietsdiefstallen sterk gedaald.

Op het Rembrandt College is af en toe ook een wijkagent te zien. De wijkagent loopt door de school en maakt contact met de leerlingen. In het externe zorgteam is de politie ook aanwezig. Het externe zorgteam is een vergadering met o.a. zorgcoördinator, afdelingsleider, ambtenaar leerplicht en een medewerker van politie Haaglanden. In het externe zorgteam worden leerlingen besproken, na toestemming van ouders. De politie heeft vaak bruikbare achtergrond informatie. Bijvoorbeeld in situaties waarbij leerlingen in aanraking zijn geweest met de politie. Ook heeft de politie informatie over mogelijke andere leden van het gezin. Het kan voorkomen dat een gezin bekend staat bij de politie. Het contact met de politie is belangrijk. Wanneer er calamiteiten zijn wordt de politie ingeschakeld. Dit is dan vaak de politieman/rechercheur die ook in het externe zorgteam zit.

In navolging van de landelijke campagne 'De Veilige School' doet ook het Rembrandt College mee aan het project 'De Veilige School' in samenwerking met twee andere scholen voor voortgezet onderwijs in Delft. De landelijke campagne is gericht op het vergroten van leefbaarheid en veiligheid in scholen. Het eerste doel van deze landelijke campagne is het thema veiligheid bespreekbaar maken en het taboe rond geweld op en rond school doorbreken. Het tweede doel is de scholen in het voortgezet onderwijs ondersteunen bij het bouwen aan veiligheid voor de leerlingen en docenten¹.

Door het hebben van een leerlingenraad worden de leerlingen betrokken bij de school. De kandidaten voor de raad worden democratisch gekozen door de leerlingen in school. De raad houdt zich naast PR activiteiten (bijv. de Open dag) bezig met het organiseren van sportactiviteiten, feesten, de brede school, activiteiten in de aula en verder alles wat leerlingen op een school belangrijk vinden.

2.7.1.1 De veiligheidscoördinator

Op het Rembrandt College is er een veiligheidscoördinator aangesteld. Deze heeft een aantal werkzaamheden die hieronder vermeld worden. Hier krijgt hij 1 uur per week voor.

Alle scholen in Delft hebben een veiligheidscoördinator. Er is dan ook een externe vergadering met alle veiligheidscoördinatoren van Delft. Ook is er een interne vergadering. Het is de bedoeling dat de veiligheidscoördinator deze vergadering verzorgt. Bij deze vergadering zijn aanwezig: de locatiedirecteur, afdelingsleider en het hoofd van de conciërges. De veiligheidscoördinator neemt ook deel aan het coördinatieteam van de gemeente Delft. Dit is 1 keer per maand. De politie en de wijkcoördinator nemen hier ook deel aan. In de vergadering wordt voornamelijk gesproken over het gedrag van de leerlingen van het Rembrandt College. Een andere belangrijke taak van de veiligheidscoördinator is het geven van voorlichting en het visueel maken van de regels van de school. Er is een speciaal boekje² gemaakt voor leerlingen waar de rechten en plichten worden vermeld die elke leerling heeft. De eerste regel van het boekje luid: "Iedereen wil zich graag prettig en veilig voelen als hij op school is.

Daarom:

Toont iedereen respect voor elkaar;

Is iedereen vriendelijk tegen elkaar;

Past iedereen goed op alle spullen, van zichzelf, van anderen en van school."

¹ Procesmanagement Voortgezet Onderwijs, 1995-200: Landelijke campagne 'De Veilige School'

² Huisregels Rembrandt College, locatie van Halsstraat

In het boekje wordt verder beschreven wat de leerling moet doen bij afwezigheid of wanneer een leerling uit de les gestuurd wordt. Er worden duidelijke regels gegeven over roken, blowen en eten op school. Zo staat er dat roken verboden is op school en dat wanneer een leerling dealt hij van school wordt gestuurd. Ook wordt er in het boekje aandacht besteedt aan de vertrouwenspersoon. 'Als je je gekwetst voelt door een ongewenste intimiteit of seksuele intimidatie door een medeleerling of iemand van het personeel, dan kun je dit bespreken met iemand van de vertrouwenscommissie'.

In het boekje wordt helder en duidelijk omschreven wat de regels van de school zijn en wat de rechten van de individuele leerling(e) zijn. Het is geschreven op het niveau van de doelgroep. Het is alleen jammer dat er niets over het schoolmaatschappelijk werk wordt geschreven.

2.7.1.2 Het schoolmaatschappelijk werk

Het schoolmaatschappelijk werk neemt een belangrijke functie in binnen het Rembrandt College. Het schoolmaatschappelijk werk heeft een eigen plek binnen school.

De taak van de schoolmaatschappelijk werker is het ondersteunen van de mentor/docent bij handelingsplannen en op het gebied van sociaal-emotionele begeleiding, of deze begeleiding zelf uitvoeren³.

Ook de schoolmaatschappelijk werker speelt een rol om de veiligheid op school te bewaren. Door vroegtijdig signaleren van probleemgedrag kan dit gedrag worden bijgestuurd. De schoolmaatschappelijk werker kan vroegtijdig hulp bieden of de leerling(e) doorverwijzen naar andere instellingen.

2.7.2 Het Veiligheidsbeleid van het Jan Steen College

Het Jan Steen College heeft een veiligheidsprotocol⁴: het 'Overzichtsdocument Veiligheidsregels en veiligheidsprotocollen 2004/2005'.

Hier volgt nu een samenvatting van dit protocol met regels e.d welke betrekking hebben op de onderdelen die in ons onderzoek en de enquêtes naar voren zijn gekomen.

2.7.2.1 Het veiligheidsreglement

In dit reglement staat o.a. dat wapens, drugs, alcohol en vuurwerk op school verboden is. Tevens staat er dat het plegen van strafbare feiten en het uitschelden en pesten van mensen op school verboden is.

Tevens geeft dit reglement aan dat de school bevoegd is om controle uit te oefenen op de naleving van verbodsbepalingen. Dit houdt in dat ze de leerlingen (aan de kleding) op de aanwezigheid van verboden voorwerpen mogen fouilleren. Ook mogen ze door de leerlingen meegebrachte voorwerpen en kasten en lockers die door hen gebruikt worden op verboden voorwerpen controleren. Dit wordt gedaan door tenminste twee, door de schoolleiding aangewezen, personen en in aanwezigheid van de betrokken leerling.

2.7.2.2 De vertrouwenspersonen

Binnen de school zijn twee vertrouwenspersonen aanwezig die beschikbaar zijn voor leerlingen die klachten willen uiten ten aanzien van pesten, discriminatie, intimidatie en agressie en geweld.

Om de toegankelijkheid te vergroten is gekozen voor een vrouwelijke en een mannelijke vertrouwenspersoon. Alle leerlingen en medewerkers binnen de school zijn op de hoogte van de namen en de bereikbaarheid van de vertrouwenspersoon.

³ Zorgbeleidsplan: 2003-2004, Rembrandt College, locatie van Halsstraat

⁴ Jan Steen College, 2004/2005, Overzichtsdocument Veiligheidsregels en veiligheidsprotocollen

Tevens bevat het veiligheidsprotocol een aantal schoolprotocollen. In deze protocollen staat wat de school en haar medewerkers behoren te doen wanneer er sprake is van diefstal, lichamelijk geweld, seksueel geweld, pesten en discriminatie. Verder staan er een aantal regels om bovengenoemde incidenten te voorkomen.

2.7.2.3 Het voorkomen van diefstal

De school draagt zorg voor dat er geen aanleiding gegeven wordt tot diefstal door o.a. de volgende maatregelen te nemen:

- De school zorgt ervoor dat gedurende de dag geen vreemde mensen door het gebouw zwerven door alle buitendeuren gesloten te houden. Toelaten van buitenstaanders geschiedt door het binnenlaten via de conciërge;
- De school zorgt ervoor dat alle ruimtes die kostbaarheden bevatten afgesloten zijn.
- Via een intern camerasysteem worden de verschillende schoolgebieden opgenomen zodat er permanente toezicht is op fietsen en bromfietsen;
- De school stelt afsluitbare lockers ter beschikking van de leerling. De leerling wordt geacht deze te gebruiken om kostbaarheden in op te bergen;
- De docenten zien er op toe dat alle persoonlijke bezittingen na verlaten van het lokaal door leerlingen meegenomen worden;
- De surveillance medewerkers zien er op toe dat er na verlaten van de kantine en andere ontspanningsruimtes alle bezittingen meegenomen worden;
- De conciërges vergaren na sluiting van het schoolgebouw alle persoonlijke bezittingen die in de gangen en ontspanningsruimtes achter blijven en plaatsen deze veilig in een afgesloten ruimte.

2.7.2.4 Het voorkomen van lichamelijk en seksueel geweld

In de school- en lesregels is ter voorkoming van geweld opgenomen dat leerlingen zonder toestemming elkaar mogen aanraken.

Docenten en medewerkers van de school zijn zo geïnstrueerd dat ze leerlingen wel mogen aanraken maar met een grote terughoudendheid. De aanraking mag alleen geschieden in openbare ruimtes en op lichaamsdelen waardoor en geen misverstanden of onwenselijke aanrakingen kunnen ontstaan.

Tijdens alle pauzes en tussenuren wordt er door schoolsurveillances scherp gelet op mogelijke escalerende situaties. In deze voorfase worden mogelijke geweldspartijen uit elkaar gezet om escalatie te voorkomen.

Elk jaar wordt een leerling-enquête afgenomen waarin peiling van eventueel escalerend gedrag van medewerkers gepeild wordt.

In de brugklassen worden via de lessen leefstijl de normen en waarden besproken en daarbij is het voorkomen en plegen van (seksueel) geweld één van de issues.

2.7.2.5 Het voorkomen van pesten

Tijdens alle pauzes en tussenuren wordt er door schoolsurveillances scherp gelet op mogelijke escalerende situaties. In deze voorfase worden partijen uit elkaar gezet en/of begeleid om escalatie van pesten te voorkomen.

Ook wordt er elk jaar een leerling-enquête afgenomen waarin peiling van eventueel pestgedrag van medewerkers gepeild wordt.

Leerlingen tekenen in de brugklas een 'anti-pest' document (contract) waarin ze plechtig beloven om medeleerlingen niet te pesten.

In de brugklassen worden via de lessen leefstijl de normen en waarden besproken en daarbij is pesten één van de issues.

2.7.2.6 Het Voorkomen van discriminatie

Tijdens alle pauzes en tussenuren wordt er door schoolsurveillances scherp gelet op mogelijke escalerende situaties. In deze voorfase worden partijen uit elkaar gezet en/of begeleid om discriminatie te voorkomen.

Elk jaar wordt er een leerling-enquête afgenomen waarin peiling van eventuele discriminatie van medewerkers gepeild wordt.

In de brugklassen worden via de lessen leefstijl de normen en waarden besproken en daarbij is discriminatie één van de issues.

2.7.3 Het Veiligheidsbeleid van het Van Rijn

Op het Van Rijn zijn op alle drie de locaties regels opgesteld, die te maken hebben met de omgang met elkaar en die mede moeten leiden tot een veilig schoolklimaat. Ook de deelname van de school in het gemeentelijke project “de Veilige School” heeft dit tot doel (zie noot 1, hst 2 paragraaf 7.1). Verder is er een leerlingenraad waar aandacht wordt besteed aan de veiligheid op school. Alle eersteklassers krijgen in de eerste weken op school een sociale vaardigheidstraining. Deze training bedraagt tien mentorlessen waarin aandacht wordt besteed aan onderwerpen als omgaan met kritiek, pesten e.d. Deze training is mede ontworpen om een veilige sfeer te creëren op school met onderling respect en vertrouwen.

Op het Van Rijn is er een protocol hoe om te gaan met agressie en geweld, een veiligheidscoördinator, een vertrouwenspersoon en een klachtencommissie.

Klachten kunnen gaan over bijvoorbeeld begeleiding van leerlingen, toepassing van strafmaatregelen, beoordeling van leerlingen, de inrichting van de schoolorganisatie, (seksuele) intimidatie, discriminerend gedrag, agressie, geweld en pesten.

Ook is er vast contact met de wijkagent, die af en toe langskomt en altijd aanwezig is bij de disco. Tijdens de disco worden de leerlingen gecontroleerd op wapenbezit, dit wordt alleen bij schoolfeesten gedaan. Verder zijn er op het Van Rijn drie camera's aanwezig om ongewenste praktijken te signaleren/ te voorkomen.

2.7.3.1 De schoolregels van het Van Rijn

De schoolregels⁵ vormen een belangrijk onderdeel van het Van Rijn om de veiligheid te handhaven. In de schoolregels komt duidelijk naar voren dat het overtreden van de regels in enkele gevallen leidt tot aangifte bij politie of schorsing. Hieronder zijn een aantal schoolregels overgenomen die betrekking hebben op het thema veiligheid.

1. Gedraag je altijd ‘zoals het hoort’ tegenover medeleerlingen of medewerkers van de school. Als we ergens een hekel aan hebben, dan is het wel aan wangedrag, zowel binnen als buiten de school.

3. Mocht je ergens schade aanrichten in of bij het gebouw, meld dit dan bij de conciërge. Alle door de leerling aangerichte schade zal door ouders/verzorgers moeten worden vergoed.

8. In pauzes moeten de tassen in de kastjes. Dat voorkomt diefstal en verlies.

18. Alles wat in de maatschappij door de wet is verboden, is ook niet toegestaan in en om het schoolgebouw;

- Het in het bezit hebben en/of afsteken van vuurwerk;
- Het in het bezit hebben of gebruiken van messen of andere wapens;

⁵ Van Rijn, 2004, schoolregels

- Het in het bezit hebben van alcohol, stimulerende of verdovende middelen.

Overtreding van deze regels kan direct schorsing/verwijdering tot gevolg hebben.

Ten behoeve van de veiligheid in en rond de school behoudt de locatiedirectie zich het recht voor, om onaangekondigd en zonder toestemming te vragen, de inhoud van de lockers van de leerlingen te controleren.

2.7.3.2 Schoolmaatschappelijk werk

Tevens is er door samenwerking van het Algemeen Maatschappelijk Werk Laak en de stagiaires van de Haagse Hogeschool schoolmaatschappelijk werk aanwezig op het Van Rijn. Het schoolmaatschappelijk gaat daar verder waar leraren en mentoren stoppen. Leerlingen kunnen bij de schoolmaatschappelijk werker terecht met allerlei soorten problemen, ook met betrekking tot veiligheid.

2.8 Conclusie

In dit hoofdstuk is duidelijk geworden welke kenmerken en uitgangspunten het Van Rijn, het Rembrandt College en het Jan Steen College hebben.

Tevens is het beleid betreffende veiligheid van de drie onderwijsinstellingen duidelijk in kaart gebracht. In dit hoofdstuk is een antwoord gegeven op een deelvraag van de probleemstelling. Deze deelvraag luidt: wat zijn de huidige maatregelen op VMBO-scholen ten aanzien van veiligheid?

H 3 Het thema veiligheid in theoretisch perspectief

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de volgende onderwerpen in een theoretisch kader gezet: misdaad, agressie en intimidatie, pesten en discriminatie. Het doel van het hoofdstuk is inzicht te krijgen in het theoretische kader van het thema veiligheid. De informatie die wordt weergegeven is gebaseerd op literatuuronderzoek. Datgene we behandelen heeft voornamelijk betrekking met wat op zich op school kan afspelen. Afgaande in navolging van de systeemtheorie zijn er belangrijke omgevingsfactoren die medebepalend zijn voor het gedrag (gerelateerd aan het thema veiligheid) op school. Omgevingsfactoren zijn bijvoorbeeld: de thuissituatie, het uitgaansleven, persoonlijkheidskenmerken. Deze factoren worden zijdelings behandeld.

3.2 Veiligheid

In eerste instantie wordt in deze paragraaf ingegaan op het begrip veiligheid. Voordat de onderzoeksgegevens worden geanalyseerd moet eerst het begrip veiligheid duidelijk worden omschreven en worden geoperationaliseerd. De definitie van veilig in de Van Dale is:

1. zonder gevaar, 2 beschermd tegen gevaar, 3. zonder risico.

Veilig op school betekent dan dat leerlingen zonder gevaar kunnen vertoeven op school. Een veilige school beschermt zijn leerlingen tegen gevaar.

Het ministerie van OCW splitst het thema veiligheid op in twee vormen: sociale veiligheid en fysieke veiligheid (zie bijlage 3).

Fysieke veiligheid gaat over het feit of de school bijvoorbeeld brandveilig is en of er een veilige infrastructuur op school is. In ons onderzoek richtten wij ons voornamelijk op de sociale veiligheid. Aan de hand van de studie van Fijnaut (2003) wordt de term 'sociale veiligheid' hieronder nader uitgelegd.

3.2.1 Sociale veiligheid

Het kabinet heeft onlangs de adviesraad van het Kabinet en de Staten-Generaal op het gebied van maatschappelijke participatie en stabiliteit verzocht om advies uit te brengen over thema sociale veiligheid in Nederland. In hun stuk over sociale veiligheid⁶ leggen ze het begrip sociale (on)veiligheid uit aan de hand van Fijnaut et al.

Fijnaut et al. benoemen in hun studie⁷ drie vormen van sociale (on)veiligheid. De drie vormen zijn: persoonsgerelateerde criminaliteit, overlast en subjectieve onveiligheid. Deze begrippen worden hieronder nader uitgelegd. Doel van deze paragraaf is inzicht te verkrijgen in het begrip sociale (on)veiligheid.

1 Persoonsgerelateerde criminaliteit

Het betreft hier de criminaliteit die rechtstreeks aan de leerling (en de integriteit van de leerling) of het eigendom schade toebrengt. Het zijn uitingen van criminaliteit die op zichzelf misschien betrekkelijk klein zijn, zoals diefstal, vernielingen, tasjesroof en bedreigingen, maar die veelal grote emotionele gevolgen bij het slachtoffer teweegbrengen.

2 Overlast

Leerlingen ervaren onveiligheid als er sprake is van (ernstige) overlast. Het gaat dan onder andere om rondhangende groepen jongeren; geluidsoverlast; wildplassen; rondslingerend

⁶ RMO, 2004, Sociale veiligheid organiseren

⁷ Fijnaut et al, 2003, Tilburgse Commissie Veilig Samenleven

vuil; bedreigingen en scheldpartijen. Dit gedrag van anderen is overlastgevend en intimiderend, maar vaak op zichzelf niet strafbaar.

3 Subjectieve onveiligheid

Gevoelens van onveiligheid bij leerlingen vormen het derde aspect van het samengestelde begrip 'sociale veiligheid' op school. In onderzoek naar *sociale veiligheid* wordt er steeds gesproken over objectieve onveiligheid (die samenhangt met het gemeten aantal criminele feiten) en subjectieve onveiligheid (het *gevoel* van onveiligheid bij burgers).

Er wordt in het onderzoek van Fijnaut gesproken over objectieve onveiligheid en subjectieve onveiligheid. Wanneer een leerling bijvoorbeeld slachtoffer is geworden van diefstal of seksuele intimidatie spreken we van objectieve onveiligheid. Het is onveiligheid die samenhangt met criminele feiten. Bij subjectieve onveiligheid hoeft er geen sprake te zijn van een strafbaar feit maar hier gaat het meer om het gevoel van onveiligheid dat een leerling kan hebben. In onze vragenlijsten komen beide vormen van sociale (on)veiligheid aan bod. De objectieve vorm van sociale veiligheid wordt gemeten door te bekijken hoe vaak misdaden, seksuele intimidatie etc. voorkomen. De subjectieve vorm van sociale veiligheid wordt gemeten door te vragen naar veiligheidsgevoelens van leerlingen in de fietsenstalling, toiletten etc.

3.3 Aggressie en intimidatie

In deze paragraaf wordt het veiligheidsvraagstuk gerelateerd aan agressie en intimidatie en bekeken wat de definitie van agressie is. Verschillende visies komen naar voren aangaande de vraag hoe agressie kan ontstaan. In deze paragraaf wordt ingegaan op het onderwerp agressie in relatie tot school. Het onderwerp seksuele intimidatie wordt apart behandeld. Seksuele intimidatie wordt in het beleid van alledrie de scholen ook als een apart onderwerp behandeld. Seksuele intimidatie is een vorm van intimidatie maar heeft een beladen karakter. Vandaar dat ervoor is gekozen om dit onderwerp apart te behandelen.

3.3.1 Definitie en visies over agressie

Wanneer je de van Dale raadpleegt kom je tot de volgende definities van agressie:

Aantasting met geweld, vijandelijke aanval; vorm van destructief gedrag als uiting van de doodsdrijf of als nevenproduct van een fundamenteel streven naar zelfontplooiing of zelfhandhaving.

Agressie kun je opvatten als het toebrengen van schade aan een ander, maar ook als een vorm van zelfbehoud. In de media wordt agressie vaak synoniem gesteld aan geweld. Dit is naar onze mening onterecht omdat geweld een negatieve uiting van agressie is. In deze paragraaf wordt voornamelijk de nadruk gelegd op negatieve agressie wat zich kan uiten in geweld.

Over het ontstaan van agressie zijn de meningen verdeeld. De vraag welke kenmerken en eigenschappen zijn aangeboren en welke aangeleerd zijn, is al onderzocht door veel wetenschappers. In meer compact Engels: what is nature and what is nurture? Zowel biologische als sociale oorzaken hebben volgens wetenschappers met dit vraagstuk te maken. Twee theorieën over agressie worden in het kort hieronder beschreven. We hebben gekozen voor een theorie die uitgaat van het nature-perspectief en een theorie die uitgaat van het nurture-perspectief.

Charles Darwin

Volgens Darwin zijn de eigenschappen in de genen vastgelegd. Veranderingen daarin hebben veel tijd nodig. Agressie is een vaststaand gegeven. Het is nodig om te overleven, een overlevingsdrift. Het recht van de sterkste is het axioma van deze leer. We zien dit bijvoorbeeld terug bij de kat die sissend en blazend zijn rug kromt, zijn staart opzet en zijn klauwen uitslaat bij gevaar.

Bandura

Volgens Bandura moet agressie niet beschouwd worden als een aangeboren drift, maar als aangeleerd gedrag. Dit gedrag ontstaat mede door het socialisatieproces van het individu. Als kinderen merken dat agressie een manier is om te bereiken wat ze willen, is de kans groot dat zij zich agressief blijven gedragen. Kleine kinderen leren agressief gedrag aan door het imiteren van voorbeelden uit hun omgeving

Wij zijn van mening dat aanleg voor agressie enerzijds is aangeboren en dat agressief gedrag anderzijds kan worden aangeleerd. Het is een mix van beide theorieën. Agressie is niet een vaststaand gegeven en evenmin kan naar onze mening worden beweerd dat agressie puur is aangeleerd.

3.3.2 Agressie op school

Vaak wordt beweerd dat op scholen tegenwoordig meer geweld is dan dit vroeger het geval was. Dat de jeugd van nu agressiever is dan vorige generaties is niet onbewezen. Het is echter moeilijk om de toestand van nu met die van vroeger te vergelijken omdat er in het verleden geen vergelijkbare landelijke onderzoeken zijn uitgevoerd. Een groot verschil met hoe het vroeger was is dat de media nu meer aandacht schenkt aan het thema geweld op school.

Beke stelt zich de vraag⁸ "Is geweld onder jongeren echt zo'n groot probleem of ligt het min of meer toevallig 'goed in de (media)markt'?" Hij merkt op dat gevoelens van onveiligheid eerder bepaald worden door de door de media gesuggereerde criminaliteit dan de werkelijke criminaliteit'. Jeugdbendes bestonden in vorige eeuwen ook. De onderlinge rivaliteit, de vechtpartijen en de wreedheid tegenover zwakkeren zijn dezelfde gebleven.

Wij zetten sterk onze vraagtekens bij de opvatting van Beke. Wij denken dat geweld op school wel is toegenomen. Leerlingen en docenten voelen zich onveiliger op school. Sociologen brengen geweld en agressie in verband met een aantal maatschappelijke tendensen. Voorbeelden van maatschappelijke tendensen zijn: de toenemende individualisering, spanningen binnen de multi-etnische samenleving, en de verharding na de aanslag op 11 september. Veel scholen melden ook niet alle gevallen van geweld aan de onderwijsinspectie. Uit een recente enquête⁹ blijkt dat veel van de scholen agressie en geweld op school verdoezelen uit angst een slechte naam te krijgen. In het voortgezet onderwijs is dat 24 procent.

Vooraf in de grote steden speelt het probleem van toenemend geweld op school een rol. Het (VIO) hield een onderzoek¹⁰ onder Amsterdamse leerlingen. Van die leerlingen bleek 40% gedurende het jaar van het onderzoek in ieder geval één zware overtreding te hebben begaan. Van die zware overtredingen kwamen slaan en schoppen (26%) het meeste voor.

⁸ Beke, 1998: Over ontkenning en erkenning van geweld op school

⁹ Algemene onderwijsbond, 2003: Panelenquête

¹⁰ VIO, 1998,1999: Incidentonderzoek

Agressie en geweld veroorzaken een negatieve, onveilige sfeer. En als iemand slachtoffer is geworden van agressie en geweld, kan hij daar nog lang last van hebben. Zo kan hij bijvoorbeeld angstig worden. Voorbeelden van agressief en gewelddadig gedrag zijn:

- Schoppen en slaan;
- Beledigen;
- Bedreigen;
- Seksuele intimidatie.

Wanneer grenzen worden overschreden heeft iedereen een eigen manier van reageren. De een reageert met een grap, een ander scheldt of slaat er op los. Ook kunnen leerlingen zich terugtrekken uit de situatie.¹¹ De agressieve leerling maakt deel uit van de groep, het schoolsysteem. Zijn gedrag heeft effect op die groep. Het agressieve gedrag van de leerling leidt tot gevoelens van onzekerheid en onveiligheid. Die onveiligheid zorgt in het begin vaak tot toenadering van andere klasgenoten. Ze kunnen de desbetreffende leerling er beter bij hebben dan dat het zich tegen hen keert. De agressieve leerling kan dan zelfs tijdelijk een leidersfiguur worden. Dit heeft vaak negatieve gevolgen. Er ontstaat een driedeling: pesters, meelopers en gepesten. Als deze rollen eenmaal vastliggen, werkt dit door in de omgeving. Er ontstaat onrust, wanorde, de groep valt uiteen.

De agressieve leerling houdt het probleem in stand door zijn eigen invloed te ontkennen. Het ligt allemaal niet aan hem, maar aan de boze buitenwereld. Daarmee volhardt hij koppig in zijn gedrag en is niet aanspreekbaar op zijn aandeel'.

Docenten en mentoren kunnen een grote rol spelen d.m.v. het signaleren van dit groepsproces en het bespreekbaar maken van dit probleem in de klas of met een deskundige, de schoolmaatschappelijk werker. Leerlingen proberen vaak van alles om het te verbergen voor de docenten.

3.3.3 Kenmerken en gevolgen van geweld

Via de bron www.pestweb.nl hebben we een aantal kenmerken van slachtoffers en daders van geweld gevonden. Deze kenmerken zijn:

- De daders zijn vaak ouder, sterker en/of met meer;
- Ze doen het tegen de zin van het slachtoffer;
- Het slachtoffer kan zich daartegen niet verdedigen;
- Het gebeurt vaker en duurt soms weken of maanden lang;
- Het slachtoffer heeft verdriet en pijn en wordt er angstig of bang van.

¹²Een gedragskenmerk van agressieve leerlingen is dat ze vaak slecht presteren op school. Ze zijn door hun overactieve gedrag moeilijk in staat om leerstof op te nemen en te verwerken. Agressieve kinderen hebben er moeite mee normaal op anderen af te stappen en met hen te communiceren. Ze veronderstellen vijandige bedoelingen van anderen en reageren (naar hun mening terecht) agressief i.p.v. vriendelijk. Bovendien bedenken ze in conflictsituaties weinig alternatieve oplossingen. In plaats van de zaak met woorden te sussen zijn ze geneigd tot directe oplossingen. Daarbij beoordelen ze hun eigen gedrag als positief en gemakkelijk uit te voeren. Ze ergeren zich snel aan kleinigheden en luisteren weinig naar anderen. Dit alles is waarschijnlijk te verklaren door het feit dat agressieve kinderen hun omgeving schijnbaar anders waarnemen en interpreteren. Als gevolg daarvan reageren ze ook anders'.

¹¹ Oostrik, 200: Wie kiest er nou voor agressie?, blz. 47

¹² Prof. Dr. U Mielke, 1998: Kinderproblemen beter begrijpen, blz. 109

Een kenmerk van het slachtoffer is dat hij verdriet, pijn en gevoelens van angst heeft. Leerlingen die slachtoffer zijn kunnen zich onveilig voelen op school. Ze zijn bang om opnieuw 'gepakt' te worden door de dader(s). Vaak worden ze ook bedreigd, zodat ze vooral niets vertellen tegen de mentor of andere vertrouwenspersonen. Het slachtoffer kan besluiten om het probleem voor zichzelf te houden. Meestal vangen ouders en/of docenten wel signalen op als het niet goed gaat met een kind. Veel ongeoorloofd verzuim kan één van de signalen zijn. Er zijn twee verschillende gevolgen van geweld bij leerlingen: emotionele gevolgen en lichamelijke verwondingen. Schoppen en slaan kan leiden tot blauwe plekken, schaafwonden, kneuzingen etc. nadat leerlingen te maken hebben gehad met agressie of geweld. Verder voelen ze zich vaak bang, onzeker en onveilig. Dit zijn de emotionele gevolgen. Een leerling kan zich bang gaan voelen op bepaalde plekken en proberen deze plekken te vermijden. Een ander verschijnsel is dat de resultaten van de leerling omlaag gaan. Dit kan mede komen door het eerder genoemde ongeoorloofde verzuim.

Voor zowel het slachtoffer als de dader kan deskundige hulp noodzakelijk zijn. Slachtoffers kunnen begeleiding krijgen wanneer er sprake is van sociaal-emotionele problematiek als gevolg van geweld. Agressieve kinderen kunnen worden gediagnosticeerd. Ouders van agressieve kinderen hebben het vaak ook zwaar te verduren en hebben meestal ook schuldgevoelens. Daarom is het belangrijk dat ze worden geïnformeerd over oorzaken en omstandigheden van het agressieve kind.

3.4 Seksuele intimidatie

In de paragraaf 'agressie en intimidatie' ging het tot nu toe voornamelijk over agressie. Intimidatie is indirect aan bod gekomen, maar vooral als uiting van geweld door middel van bedreigingen. In de enquête is agressie en intimidatie in hetzelfde kader geplaatst. Dit is voornamelijk gedaan om het overzichtelijk te maken voor de leerlingen die de enquête moesten invullen. Toch is gekozen om in de literatuurstudie 'agressie' te scheiden van het onderwerp 'seksuele intimidatie'. Dit zoals eerder genoemd omdat seksuele intimidatie door de scholen zelf ook apart wordt behandeld. Het is tevens een specifiek en beladen onderwerp waardoor het speciale aandacht verdient. Seksuele intimidatie is een serieus probleem wat kan voorkomen op elke VMBO-school. De Onderwijsinspectie schenkt niet voor niets veel aandacht aan dit onderwerp. Met als gevolg dat er meer openheid is aangaande dit onderwerp. Voor leerlingen is het belangrijk dat ze serieus worden genomen. In deze paragraaf wordt stilgestaan wat zoal onder seksuele intimidatie valt, hoe vaak het op school voorkomt, welke typen seksuele intimidaties er zijn en wat de gevolgen voor de slachtoffers zijn.

3.4.1 Definitie van seksuele intimidatie

De Rutgers Nisso Groep (kenniscentrum van seksualiteit) geeft een definitie van wat onder seksuele intimidatie valt:

¹³'Seksuele intimidatie loopt uiteen van intieme vragen over het privé-leven, suggestieve opmerkingen en betasten van het lichaam tot chantage en aanranding. Daarnaast valt seksueel getinte aandacht als verbale en non-verbale uitlatingen en handtastelijkheden met een seksuele bedoeling ook onder seksuele intimidatie. Voorbeelden zijn schunnige en bedreigende opmerkingen, in de billen knijpen, zogenaamd per ongeluk de borsten aanraken en iemand met het lichaam bedreigend benaderen. Ook seksistische opmerkingen horen hierbij'.

Zoals te lezen is vallen een hoop zaken onder seksuele intimidatie. De grenzen zijn soms moeilijk te trekken. Wat is nu precies wel seksuele intimidatie en wat niet? Ook is het zo dat bij elke leerling de grens anders kan liggen. De ene leerling voelt zich geïntimideerd wanneer

¹³ De Rutgers Nisso Groep, www.platformseksueleintimidatie.nl

er opmerkingen worden gemaakt over haar/zijn lichaam, terwijl de andere leerling dit als een compliment opvat. Wij zijn van mening dat je kunt spreken van seksuele intimidatie wanneer degene die het ondergaat dit als ongewenst en onplezierig ervaart. Het seksueel intimiderende gedrag kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn.

De cijfers van de onderwijsinspectie geven wel aan dat er een stijging is van het aantal meldingen van seksuele intimidatie op scholen.

3.4.2 Seksuele intimidatie op school

¹⁴In de periode van 1 augustus 2002 tot 1 augustus 2003 ontvingen de vertrouwensinspecteur in totaal 209 klachtmeldingen. Daarvan hadden er 149 betrekking op seksuele intimidatie; de overige 60 betroffen seksueel misbruik. Van de personen over wie zij een klacht kregen wegens seksueel misbruik, was ruim de helft personeelslid van een onderwijsinstelling (schoolleider, leraar of onderwijsondersteunend personeel). De klachten betreffen vrijwel uitsluitend mannen. Degenen die klagen over seksueel misbruik in het onderwijs zijn in de meeste gevallen meisjes, in een kwart van de gevallen betreft het jongens. De helft is jonger dan twaalf jaar. In vrijwel alle gevallen gaven bevoegde gezagsorganen gevolg aan hun wettelijke verplichting tot overleg met de vertrouwensinspecteur bij een ernstig vermoeden van een zedenmisdrijf in een onder hun bestuur staande onderwijsinstelling. Van de 149 klachten die vertrouwensinspecteurs over seksuele intimidatie ontvingen, had ruim de helft betrekking op ongewenste, hinderlijke aanrakingen. Zo'n 40 procent van de klachten betrof ander seksueel getint verbaal of non-verbaal gedrag. De meeste klachten werden ingediend tegen directie- of personeelsleden. Evenals bij seksueel misbruik zijn de aangeklaagden vrijwel uitsluitend mannen. Meestal zijn het vrouwen of meisjes die bij de vertrouwensinspecteurs een klacht over seksuele intimidatie indienen. Ruim eenderde deel van de klagers is een man of een jongen.

3.4.3 Typen van seksuele intimidatie

Als één van de oorzaken van de stijging wordt aangegeven, dat het meldpunt toegankelijker is geworden. Feit blijft dat er meer meldingen zijn binnengekomen. We hebben hier te maken met een serieus probleem. Leerlingen kunnen zich onveilig voelen wanneer zij seksueel geïntimideerd worden. Er worden namelijk grenzen overschreden tegen hun wil. Het Universitair Centrum Genderstudies¹⁵ (Rijksuniversiteit Groningen) heeft een typologie opgemaakt waarin de verschillende typen van seksuele intimidatie worden beschreven. Kort samengevat zijn er vier typen van intimidatie op school. Seksuele intimidatie door het schoolpersoneel, door medeleerlingen, bij meisjes en bij jongens.

Type 1: door schoolpersoneel

Ongewenst seksueel gedrag door schoolpersoneel is vaak non-verbaal en fysiek (opdringerigheid, te dichtbij staan of over de leerling heen buigen). Meestal gebeurt het in de klas en in aanwezigheid van andere leerlingen, maar soms is er niemand bij. Ongewenst seksueel gedrag door schoolpersoneel is iets vaker op meisjes gericht. Jongeren vinden vaker het gedrag van de docent vervelend. Ze hebben meer psychosomatische klachten wanneer ze lastig gevallen zijn door schoolpersoneel. De leerlingen voelen zich niet anders in situaties van ongewenst seksueel gedrag door docenten dan door medeleerlingen, behalve dat ze in het eerste geval vaker aangeven een 'vies' gevoel te hebben gekregen.

¹⁴ Inspectie van het onderwijs, 2003: Onderwijsverslag Hoofdstuk 2.4 seksuele intimidatie en seksueel misbruik.

¹⁵ Universitair Centrum Genderstudies, 2001: Project seksuele intimidatie in het onderwijs

Type 2 door medeleerlingen

Ongewenst seksueel gedrag door medeleerlingen is vaker verbaal. Meestal gebeurt dit op openbare plaatsen in en rond het schoolgebouw. Veelal is er een klein groepje leerlingen bij. Het gedrag wordt door de meeste jongeren ervaren als vervelend of een beetje vervelend. De leerlingen die seksueel ongewenst gedrag van medeleerlingen meemaken, hebben in mindere mate last van psychosomatische klachten dan leerlingen die dit met docenten hebben ervaren. Dergelijk gedrag van medeleerlingen geeft jongeren relatief vaker het gevoel 'voor schut gezet' te zijn

Type 3: bij meisjes

Meisjes worden vaker fysiek seksueel lastig gevallen dan jongens. Ook ervaren zij vaker een combinatie van verschillende soorten ongewenst seksueel gedrag. Meisjes worden vaker lastiggevallend door iemand van het schoolpersoneel en ongewenst seksueel bejegend in aanwezigheid van de hele klas. Zij vinden het vaker (heel) erg vervelend, zijn vaker 'bang' en 'overdonderd'. Meisjes die ongewenst seksueel gedrag hebben meegemaakt, hebben vaker last van psychosomatische klachten dan jongens. Ook hun zelfbeeld is negatiever.

Type 4: bij jongens

Bij jongens is ongewenst seksueel gedrag vaak van verbale aard en door toedoen van medeleerlingen. Jongens worden vaker ongewenst seksueel bejegend in een klein groepje. Zij ervaren het gedrag vaker als minder vervelend dan meisjes en geven vaker dan meisjes aan het gedrag 'normaal' te vinden. Jongens hebben minder last van psychosomatische klachten en hun zelfbeeld is positiever.

3.4.4 Gevolgen voor het slachtoffer

Wat opvalt volgens ons, is dat jongens en meisjes meer psychosomatische klachten hebben wanneer zij te maken krijgen met seksueel ongewenst gedrag door het schoolpersoneel dan door medeleerlingen. Psychosomatische klachten zijn klachten zoals hoofdpijn of rugpijn die worden veroorzaakt door spanning of angst.

Bij jongens en meisjes wordt seksueel ongewenst gedrag door medeleerlingen gezien als een vernedering. 'De leerling is voor schut gezet'. Terwijl seksueel ongewenst gedrag door het schoolpersoneel bij leerlingen wordt ervaren als een 'vies' gevoel.

Verder kan je concluderen dat meisjes meer last hebben van psychosomatische klachten wanneer zij te maken krijgen met ongewenst seksueel gedrag door medeleerlingen of schoolpersoneel dan jongens. Meisjes geven aan dat ze het gedrag 'vervelend' tot 'heel vervelend' vinden. Ze geven aan vaker 'bang' en 'overdonderd' te zijn. Vooral voor de meisjes op school leidt ongewenst seksueel gedrag tot een onveilig gevoel. Ze voelen zich onzeker en soms ook zelf schuldig. Het is meestal heel lastig om te praten met iemand wanneer je slachtoffer bent van seksuele intimidatie. Het kan voorkomen dat een leerling(e) gemanipuleerd wordt om seksuele intimidatie te verzwijgen voor ouders, mentor of vertrouwenspersoon. Wij concluderen dat het heel belangrijk is dat de school voorwaarden schept waarbinnen de leerling(e) zijn of haar verhaal kwijt kan. Een goed contact met de mentor, het hebben van een vertrouwenspersoon of schoolmaatschappelijk werker zijn voorbeelden van enige voorwaarden.

3.4.5 School(leiding) en seksuele intimidatie

In 1999 is er een wet¹⁶ aangenomen, welke seksueel geweld en seksuele intimidatie bestrijdt in het onderwijs. De school is verplicht tot overleg en aangifte betreffende zedenmisdrijven.

¹⁶ Wet bestrijding van seksueel misbruik en seksuele intimidatie, 1999: artikel 4 wetboek van strafrecht

Achterliggende gedachte is dat dit soort misdrijven het beste kan worden bestreden door de politie. Aanleiding voor de aangenomen wet is dat de school dit soort zaken intern ging afhandelen of zelfs verzwegen. Dit kan als gevolg hebben dat de pleger van het seksuele misdrijf op een andere school zijn gedrag kan voortzetten.

Het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum (APS)¹⁷ merkt op in het project 'preventie seksuele intimidatie' dat er nog steeds scholen zijn zonder klachtencommissie, zonder vertrouwenspersonen. Ook rapporteren ze dat op scholen met vertrouwenscontactpersonen de leerlingen de vertrouwenscontactpersonen niet in alle gevallen weten te vinden. Personeelsleden zijn lang niet altijd op de hoogte van de implicaties van de meldplicht. Schoolleiders gaan in enkele gevallen achter een beschuldigd personeelslid staan en bedekken grensoverschrijdend gedrag met de mantel der liefde. Mentoren gaan soms ver in het beloven van geheimhouding om het vertrouwen van een leerling niet te beschamen. Zo ver dat zij strafbare feiten verzwijgen. Personeelsleden nemen klachten van leerlingen over ongewenst gedrag niet altijd serieus.

3.5 Misdaad

Wij zijn ervan bewust dat het begrip misdaad een veelomvattend begrip is. In de enquête hebben wij misdaad omschreven als: alle handelingen die tegen de regels van school of tegen de regels van de wet ingaan. Kort gezegd: misdaad is het plegen van een strafbaar feit.

Gezien het voorafgaande behandelen we de volgende vormen van misdaad:

- Het gebruiken en handelen in alcohol en drugs;
- Het bekladden en vernielen van eigendommen van leerlingen en van de school (vandalisme);
- Het stelen van andermans eigendommen;
- Het hebben van wapens (pistool, mes of peperspray).

Hieronder wordt ingegaan op de verschillende vormen van misdaad.

3.5.1 Alcohol

Als een leerling naar de eerste klas van de middelbare school gaat, zal het steeds meer te maken krijgen met alcoholgebruik. Veel kinderen beginnen met experimenteren. Ook als ze dat niet doen, zullen ze vrienden en klasgenoten om zich heen zien drinken. Leerlingen komen in aanraking door alcoholreclame, verkoop van alcohol in winkels, misschien alcoholgebruik op schoolfeesten, een dronken zwerver en nog veel meer.

3.5.1.1 Alcoholgebruik onder leerlingen

Bekend is dat alcohol een middel is met een verdovende werking. Het is vanwege een aantal effecten en risico's vergelijkbaar met drugs. Er zit alcohol in bier, wijn en gedistilleerde dranken zoals jenever, maar ook in mixdranken. Alcoholhoudende dranken zijn onder meer te koop bij slijters, in supermarkten, horecagelegenheden en aan de bar van verenigingen met een horecavergunning Volgens de Drank- en Horecawet mogen dranken waarin weinig alcohol (maximaal 15%) zit verkocht worden aan iedereen van 16 jaar en ouder. Voor sterke drank (meer dan 15%) geldt een minimumleeftijd van 18 jaar.

¹⁷Algemeen Pedagogisch Studiecentrum, 2002: Beleid tegen seksuele intimidatie, papieren tijger of schoolpraktijk?

Uit een recent Trimbos-onderzoek¹⁸ is gebleken dat maar liefst 85% van alle scholieren uit het voortgezet onderwijs ooit alcohol heeft geconsumeerd.

Uit hetzelfde onderzoek komt naar voren dat van de basisschoolleerlingen 9% maandelijks iets drinkt met alcohol, voor leerlingen van het voortgezet onderwijs is dit 44%.

7% van de basisschoolleerlingen zegt al eens dronken te zijn geweest, voor het voortgezet onderwijs is dit 34%. Voor de 16-17-jarigen ligt dit voor jongens op 66%, voor meisjes op 51%.

In de groep van tien- tot vijftienjarigen drinkt ongeveer 20% op doordeweekse dagen alcohol. Het merendeel van deze groep zegt één of twee dagen doordeweeks te drinken. Op weekenddagen drinken meisjes meestal één dag en jongens twee dagen. Hoe ouder de kinderen zijn, des te meer ze drinken. Jongens en meisjes drinken ongeveer evenveel in het weekend. Op twaalfjarige leeftijd drinkt 60% één glas en een kleine 40% twee tot vier glazen. Een heel kleine groep (2%) drinkt meer dan vijf glazen op een weekenddag. Op vijftienjarige leeftijd houdt nog maar 10% het bij één glaasje per avond en drinkt ruim 30% vijf tot tien glazen op een avond.

Van de kinderen die drinken in de leeftijd van twaalf tot en met veertien jaar is ruim de helft minstens één keer in hun leven dronken geweest. Bij de vijftienjarigen is dit ongeveer 40%. Ook in deze gevallen is er maar een heel klein verschil tussen jongens en meisjes. Wel is het zo dat jongens na hun vijftiende steeds vaker dronken worden. Bij de meisjes blijft dit percentage stabiel.

De cijfers liegen er niet om. 'In de groep van tien- tot vijftienjarigen drinkt ongeveer 20% op doordeweekse dagen alcohol'. Dit is een gemiddelde van 1 op de 5 leerlingen wat doordeweeks alcohol drinkt. Dit is verontrustend omdat jongeren de volgende dag last hebben van het alcoholgebruik de dag ervoor. De leerling kan zich vaak minder goed concentreren, heeft hoofdpijn en is misselijk.

In een Europees onderzoek¹⁹ komt naar voren dat Nederlandse scholieren wat alcoholgebruik koploper zijn van Europa. Waar drinken deze leerlingen alcohol? Het antwoord is niet ver van huis te vinden. Door leerlingen jonger dan 16 jaar wordt alcohol het meeste thuis met hun vrienden gedronken. Wanneer de leerlingen ouder worden wordt er steeds meer in discotheken of andere uitgaansgelegenheden gedronken.

Op scholen geldt een algemeen verbod op het drinken van alcohol. Alcoholgebruik wordt niet getolereerd, wie wel drinkt en betrapt wordt kan een flinke straf verwachten. Het kan betekenen dat een leerling voor een bepaalde tijd wordt geschorst. Uit deze maatregel blijkt dat de school het ernstig opneemt wanneer er alcohol wordt gedronken op school of wanneer er een leerling(e) dronken de school binnentreedt. Het drinken van alcohol is zelfs strafbaar voor de wet bij leerlingen jonger dan 16 jaar. Dat scholen zo tegen het gebruik van alcohol zijn op school is begrijpelijk. Het wordt helemaal duidelijk als de gevolgen van het gebruik van alcohol in kaart worden gebracht. Hieronder wordt beschreven wat de gevolgen van alcohol zijn.

¹⁸ Monshouwer, K., Van Dorsselaer, S., Gorter, A., Verdurmen, J., Vollebergh, W. 2004, Jeugd en riskant gedrag: kerngegevens uit het peilstationsonderzoek

¹⁹ The ESPAD Report, 2003, Alcohol and Other Drug Use among Students in 35 European Countries.

3.5.1.2 De gevolgen van alcoholgebruik

- Na 1 of 2 glazen lijkt alcohol stimulerend te werken. Dit komt doordat de verdoving bepaalde remmingen wegneemt. De drinker ontspant zich makkelijker, voelt zich prettiger en gaat zich losser gedragen. Aan de andere kant kunnen mensen ook juist depressiever, angstiger of agressiever worden na gebruik van alcohol.
- Het ontremmende effect van alcohol is nog groter als het gebruikt wordt in combinatie met stimulerende drugs, omdat die middelen de dempende werking van alcohol tegengaan. De combinatie van alcohol en drugs geeft overigens onvoorspelbare effecten en is daarom riskant.
- Na een paar glazen zijn er al lichamelijke reacties. De fijne motoriek raakt verstoord, het reactievermogen vermindert en iemand ziet, hoort en proeft minder.
- Na 3 tot 5 glazen wordt de waarneming van het eigen gedrag minder en de zelfkritiek neemt af. Dit maakt dat mensen die gedronken hebben van zichzelf vinden dat ze nog heel goed kunnen autorijden, terwijl dat niet het geval is.
- Drinkt iemand door, dan raakt hij aangeschoten; hij kan emotioneel worden, de zelfkritiek neemt verder af, hij kan een rood gezicht krijgen en moeite hebben met praten.
- Wanneer iemand nog verder doordrinkt, volgt dronkenschap. Hij heeft grote moeite zijn evenwicht te bewaren, kan bewusteloos raken en weet de volgende dag wellicht niet meer wat hij de vorige avond heeft gedaan. Na een vaak onrustige en korte slaap wacht de kater met hoofdpijn, brandend maagzuur, braakneigingen en een droge mond.

3.5.1.3 Alcohol en school

Naast het feit dat alcohol slecht is voor de gezondheid zijn er ook andere sociale gevolgen. Als iemand bijvoorbeeld teveel heeft gedronken neemt de kans op ongelukken toe. Mensen worden bovendien sneller agressief met een flinke slok op. Alcohol kan voor sociale problemen zorgen, doordat ontremd gedrag kan leiden tot irritaties en ruzies. Al na 1 of twee glazen werkt alcohol. Het lijkt vooral snel te werken bij mensen met een licht gewicht. Door alcoholgebruik kunnen leerlingen zich prettiger voelen en zich dus 'losser' gaan gedragen. Onder invloed van alcohol kunnen leerlingen ook agressief en angstig raken. Na meerdere glazen wordt de zelfbeheersing steeds minder en de zelfkritiek neemt af. Dit zijn allemaal negatieve gevolgen van alcohol. Hier boven is heel algemeen beschreven wat de risico's van alcohol zijn. Nu wordt er dieper in gegaan op de vraag: wat zijn de gevolgen voor de school?

Hierboven is gezegd dat alcohol kan leiden tot agressief gedrag. De leerling kan de les verstoren door ontremd gedrag. De leerling kan om het geringste agressief reageren en is moeilijker te corrigeren. De leerling kan de les bijvoorbeeld verstoren door hard te praten wanneer de docent iets aan het uitleggen is. Ook kan de leerling geen zin in zijn werk hebben en is daardoor niet productief bezig. Een leerling kan door alcoholgebruik moeite hebben om zich te concentreren in de lessen en ziet en hoort de desbetreffende docent minder goed. In de klas kan de leerling minder goed meedoen wat tot frustratie kan leiden bij de docent.

Wanneer de leerling erg veel heeft gedronken heeft hij moeite met zijn evenwicht. Dit is snel te herkennen door andere klasgenoten. Dit kan leiden tot reacties van klasgenoten wat een hoop onrust kan veroorzaken. Het uiteindelijke gevolg kan zijn dat de leerling uit de les wordt gestuurd.

Ook buiten de klas kunnen vervelende situaties ontstaan. Leerlingen kunnen zich losser gedragen onder invloed van alcohol. Dit kan heel gezellig zijn als de leerling zich heel vrolijk gedraagt. Het 'losse' gedrag kan echter ook leiden tot intimiderend gedrag naar andere leerlingen toe. De leerling kan over grenzen heen gaan. Jongens kunnen bijvoorbeeld de

meisjes gaan lastigvallen. Op andere plaatsen buiten het klaslokaal, bijvoorbeeld in de aula, kunnen vechtpartijen ontstaan. Het is vaak heel druk wanneer de lessen zijn afgelopen en de leerlingen naar de aula gaan. Op de trappen naar de aula toe is er vaak sprake van lichamelijk contact. Een leerling die alcohol geconsumeerd heeft raakt sneller agressief wanneer hij of zij een duw op de trap krijgt. Dit kan een ruzie als gevolg hebben.

Bij regelmatig alcoholgebruik zal het verzuim toenemen. Regelmatig alcoholgebruik bij tieners kan leiden tot blijvende schade aan de hersenen met als gevolg concentratieproblemen en leerachterstanden.

3.5.1.4 Alcohol en veiligheid

Een aantal van de gevolgen van alcohol zijn: ontremd gedrag, agressief gedrag, weinig zelfkritiek. In het hoofdstuk agressie wordt de link gelegd met veiligheid. Alcohol werkt agressie in de hand. In paragraaf 3.1 van dit hoofdstuk over agressie hebben we gelezen dat agressie niet per definitie verkeerd is. Wel kan agressie verkeerd worden gebruikt en zich uiten in geweld. Door het gebruik van alcohol kunnen leerlingen agressiever worden. Hierboven zijn situaties beschreven die in de aula of op de trappen op scholen kunnen gebeuren. Ook kunnen leerlingen worden lastig gevallen en seksueel geïntimideerd worden. Door alcohol neemt de mate van zelfkritiek af en de desbetreffende persoon hoort en ziet de ander minder goed. Hierdoor vangt de alcoholgebruiker minder goed de signalen van de andere persoon op en doet de leerling waar hij of zij zelf zin in heeft. Het is daarom logisch dat door het gebruik van alcohol onveilige gevoelens kunnen ontstaan bij leerlingen die geen alcohol hebben gebruikt. Deze leerlingen zien ontremd en agressief gedrag en kunnen hier bang van raken.

Grote vraag is nu wat de school kan doen om leerlingen te ontmoedigen alcohol te gebruiken. Het eerste wat opkomt is voorlichting. Ouders zijn wellicht niet goed op de hoogte van de schadelijke gevolgen van alcohol. Naast dat alcohol verslavend is en schadelijk voor lever en hersenen, heeft alcohol ook veel negatieve effecten op de leerprestaties en het gedrag van de leerling. De mentor en schoolmaatschappelijk werker moeten bewust worden van het hoge alcoholgebruik onder jongeren. Wanneer een leerling veel verzuim op zijn of haar naam heeft staan moet goed worden onderzocht waar dit verzuim vandaan komt. Wanneer blijkt uit de verzuimadministratie dat de desbetreffende leerling vaak het 1^e uur van de dag verzuimt bestaat er een kans dat het komt door alcoholgebruik de dag ervoor. De leerling heeft moeite om uit zijn bed te komen en verzuimt daardoor veel eerste uren. Belangrijk is daarom dat de mentor of de schoolmaatschappelijk werker doorvraagt. Wat doet de leerling in het weekend? Hoe laat gaat hij of zij naar bed? Drinkt de leerling doordeweeks? Wanneer de reden achter het schoolverzuim onduidelijk blijft kan de desbetreffende leerling opgeroepen worden door de leerplichtambtenaar.

Ook moeten scholen voorzichtig zijn met alcohol op schoolfeesten. Een school kan niet zomaar alcohol schenken op schoolfeesten. Formeel hebben de scholen daarvoor een vergunning nodig.

Wanneer er wordt gekeken naar de gevolgen van alcohol kan elke school alleen maar concluderen dat er goed moet worden nagedacht over wel of niet schenken van alcohol op schoolfeesten.

3.5.2 Drugs

Deze paragraaf gaat over drugs en dan voornamelijk over cannabis (hasj en weed). Net als alcohol is de interesse in drugs groot in de puberleeftijd. Dit is namelijk de leeftijd waarop jongeren willen experimenteren met allerlei dingen. Deze interesse wordt steeds meer geaccepteerd.

In deze paragraaf wordt ingegaan op de vraag wat drugs zijn, hoeveel drugs er gebruikt wordt door scholieren en wat de gevolgen van drugs zijn voor de gebruiker, medeleerlingen en de school.

3.5.2.1 Drugsgebruik onder leerlingen

Drugs zijn middelen die de hersenen prikkelen waardoor er geestelijke en lichamelijke effecten optreden. De effecten kunnen stimulerend zijn, verdovend of bewustzijnsveranderend.

Stimulerend:

Bij deze middelen krijgt de gebruiker het gevoel meer energie te hebben en alerter te zijn. Voorbeelden van stimulerende middelen zijn cocaïne, amfetamine ('speed') maar ook tabak en koffie.

Verdovend:

Hierbij komt de gebruiker in een slaperige roes. Door de kalmerende en ontspannende werking worden de scherpe kanten van het leven afgeslepen. Voorbeelden van verdovende middelen zijn heroïne en andere opiaten, maar ook alcohol en slaapmiddelen.

Bewustzijnsveranderend:

De gebruiker van deze middelen gaat de wereld (heel) anders zien en beleven. Voorbeelden van bewustzijnsveranderende middelen zijn LSD, hasj, weed, paddo's en andere tripmiddelen.

In de enquête gaat het over softdrugs. Softdrugs zijn bijvoorbeeld hasj en weed. Softdrugs zijn lichamelijk niet verslavend en de leerling heeft niet steeds meer nodig voor hetzelfde effect. Softdrugs kunnen geestelijk verslavend zijn, maar over het algemeen niet. De ene gebruiker kan snel geestelijk afhankelijk zijn van hasj, terwijl de andere gebruiker daar geen last van krijgt.

Hasj en weed worden ook wel cannabis genoemd. Dit komt omdat zowel hasj en weed afkomstig zijn van de plant cannabis sativa. In het Nederlands ook wel hennepplant genoemd. In dit hoofdstuk wordt de nadruk gelegd op hasj en weed. Dit omdat de zogenoemde harddrugs niet in de enquête zijn opgenomen. Door de Nederlandse overheid wordt het bezitten van een kleine hoeveelheid cannabis gedoogd. Dit geldt voor mensen van 18 jaar en ouder. Als je onder de 18 jaar bent en je hebt hasj of wiet bij je of je kweekt planten kun je een proces verbaal krijgen

Het Trimbos-instituut doet veel onderzoek naar alcohol en drugsgebruik. Naast informatie over de effecten en gevolgen van drugs wordt er ook veel onderzoek gedaan naar het drugsgebruik. Hieronder een klein stuk van het 'peilstationsonderzoek: jeugd en riskant gedrag'²⁰. Het cannabisgebruik onder scholieren is sinds 1999 verder gestabiliseerd en is in 2003 zelfs lager dan midden jaren negentig (maandgebruik). Dit komt vooral door de teruggang in het gebruik bij jongens. Een trend die al een paar jaar aan de gang is. Het gebruik in de maand voor het onderzoek was bij jongens in 2003 10%, bijna eenderde lager dan in 1996. Bij de meisjes bleef het stabiel (7%). Het verschil in cannabisgebruik tussen jongens en meisjes is hierdoor sterk afgenomen. Wel zijn er sekseverschillen in de zwaarte van het gebruik: jongens roken per keer meer joints dan de meisjes. Bovendien zijn jongens, traditiegetrouw actiever in het zelf aanschaffen van cannabis. Meisjes krijgen de joints meestal aangeboden, terwijl de meerderheid van de 16-jarige jongens de cannabis zelf

²⁰ Monshouwer, K., Van Dorsselaer, S., Gorter, A., Verdurmen, J., Vollebergh, W. 2004, Jeugd en riskant gedrag: kerngegevens uit het peilstationsonderzoek

koopt, meestal in een coffeeshop. Blowers met een lagere opleiding roken meer joints per keer. Van de blowers op het VMBO-(kader) beroepsgericht steekt 30% gemiddeld drie of meer joints op, tegen 8% op het VWO.

Positief is dat cannabisgebruik onder scholieren daalt. Dit komt voornamelijk doordat jongens minder zijn gaan gebruiken. Voor de rest is de laatste zin van belang voor ons onderzoek. Vooral leerlingen van het VMO steken gemiddeld meer joints op dan hun leeftijdgenoten.

Tabel 1 Waar halen scholieren meestal hun cannabis vandaan?

	1996	1999
Zij krijgen cannabis van vrienden	41%	47%
Zij kopen cannabis in coffeeshops	41%	32%
Zij kopen cannabis bij een dealer	11%	11%
Zij krijgen cannabis van anderen	5%	8%
Zij kopen cannabis op school	3%	1%
Eigen kweek ¹	-	2%

Bron: Kerngegevens Peilstationsonderzoek

Op de vraag: waar halen de ondervraagde scholieren hun cannabis vandaan wordt in 47% geantwoord van vrienden en 1% koopt zijn cannabis op school. Op school wordt verre weg in de meeste gevallen niet gehandeld in cannabis. Dit wordt meestal voor of na schooltijd gedaan. Opvallend hierbij is de hoeveelheid van jongeren die hun cannabis bij coffeeshops halen.

3.5.2.2 Effecten en gevolgen van cannabis

De meeste leerlingen zijn op de hoogte van een aantal effecten van cannabis. Toch weten ze vaak niet alles over cannabis. Vooral leerlingen denken nog vaak dat cannabis alleen heel plezierig kan zijn en hebben minder weet van de negatieve effecten van cannabisgebruik. Voorbeelden van (mogelijke) lichamelijke effecten zijn: verslapping van je spieren, verhoging hartslag, hartkloppingen en duizeligheid. Door de verslapping van spieren kan de leerling kan zich erg loom voelen na gebruik van cannabis. Door een versnelde hartslag en door duizeligheid kunnen de gebruikers angstig raken.

Voorbeelden van (mogelijke) psychische effecten bij het gebruik van cannabis zijn: verandering in waarneming, versterken van gemoedstoestand, storing korte termijn geheugen, verwarring, paranoia en angst en mogelijkheid tot flippen. Wanneer de gebruiker in goede stemming is worden gevoelens van blijheid versterkt. Wanneer de gebruiker in een sombere stemming zal bij het gebruiken van cannabis de gevoelens van somberheid alleen maar toenemen. Als de cannabis slecht valt kan er een psychose ontstaan. De gebruiker kan eveneens buiten bewustzijn raken na het gebruik van cannabis.

3.5.2.3 School en cannabis

Het gebruiken van cannabis kan een heleboel plezierige gevoelens veroorzaken. Kleuren worden helderder en vormen scherper. Bij een goede stemming kan het gebruik van cannabis een heel ontspannend effect hebben. Bij een depressieve stemming kan het gebruik van cannabis deze gevoelens van depressiviteit versterken. Sommige gebruikers kunnen in paniek raken en angstig worden. Dit gebeurt vooral bij gebruikers die niet aan de drug gewend zijn.

Het gebruik van cannabis en studeren gaat niet samen. Dit komt doordat cannabis het korte termijn geheugen aantast. De leerling(e) kan zich minder goed concentreren en logisch

nadenken. De leerling(e) heeft over het algemeen weinig zin om iets te ondernemen. Doordat de leerling(e) zo ontspannen is en omdat het evenwicht en de coördinatie door gebruik van cannabis wordt aangetast is het gevaarlijk om zulke leerlingen in de praktijklessen toe te laten. Dit omdat in de praktijklokalen een aantal machines staan waar leerlingen heel voorzichtig mee om moeten gaan.

Het verband tussen drugsgebruik en veiligheid op school is moeilijker te leggen dan het verband tussen alcoholgebruik en veiligheid op school. Het is duidelijk dat door alcoholgebruik iemand agressief kan worden en zijn zelfbeheersing kan verliezen. Bij het gebruiken van drugs wordt de gebruiker vaak juist heel erg relaxed. Zoals eerder gezegd kan het wel gevolgen hebben voor de fysieke veiligheid in praktijklokalen. Maar wat voor andere gevolgen kan het drugsgebruik hebben voor andere leerlingen? Wanneer een joint goed valt en de gebruiker in opperbeste stemming is, is het voor andere leerlingen niet zo storend. Hoogstens merkt de docent het op en wordt de desbetreffende leerling uit de les gestuurd en mogelijk geschorst. Maar wat als de joint verkeerd valt? Het is mogelijk dat de gebruiker in een psychose raakt of gaat flippen. Als gebruiker kan je in een psychose raken, wanneer je aanleg voor psychoses hebt. Ook kan iemand zijn bewustzijn verliezen. Dit zijn de extreme gevolgen van cannabisgebruik, maar ze zijn mogelijk. Als medeleerlingen zien dat een leerling in een psychose zit of heel angstig is, kan dit invloed hebben op hun eigen gevoel van veiligheid. De medeleerlingen weten zich misschien geen raad met de situatie en weten misschien niet wat er aan de hand is.

In ons onderzoek richtten wij ons op de 1^e en 2^e klassen van het VMBO. Er zijn leerlingen in deze klassen die niet goed weten wat cannabis is. Alleen al de kennis dat hasj of weed gebruikt wordt door klasgenoten of andere leerlingen kan al een gevoel van onveiligheid teweeg brengen. Dit gevoel wordt nog meer versterkt als er gehandeld wordt in hasj en weed door andere leerlingen.

3.5.3 Vandalisme

In deze paragraaf wordt ingegaan op wat er onder vandalisme wordt verstaan, welke verschillende typen vandalisme kent en wat de gevolgen van vandalisme op school zijn.

3.5.3.1 Definitie van vandalisme

Vandalisme is het opzettelijk vernielen van andermans bezit zonder dat de dader daar zelf materieel voordeel aan behaalt.

Vernielen is strafbaar. Dit heeft tot gevolg dat de dader kan worden opgepakt door de politie. Ook als hij nog minderjarig is. Ouders zijn aansprakelijk voor alle schade die hun minderjarig kind aanricht.

3.5.3.2 Verschillende typen van vandalisme

Vandalisme komt het meest voor in de leeftijd tussen 10 en 20 jaar. Globaal zijn er een aantal typen²¹ vandalisme te onderscheiden. Deze typen zijn: spelvandalisme, prestigevandalisme, vandalisme uit verveling en vandalisme uit frustratie. Bij de jongste vernielers (10-12 jaar) spreken we van 'spelvandalisme'. De vernielingen worden niet zozeer opzettelijk gepleegd, maar zijn het gevolg van een uit de hand gelopen spel.

Vandalisme uit verveling en prestigevandalisme komen het meeste voor onder leerlingen van 12 en 16 jaar. Bij prestigevandalisme willen leerlingen zich tegenover elkaar bewijzen. Vandalisme plegen is heel spannend, omdat je iets doet dat niet mag en je ervoor gepakt

²¹ www.infopolitie.nl

kunt worden. Meestal zijn er maar een klein aantal leerlingen dat begint met het vernielen van andermans bezittingen en de rest doet gewoon mee. Bijvoorbeeld een groep leerlingen zegt tegen een andere leerling: "Jij durft die ruit toch niet in te gooien" of "Je bent een mietje als je dat niet durft." De leerling wil graag bij de groep horen en gooit vervolgens de ruit in. Bij vandalisme uit verveling worden opzettelijk spullen vernield uit pure verveling. De leerlingen hebben niets beters te doen.

Vandalisme uit frustratie komt het meest voor bij leerlingen boven de 16 jaar. Deze vorm van vandalisme komt vaak voort uit het feit dat een leerling boos is op een bepaalde persoon of door een bepaalde situatie.

3.5.3.3 Kenmerken van daders vandalisme

- Moeilijkheden thuis of op school waardoor het kind zich buitengesloten voelt;
- Weinig vooruitzichten;
- Teveel vrije tijd die niet wordt ingevuld;
- Gebrek aan sociale controle.

Een van de kenmerken van daders van vandalisme is dat ze moeilijkheden thuis of op school hebben. De leerling kan zijn onvrede uitten, wanneer hij bijvoorbeeld uit de klas is gestuurd, door deuren, ramen etc. te bekladden. Ook als er problemen zijn in de thuissituatie, zoals een echtscheiding, kunnen leerlingen hun frustraties botvieren op eigendommen van de school of medeleerlingen. Een leerling kan ook gefrustreerd zijn omdat het naar eigen gevoel weinig vooruitzichten heeft. Het gevoel van uitzichtloosheid kan komen wanneer de desbetreffende leerling lage cijfers op school haalt.

Een ander kenmerk van daders is dat de dader veel vrije tijd heeft. Het teveel aan vrije tijd kan een gevolg zijn van spijbelen. De leerling weet vervolgens niet wat hij/zij met het teveel aan vrije tijd moet en gaat uit verveling spullen vernielen of bekladden. Sociale controle is belangrijk bij het voorkomen van vandalisme. Wanneer docenten en ander schoolpersoneel de leerlingen goed in de gaten houden en leerlingen tevens op elkaar letten, wordt de kans op vandalisme kleiner.

3.5.3.4 Vandalisme op school

Op scholen gebeurt het nog wel dat een ruit wordt ingegooid of een toilethokje wordt beklad. Ook komt voor dat een fiets kapot wordt gemaakt in de fietsenstalling. Vandalisme wordt meestal in een groep gepleegd. Meestal is er maar één jongere die bijvoorbeeld de ruit ingooit maar staan er een heleboel jongeren te kijken. De naam van de dader is dan ook vaak gemakkelijk te achterhalen. Omdat veel leerlingen weten wie de dader is komt de schoolleiding er meestal wel achter. Een populaire vorm van vandalisme is graffiti. Graffiti is het schrijven en tekenen op muren, toiletten, bussen, trams, metro's, winkels, bankjes, bushokjes, scholen etc. Vaak zijn de dingen die op de muur worden geschreven gewoon onzin. In scholen wordt meestal een stift gebruikt door leerlingen om dingen mee onder te kladden. De teksten die ze schrijven zijn dikwijls intimiderend of racistisch. Het bekladden van de toiletten, banken etc. met stift of pen wordt vaker individueel gedaan. De dader is dan ook moeilijk te achterhalen.

Bij vandalisme worden andermans bezittingen opzettelijk vernield. Naast de kosten die het vernielen met zich meebrengt, is vandalisme ook een bron van ergernis en een oorzaak van onveiligheid. De teksten op de muren kunnen racistisch en intimiderend zijn. Het slachtoffer kan zich boos of angstig voelen wanneer iets van hem/haar is vernield door andere leerlingen.

Het slachtoffer zal in de meeste gevallen naar het afdelingshoofd stappen om kenbaar te maken dat er eigendommen van hem/haar zijn vernield. De school is niet aansprakelijk, maar kan wel een onderzoek starten via de mentor om achter de identiteit van de dader te komen.

Vandalisme kan niet getolereerd worden. De school heeft de taak om bij ernstige vormen van vandalisme de politie in te schakelen. Bij vandalisme uit frustratie kan het helpen om naar de oorzaken op zoek te gaan. Dit is het terrein van de (school)maatschappelijk werker.

3.5.4 Wapens

Het bezitten van een wapen in Nederland is verboden. Toch lopen veel jongeren met wapens op zak.

In deze paragraaf is te lezen welke verschillende typen wapens er zijn volgens de wet en hoeveel leerlingen met een wapen (op school) rondlopen. Verder benoemen we enkele belangrijke kenmerken van wapendragers en het gevoel van onveiligheid dat veroorzaakt wordt door wapenbezit.

3.5.4.1 Genoemde wapens in enquête

Een wapen is een voorwerp om mee te vechten of om mee te verdedigen. In Nederland is in principe het bezit van alle vuurwapens verboden. Uitgezonderd zijn bepaalde antieke vuurwapens. Verder kunnen er voor bepaalde groepen, zoals sportschutters, verzamelaars of jagers vergunningen worden verleend.

In onze enquête gaat het over drie soorten wapens. Dit zijn pistolen (vuurwapens), messen en pepperspray. Wij hebben gekozen om deze drie wapens in onze enquête op te nemen, omdat wij tijdens onze stage hebben ervaren dat leerlingen deze wapens het meest op zak hebben. Alledrie de wapens zijn verboden in Nederland. Het bezit van en het dragen van een wapen is strafbaar. Meestal komt men er vanaf met een geldboete die kan variëren van 150 tot 350 euro. Iemand die een vuurwapen bezit of draagt, kan rekenen op een gevangenisstraf van 2 tot 3 maanden. Jongeren onder de 18 jaar krijgen bij wapenbezit een boete of een taakstraf opgelegd. De hoogte van de boete en de lengte van de taakstraf varieert. Dit is afhankelijk van het soort wapen dat de jongere bij zich draagt. Bij een tweede aanhouding voor wapenbezit worden de straffen veel zwaarder.

3.5.4.2 Wapenbezit onder leerlingen

In de loop der jaren zijn er verschillende onderzoeken verricht naar wapenbezit onder jongeren. Alle onderzoeken geven in grote lijnen ongeveer hetzelfde beeld. Het landelijke platform tegen geweld op straat heeft de volgende feiten en cijfers²² op een rijtje gezet.

- Een op de vijf jongeren loopt geregeld met een of ander wapen op zak rond;
- In de meeste gevallen gaat het om messen die ze bij zich dragen;
- Jongeren dragen meestal wapens op zak als ze uitgaan of in de buurt rondhangen;
- Eenderde van de groep wapenbezitters heeft het wapen ook wel eens gebruikt om te dreigen of iemand te verwonden;
- Jongeren dragen vaker wapens als er personen in de omgeving zijn die dat ook doen;
- Drie van de honderd jongeren loopt met een nepvuurwapen of echt vuurwapen rond.

Één op de vijf jongeren loopt geregeld met een wapen rond. Meestal zijn het messen die de jongeren bij zich dragen. Gelukkig dragen de jongeren het veel minder wanneer zij naar school gaan. In de meeste gevallen hebben ze een wapen op zak als zij uitgaan. Toch blijft het een verontrustend hoog percentage. Na het schietincident waarbij voormalig conrector Hans van Wieren om het leven kwam, barstten de discussies los in Nederland. Hoe kon

²² Advies- en Onderzoeksgroep Beke in samenwerking met het Landelijk Platform tegen Geweld op Straat, 2002: Wapens zijn geen spelletje

Murat D zomaar aan een vuurwapen komen? Een gewone burger komt nauwelijks aan een vuurwapen. Om aan een vuurwapen te kunnen komen moet je waarschijnlijk of in het criminele circuit zitten of iemand kennen die een vuurwapen heeft. Het laatste was het geval bij Murat D.

3.5.4.3 Kenmerken van wapendragers

Uit hetzelfde onderzoek van Advies-en Onderzoeksgroep Beke in samenwerking met het Landelijk Platform (zie noot 22) blijkt dat van de wapendragers jongens overduidelijk in de meerderheid zijn. Slechts een klein percentage bestaat uit meisjes. Het gaat bij meisjes dan vaak om verdedigingswapens zoals spuitbusjes pepperspray.

Een deel van hen loopt niet alleen met een wapen op zak, maar heeft dat ook in het recente verleden gebruikt in een gevecht of ruzie. Deze groep jongeren is heel herkenbaar. Deze jongeren hebben vaak een ander uitgaanspatroon dan jongeren zonder wapen. Ze profileren zich als doorgewinterde stappers die bijna iedere avond in discotheken of kroegen zijn te vinden. Ze behoren tevens tot de zware drinkers. De wapendragers hebben vaak problemen met politie of justitie. In vergelijking met andere jongens maken ze zich veelvuldig schuldig aan allerlei vormen van criminaliteit. Kortom een groep die in breder opzicht voor problemen zorgt. Ze zijn voornamelijk te vinden in het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (VMBO). Ze spijbelen meer en worden vaak uit de les gestuurd. Dit is de categorie leerlingen die hun wapens daadwerkelijk gebruiken.

3.5.4.4 Onveiligheid door wapenbezit

Één op de vijf jongeren loopt geregeld met een wapen op zak. Wapenbezit wordt als zeer bedreigend ervaren. Zowel door medeleerlingen als door schoolpersoneel. Het vermoeden van mogelijk wapenbezit geeft een gespannen en een onveilige sfeer op school.

Er is een logische link tussen wapenbezit enerzijds en gevoelens van onveiligheid anderzijds. Het gebruik van een wapen kan immers dodelijk zijn, of veel schade aanrichten. Een dreigement met een wapen kan een minuut duren maar heeft een grote emotionele impact op de leerling. Bij geweldsdelicten wordt daarom ook slachtofferhulp aangeboden. Het is mogelijk dat de leerling niet meer naar school durft. De leerling komt mogelijk weer in aanraking met de dader of zijn vrienden en is daardoor bang om weer bedreigd te worden. Slachtoffers kunnen met veel vragen zitten wanneer zij bedreigd zijn met een wapen of wanneer het wapen daadwerkelijk gebruikt is. 'Waarom ik?' 'Heb ik iets verkeerd gedaan?' De schoolmaatschappelijk werker kan na een incident de desbetreffende leerling opvangen. De schoolmaatschappelijk werker begeleidt de leerling zodat hij/zij de traumatische ervaring kan verwerken. Dit is heel belangrijk want het slachtoffer is bang en durft mogelijk niet naar school. Bij een goede opvang kan de leerling begeleidt worden zodat hij/zij zich enigszins weer veilig kan voelen op school. De schoolmaatschappelijk werker kan ook het slachtoffer doorverwijzen wanneer blijkt dat dit noodzakelijk is.

De grote meerderheid van de jongeren met een wapen geeft als motief op dat ze het wapen ter verdediging op zak hebben. Ook vinden deze jongeren het 'stoer' om een wapen op zak te hebben. Jongeren kunnen ook wapens ter verdediging gebruiken, omdat zij bang zijn om in elkaar geslagen te worden. Met een wapen op zak is het mogelijk om de belagers te laten schrikken door het dreigen met het wapen. Gevaarlijk wordt het wanneer de tegenpartij ook een wapen op zak heeft en niet onder de indruk is van het wapen van de ander. Het is een 'schijnveiligheid' die wapenbezitters voelen wanneer zij een wapen op zak hebben. In de werkelijkheid wordt het niet veiliger. Wanneer een jongere een wapen op zak heeft wordt hij minder voorzichtig en zal mogelijke conflictsituaties niet vermijden.

Het op zak hebben van een mes wordt als steeds normaler beschouwd door leerlingen. Geen enkele leerling kijkt ervan op als iemand een mes bij zich heeft. Dit is geen goede ontwikkeling en het draagt mee aan een onveilige sfeer op school. Wapens horen niet thuis op een school!

3.5.5 Diefstal

Het stelen van andermans eigendom(men) is strafbaar. Leerlingen die stelen lopen het risico opgepakt te worden. Toch maken jongeren zich relatief vaak schuldig aan diefstal. Op school komt diefstal ook voor. Wanneer er gestolen is wordt er zelden aangifte gedaan door het slachtoffer. Naast de materiele schade kan het slachtoffer ook emotionele schade ondervinden. In deze paragraaf wordt er gekeken naar hoe vaak diefstal voorkomt op VMBO-scholen, wat voor invloed diefstal heeft op de leerlingen en wat de rol van school is als het gaat om diefstal.

3.5.5.1 De wet over diefstal

De Nederlandse wet verbiedt diefstal. In artikel 310 Van het Nederlandse wetboek van strafrecht is het volgende geschreven:

Hij die enig goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort wegneemt, met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen, wordt, als schuldig aan diefstal, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.

Voor jongeren geldt vaak een taakstraf. Allereerst wordt de dader opgepakt door de politie en krijgt degene een proces-verbaal. In het proces-verbaal staan de persoonlijke gegevens van de dader in en waar de dader van beschuldigd wordt. Aan de hand van wat er in het proces-verbaal staat wordt er besloten of de leerling naar bureau Halt gaat of naar de officier van justitie.

Wanneer de dader in kwestie weigert om de taakstraf uit te voeren word de dader alsnog naar de kinderrechter gestuurd. Na drie taakstraffen volgt er een strafblad.

3.5.5.2 Diefstal op school

Het is moeilijk om cijfers te vinden over diefstal op school. Het gaat soms om kleine diefstallen die niet worden gemeld. Als het gaat om grotere diefstallen, zoals een fiets, gsm, diskman etc., melden de leerlingen dit vaak wel bij het afdelingshoofd of de mentor. In deze gevallen wordt sneller aangifte gedaan bij de politie. De meeste scholen stellen zich zelf niet verantwoordelijk voor diefstallen van eigendommen van leerlingen. Elke leerling moet zorgen dat hij/zij goed op zijn/haar spullen past. De meeste scholen raden aan om waardevolle spullen niet mee te nemen. Wanneer er gestolen is, is het dikwijls lastig om de dader te achterhalen. Meestal zijn er wel geruchten van wie de mogelijke dader(s) is/zijn. Meestal wordt de leerling geadviseerd om aangifte te doen bij de politie.

Cijfers van de onderwijsinspectie²³ geven aantallen weer van diefstallen die gemeld zijn. De werkelijke aantallen kunnen dus hoger liggen. Op tien procent van de VMBO-scholen doen zich wekelijks incidenten voor in de sfeer van beschadiging of diefstal van eigendommen en soms van fysiek geweld. Op 38 procent van de VMBO-scholen is dit maandelijks het geval.

3.5.5.3 Diefstal en populariteit

Uit onderzoek van het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving²⁴ is gebleken dat licht criminele jongens populairder zijn dan leeftijdsgenoten die niets op hun

²³ Inspectie van het onderwijs, 2003: Onderwijsverslag Hoofdstuk 2.3.3 veiligheid op scholen voor voortgezet onderwijs

²⁴ Weerman, Frank M., Bijleveld, Catrien C.J.H. & Averdijk, Margit D.E., 2005: Netwerken en netwerkposities van delinquente en niet-delinquente jongeren. *Tijdschrift voor Criminologie*, 47: 24-41.

kerfstok hebben. Zwaardere criminelen (jongens) zijn echter weer minder populair. Het onderzoek is gehouden onder jongeren van het VMBO en Havo in de leeftijdscategorie van 13 -15 jaar. Het wordt onder leerlingen stoer gevonden om lichte criminele activiteiten, zoals stelen, te ondernemen. Jongens hebben meer aanzien in de groep als ze iets gepikt hebben. Bij meisjes is er geen relatie gevonden tussen crimineel gedrag en populariteit.

3.5.5.4 Diefstal en veiligheid

Slachtoffers van diefstal voelen zich dikwijls in hun privacy geschonden. Een eigendom wat behoort tot het slachtoffer is gestolen. Wellicht was het eigendom van grote (emotionele) waarde voor het slachtoffer. Naast de materiele schade kan er ook sprake zijn van emotionele schade.

Door diefstal kan er een onveilige sfeer op school hangen. Leerlingen moeten immers goed op hun waardevolle spullen letten en kunnen niet onbezorgd even hun spullen laten liggen in de klas. De leerlingen moeten altijd bedacht zijn op het feit dat ze geen waardevolle spullen kunnen achterlaten. Ook tijdens de gymles dienen waardevolle spullen te worden opgeborgen. Dit wordt preventief gedaan; je moet de dief immers geen kans geven om te stelen. Het gevoel om voorzichtig te zijn en te moeten opletten bevordert niet het gevoel van veiligheid. Leerlingen kunnen er namelijk niet vanuit gaan dat klasgenoten niet stelen. Dat geeft misschien nog wel het meest een onveilig gevoel, het slachtoffer weet dat er iemand in de klas of op school zit die zijn of haar eigendommen gestolen heeft.

3.5.5.5 Rol van school

Over het algemeen kunnen scholen niet aansprakelijk worden gesteld wanneer er sprake is van diefstal. Leerlingen kunnen beter geen waardevolle spullen meenemen naar school. Indien zij dit wel doen is het verstandig om alles netjes op de bergen in de kluis. Hier zijn de spullen veilig.

Verder moet de school duidelijk zijn in wat de leerling precies moet doen wanneer er iets van hem/haar gestolen is. Bij wie moet het slachtoffer een melding doen? Moet het slachtoffer het überhaupt melden? Dit zijn zaken die voor leerlingen vaak niet duidelijk zijn.

Gelukkig hebben veel scholen tegenwoordig camera's hangen bij de fietsenstalling en kluisjes. De kans op diefstal wordt hierdoor aanzienlijk verlaagd en het gevoel van veiligheid van leerlingen vergroot.

Vooraf de camera's bij de fietsenstalling werpen hun vruchten af. Leerlingen weten dat er camera's hangen en dat hun gezicht wordt geregistreerd. Bij een melding van fietsendiefstal kan de tape worden teruggekeken en wordt de dader zichtbaar. De dader kan gemakkelijk worden opgespoord en dit heeft als gevolg dat er minder fietsen worden gestolen.

3.6 Pesten

Pesten is een veelbesproken onderwerp. Vooral op scholen is pesten een vaak voorkomend gespreksonderwerp. In de media, thuis, op school en op het werk; overal wordt het thema pesten besproken. Wij hebben tijdens ons stagejaar ondervonden dat het jammer genoeg ook zo vaak voorkomt als dat er over gepraat wordt.

Pesten komt voor in veel verschillende vormen. In de enquêtes hebben wij zoveel mogelijk de verschillende vormen van pesten beschreven. In dit hoofdstuk worden er cijfers gegeven over hoe vaak pesten voorkomt en hoe pestgedrag ontstaat. En ten slotte wordt ingegaan op de gevolgen voor een gepest kind en de signalen die een gepest kind kan geven.

Tevens wordt er ingegaan op de rol die het schoolmaatschappelijk werk zou kunnen spelen m.b.t. pesten.

3.6.1 Wat is pesten?

Pesten is het systematisch uitoefenen van psychische en/of fysieke mishandeling door één of meerdere individuen op een persoon, die niet in staat is zichzelf te verdedigen. Bij pesten is de macht ongelijk verdeeld. Pesten heeft negatieve gevolgen voor het slachtoffer. Deze mag niet voor zichzelf opkomen noch zich verweren. Doet hij dit wel, kan dit voor de pester(s) een reden zijn om hem nog harder aan te pakken.

In onze enquête behandelen we verschillende vormen van pesten²⁵. Onder kinderen zijn dit de meest voorkomende vormen van pesten. Deze informatie berust op literatuuronderzoek. In dit kader komen we tot de volgende vormen van pesten:

- Uitschelden;
- Trekken en duwen;
- Schoppen en slaan;
- Hatelijke opmerkingen over ras of godsdienst;
- Buiten de groep sluiten;
- Gooien en stelen van de schooltas en andere eigendommen;
- Rondstrooien van geruchten of leugens (roddelen);
- Afpakken van geld, eigendommen en kleren.

Daarom hebben wij voor deze vormen gekozen in onze enquête.

Pestgedrag op school blijkt vele vormen aan te (kunnen) nemen. Vaak zien we dat er meerdere pestvormen gelijktijdig naast elkaar gebruikt worden. Naast dat er over hen geroddeld wordt, worden medescholieren stelselmatig genegeerd, belachelijk gemaakt, vernederd en zelfs lichamelijk geweld aangedaan.

Hieronder volgen enkele feiten²⁶ er pesten die aangeven hoe ernstig het fenomeen pesten is:

- Meer dan 385.000 kinderen gaan dagelijks gebukt onder ernstige pesterijen;
- Pesten komt tweemaal zoveel voor op school als daarbuiten;
- Pesten van alle vormen van geweld het meeste voorkomt op scholen;
- Gepest worden duurt nooit een dag of een week, maar kan jaren doorgaan. Pesten is structureel;
- Uit onderzoek blijkt dat één op de vier kinderen in het basisonderwijs lijden onder pesterijen, één op de zes in het voortgezet onderwijs en één op de vier volwassenen op het werk.

In onze huidige tijd kan dat allemaal ook nog eens heel onopvallend gebeuren met e-mail, Internet en sms enz. Wij hebben deze nieuwe vorm van pesten daarom ook toegevoegd in onze enquête.

Uit onderzoek²⁷ blijkt dat de nieuwste vormen(via MSN, sms en het Internet) van pesten steeds vaker voorkomen:

- Kinderen en volwassenen worden steeds vaker via e-mail en mobiele telefoon SMS of via PC gepest;
- 1 op de vijf kinderen en 1 op de 3 jongeren wordt wel eens gepest via de e-mail of sms;

²⁵ LSHTM (London School of Hygiene and Tropical Medicine), 2001

²⁶ Tv programma 'Het elfde uur', Jan Hoogmoed

²⁷ Steekproef Kidsweek, zomer 2003: steekproef de Kinderconsument ism Surfkids juli 2001

- 2% van de kinderen en 3% van de jongeren zegt zelf wel eens te pesten via mail of sms.

3.6.2 Oorzaken en gevolgen van pesten

Op grond van de literatuur²⁸ brengen we de volgende oorzaken van pesten naar voren:

Een problematische thuissituatie van de pester

Als een kind een slechte verhouding met z'n ouders heeft en deze te weinig interesse in het kind hebben, is de kans groot dat het een pester wordt. Als agressief gedrag van het kind niet aan banden gelegd wordt, is de kans dat het kind tot een pester uitgroeit nog groter. Een kind dat thuis te weinig aandacht krijgt, gaat die op een gewelddadige manier op school proberen te krijgen.

Een voortdurend gevoelde anonimiteit

De pester voelt zich verloren binnen de grote groep en probeert van zichzelf een bepaalde belangrijke persoon te maken door een klasgenoot naar beneden te drukken. Door de anonimiteit in de klas of op de hele school is er dan ook nog eens een gebrek aan sociale controle, met andere woorden: hun klasgenoten zullen niet ingrijpen.

Bij voortduring in een niet-passende rol worden gedrukt

Het kan hier bijvoorbeeld gaan om het voortdurend te worden gedrukt in een typische mannelijke of vrouwelijke rol: kinderen moeten zich gaan gedragen op een manier die niet past bij wie ze zijn. Ze moeten bepaalde dingen die ze graag willen doen onderdrukken, en/of bepaalde dingen die ze juist niet willen doen, toch doen.

Voortdurend met elkaar de competitie moeten aangaan

Leerlingen leren hun eigenwaarde af te meten aan de mate waarin ze hun klasgenoten kunnen overtreffen. Ze kunnen anderen omlaag proberen te drukken met als doel zelf sterker/stoerder over te komen.

Een voortdurende strijd om de macht in de klas

Als leerlingen hun eigenwaarde afmeten aan hun plaats in een hoog-laagstructuur veroorzaakt dit spanningen die afgereageerd kunnen worden op een zondebok.

Een niet-democratisch leefmilieu binnen school

Mogelijk heeft de docent een 'autoritaire leiderschapsstijl': hij laat op een onprettige manier duidelijk merken dat hij de baas is en maakt ook misbruik van het feit dat hij dat is. Dit verstoort de harmonie binnen een groep; het levert spanningen op. Uit onderzoek is gebleken dat leerlingen in zo'n geval hun spanning veelal gaan afreageren op een zondebok, omdat het in zo'n situatie meestal niet mogelijk is te reageren tegen de machtige en autoritaire docent zelf.

Hierboven hebben wij beschreven waarom kinderen pesten. Pesters kiezen hun slachtoffers vaak nauwkeurig uit. Bob van der Meer een pedagoog die zich gespecialiseerd heeft in het onderwerp pesten noemt vier factoren ten gevolge waarvan iemand gemakkelijker slachtoffer kan worden²⁹:

- Anders zijn; bijvoorbeeld andere huidskleur, andere kleding;
- Bereikbaar zijn; de zondebok is het slachtoffer van het afreageren van de frustratie, zonder dat de bron van de frustratie bereikbaar is;

²⁸ Meer B, van der, 2002: Pesten op school

²⁹ Bob van der Meer, 1993: Kinderen en pesten: wat volwassenen

- Weerloos zijn (niet weerbaar zijn); alleen degenen die niets terug kunnen doen, wordt uitgekozen als slachtoffer;
- Eerder zondebok geweest zijn; wie eenmaal als zondebok bestempeld is, kan deze cyclus maar moeilijk doorbreken.

De slachtoffers van pesten kunnen worden ingedeeld in passieve en provocerende slachtoffers. De passieve slachtoffers zijn meestal voorzichtig, gevoelig en stil. In de lagere groepen reageren ze vaak met huilen en doen niets terug als ze worden aangevallen. Hun gedrag en houding zenden als het ware uit, dat zij zich angstig, onzeker en waardeloos voelen. Ze zijn niet agressief en opdringerig. Provocerende slachtoffers vertonen naast een angstig reactiepatroon tevens een agressief reactiepatroon. Zij hebben vaak concentratieproblemen en vertonen een gedrag dat irritatie en spanning oproept in hun omgeving. Over het algemeen zijn slachtoffers (jongens) fysiek zwakker dan gemiddeld. In een klas is er altijd sprake van een hiërarchie.

Uit diepte-interviews van Bob van der Meer met ouders van jongens die slachtoffer van pesten zijn geweest, blijkt dat deze jongens vanaf heel jonge leeftijd werden gekenmerkt door een zekere behoedzaamheid en gevoeligheid. Jongens met dergelijke eigenschappen zullen waarschijnlijk moeite hebben gehad om zich in de groep leeftijdgenoten te handhaven en werden wellicht wat minder aardig gevonden door hun klasgenoten. Er zijn dus goede gronden om te veronderstellen dat deze eigenschappen ertoe hebben bijgedragen, dat zij slachtoffers van pesten zijn gemaakt.

Op grond van diepte-interviews en observaties onderscheidt Bob van der Meer zeven typen gedragingen³⁰:

- Volgzaam gedrag; leerlingen voeren bevelen van klasgenoten uit;
- Sociaal ineffectief gedrag; de leerlingen zoeken contact met hun klasgenoten, maar op een hinderlijke en naïeve manier;
- Onderworpen gedrag; deze leerlingen zijn zondebok geweest in het gezin en hebben daardoor niet de sociale vaardigheden geleerd, die hen in staat stellen om zich buitenshuis te handhaven;
- Ander gedrag; deze leerlingen kenmerken zich door 'anderszijn'. Dit kan betrekking hebben op het gedrag, de motivatie, haardracht enz;
- Afkoopgedrag; deze leerlingen kopen zich vrij door middel van snoep en geschenken aan medeleerlingen;
- Klikgedrag; deze leerlingen overtreden een groepsnorm door argeloos met de docenten over medeleerlingen te praten;
- Aandachttrekkend gedrag; deze leerlingen schijnen er een genoeg in te scheppen het 'lijdend voorwerp' te zijn.

3.6.3 Slachtoffers en hun opvoeding

Slachtoffers van pesterijen blijken in tegenstelling tot pesters geen gebrek aan liefde en zorg van hun opvoeders te ontvangen. Zij hebben in vergelijking met gewone leerlingen (jongens) een hechtere en positievere band met hun ouders, vooral met hun moeders. Problemen in de relatie tussen de ouders kunnen indirect oorzaak zijn van afwijzing door leeftijdgenoten. De problemen kunnen namelijk worden geprojecteerd op het kind, waardoor het kind als bliksemafleider binnen het gezin fungeert. Kinderen die binnen het gezin openlijk of bedekt worden afgewezen, hebben meer kans om buiten het gezin ook worden afgewezen.

³⁰ Bob van der meer, 1991: pesten op school

3.6.4 Het slachtoffer in de groep

Potentiële slachtoffers van pesten voelen zich snel onveilig. Ze voelen zich niet geaccepteerd en nemen een plaats in onderaan op de hiërarchische ladder. In plaats van positieve contacten krijgen ze te maken met agressief gedrag. De groep richt haar frustratie op de zondebok in de klas. De bron van frustratie blijft buiten beschouwing. De zondebok gaat langzamerhand geloven dat het pesten een gevolg is van eigen falen.

3.6.5 Symptomen van het slachtoffer

Als een kind zich plotseling anders gedraagt, teruggetrokken is, afwezig of toberig lijkt, kan dat komen door pesterijen op school. De meest voorkomende signalen zijn:

- Buikpijn;
- Geen zin hebben om naar school gaan;
- Nachtmerries hebben of 's nachts plotseling wakker schrikken;
- Bedplassen;
- Minder zelfvertrouwen;
- Teruggetrokken of schuchter gedrag bij een voorheen open kind;
- Blauwe plekken, schrammen of gescheurde kleding waarvoor geen verklaring is;
- Verlies van bijvoorbeeld schooltas, pennen, boeken of geld.

Het is belangrijk voor ouders en leraren om snel in te grijpen bij deze symptomen. Het slachtoffer moet zijn verhaal kwijt kunnen en ondersteund worden. Het is fijn voor een kind als er iemand is met wie hij/zij hierover kan praten.

Pesten en gepest worden kan grote gevolgen hebben voor zowel de slachtoffers, de pesters als de overige leerlingen. Het is onjuist om te denken dat het voor het slachtoffer niet zo erg is. Ze ervaren niet alleen de gevolgen op korte termijn, maar ook de gevolgen op lange termijn. Mogelijke gevolgen voor het slachtoffer zijn: een negatief zelfbeeld, een lage zelfwaardering, faalangst, verslechtering van de schoolprestaties, angst om naar school te gaan, geïsoleerd raken, onzekerheid in sociale relaties, gevoelens van eenzaamheid, psychosomatische klachten en ernstige psychische problemen. Ook op latere leeftijd kunnen slachtoffers de negatieve gevolgen zelfs nog ervaren. Ze voelen zich bijvoorbeeld snel machteloos of buitengesloten, hebben weinig zelfvertrouwen en kunnen zelfs op latere leeftijd wederom slachtoffer van pesten worden.

Wanneer je gepest wordt, kan dat dus een negatieve stempel op je leven drukken. In het latere leven kan een pestverleden zijn sporen nalaten. Deze sporen zijn terug te vinden in onder meer nachtmerries, depressies en gebrek aan zelfvertrouwen. Wanneer je lang gepest wordt of bent, kan je onzeker worden, moeite hebben andere mensen te vertrouwen en relaties aan te gaan, alsook psychische en lichamelijke klachten krijgen.

Zowel meisjes als jongens die het slachtoffer van pesten zijn, zijn angstiger en onzekerder dan kinderen die niet gepest worden. Ze zijn vaak behoedzaam, gevoelig en vallen niet op. Het slachtoffer heeft een negatief zelfbeeld. Hij ziet zichzelf als een mislukkeling, voelt zich stom en onaantrekkelijk. Vaak is hij gevoeliger en zachtaardiger, hetgeen hem kwetsbaar maakt. De gepeste kinderen zijn eenzaam en hebben meestal een geïsoleerde positie in de groep. In de regel hebben ze geen enkele goede vriend.

3.6.6 Pesten en de rol van het Schoolmaatschappelijk werk

Pesten is een ernstige vorm van geestelijke en vaak ook van lichamelijke mishandeling. Veel slachtoffers beschouwen de periode waarin zij gepest werden als een zwarte periode in hun leven. Maar ook lang nadat deze periode voorbij is blijft de ervaring veelal onuitwisbaar in hun geheugen gegrift staan. Vooral als een pestslachtoffer geen mogelijkheid ziet om zichzelf er al dan niet met hulp van anderen bovenop te helpen, kunnen de mishandelingen

het verdere levensgeluk van iemand voor een groot deel, of zelfs helemaal verwoesten. Als een slachtoffer door ongeloof van buitenaf volledig alleen komt te staan, kunnen pesterijen zelfs tot gevolg hebben dat het slachtoffer neigingen gaat krijgen om zelfmoord te plegen, of daar zelfs daadwerkelijk toe overgaat.

Veelal neemt de sfeer op school of in de klas af door pesten. Individuele leerprestaties nemen af. Pestgedrag veroorzaakt bijna altijd psychisch lijden. Dit kan funest werken voor de schoolprestaties of het vormen van een stabiele persoonlijkheid. Het feit dat iemand geestelijk pijn gedaan wordt kan zich op korte termijn gaan uiten in lichamelijke kwalen. Ziekteverzuim is dan ook bijna altijd het gevolg. Scholieren durven eenvoudig niet meer naar het werk en worden echt ziek, als ze er niet over kunnen of willen praten. Pestgedrag op school is dan ook zeker vergelijkbaar met huiselijk geweld en stalking. Het gebeurt immers ook door min of meer bekenden in de schoolomgeving waar je niet (gemakkelijk) kan ontsnappen aan je pestkoppen en waar je dus voortdurend met die anderen wordt geconfronteerd.

Op grond van voorafgaande kunnen we stellen dat de gevolgen van pesten behoorlijk aangrijpend kunnen zijn. In het bijzonder kunnen geestelijke mishandelingen het slachtoffer lang nablijven. Het is naar onze mening van belang dat een slachtoffer van pesterijen op school in een zo vroeg mogelijk stadium ondersteund wordt. Daar waar de taak van de leraren met betrekking tot pesten ophoud kan de schoolmaatschappelijk werker verder. Het schoolmaatschappelijk werk kan hulp bieden indien leerlingen pesten of gepest worden. Tevens kan het schoolmaatschappelijk werk de leraren begeleiden en ondersteunen (in vorm van een cursus bijvoorbeeld) om pestgedrag in de klas te signaleren en bespreekbaar te maken.

Onder de kerntaken van het maatschappelijk werk behoren onder andere: psychosociale hulpverlening en signalering, belangenbehartiging en preventie. Deze zijn van belang om het pesten aan te pakken. Zo kan de schoolmaatschappelijk werker psychosociale hulp bieden aan het slachtoffer. Tevens kan het probleem in zijn algemeenheid aangepakt worden door het signaleren ervan en over te gaan op preventie. Zo kan de schoolmaatschappelijk werker het thema 'pesten' onder de aandacht brengen van de schoolleiding, de leraren en zelfs de leerlingen.

3.7 Discriminatie

In hoofdstuk 2.2 wordt als kenmerk van de scholen gegeven dat zij alledrie een multicultureel leerlingenbestand hebben. Multicultureel wil zeggen dat er veel leerlingen zijn met een andere afkomst dan de Nederlandse. Doordat er veel verschillende leerlingen op de drie VMBO-scholen zitten is de kans dat het verschijnsel discriminatie voorkomt mogelijk groter. In deze paragraaf wordt er ingegaan op wat discriminatie inhoudt en de verschillende vormen ervan. Tevens gaan we in op wat mensen beweegt om te discrimineren en op de gevolgen van discriminatie. Ook wordt discriminatie binnen de Nederlandse samenleving en het onderwijs specifiek behandeld.

3.7.1 Wat is discriminatie?

Discriminatie is een moeilijk begrip. Er zijn tal van definities en al die definities verschillen van elkaar. Hieronder staan twee definities; één uit het woordenboek en de ander uit het wetboek.

De Van Dale zegt:

'verwerpende onderscheiding, achterstelling, negatieve beoordeling en behandeling van iets, iemand of een groep op grond van bepaalde, niet ter zake doende kenmerken als ras, huidskleur, sekse, geaardheid e.d.'

Het Wetboek van Strafrecht zegt:

'Onder discriminatie of discrimineren wordt verstaan elke vorm van onderscheid, elke uitsluiting, beperking of voorkeur, die ten doel heeft of ten gevolge kan hebben dat erkenning, het genot of de uitoefening op voet van gelijkheid van rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel terrein of op andere terreinen van maatschappelijk leven, wordt teniet gedaan of aangetast.'

We hebben nu twee belangrijke definities en zoals je ziet, zijn ze niet hetzelfde. Maar met behulp van deze twee definities kunnen we wel een aantal kenmerken vinden:

- Bij discriminatie gaat het om een handeling: verwerpende onderscheiding, achterstelling, negatieve beoordeling en uitsluiting. Daarnaast is de handeling veelal een negatieve behandeling. Het gaat dus in principe niet alleen maar om het maken onderscheid op zich. Verschillen tussen mensen zijn er nu eenmaal. Het gaat erom dat er op een negatieve manier onderscheid wordt gemaakt.
- De handeling wordt verricht op grond van kenmerken die 'niet ter zake doen', met andere woorden: kenmerken die niet relevant zijn. Deze gronden zijn onder andere: ras, huidskleur, geslacht, seksuele gerichtheid. Er zijn meer gronden, deze worden verderop nader toegelicht. Belangrijk is dus te beseffen dat het gaat om gronden die niet relevant zijn. Als een ziekenhuis in een krant een vacature plaatst voor hersenchirurg, mag het ziekenhuis uiteraard onderscheid maken tussen mensen die medicijnen hebben gestudeerd en mensen die geen medicijnen hebben gestudeerd.
- Het gevolg van discriminatie is dat fundamentele rechten van iemand worden aangetast. Een van de belangrijkste principes van de Nederlandse rechtsstaat is dat iedereen in gelijke gevallen gelijk wordt behandeld. Iedereen moet dezelfde kansen krijgen; dezelfde kansen op de arbeidsmarkt, bij huisvesting, gezondheidszorg, sociale zekerheid, democratische rechten, maar ook op het gebied van vrije tijdsbesteding. Het gevolg van discriminatie is namelijk dat mensen niet dezelfde kansen krijgen. Zij worden op basis van irrelevante kenmerken uitgesloten van gelijke behandeling, uitgesloten van gelijke kansen.

Op grond van het bovenstaande kunnen we een nieuwe definitie maken:

Discriminatie is een handeling waarbij op grond van irrelevante kenmerken iemands fundamentele recht op gelijke behandeling wordt tenietgedaan.

3.7.2 Welke soorten discriminatie zijn er?

In onze enquête behandelen we verschillende vormen van discriminatie. Hieronder volgen de meest voorkomende vormen van discriminatie. Deze informatie berust op literatuuronderzoek³¹. In dit kader komen we tot de volgende vormen van discriminatie:

- Discriminatie op grond van huidskleur of afkomst;
- Discriminatie op grond van geslacht (man / vrouw);
- Discriminatie op grond van seksuele voorkeur (homoseksueel / heteroseksueel);
- Discriminatie op grond van leeftijd;
- Discriminatie op grond van handicap.

Wij hebben deze vormen grotendeels laten terugkomen in onze enquêtes. Namelijk door ons te richten op de volgende vormen van discriminatie: huidskleur, godsdienst, sekse, afkomst en handicap. Wij zijn alleen het onderdeel van seksuele voorkeur vergeten, dit is niet opgenomen in de enquête.

³¹ Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie

3.7.3 Waarom discrimineren mensen?

Dat is een lastige vraag, omdat het heel moeilijk te onderzoeken is wat mensen beweegt om andere te benadelen of uit te sluiten. Sociologen en psychologen brengen dit in verband met zaken die hieronder worden behandeld. Mensen kunnen verschillende redenen hebben, bewust of onbewust, om te discrimineren. Waarschijnlijk hebben angst voor het onbekende en onzekerheid hier veel mee te maken.

Sommige mensen ervaren andere groepen, die bijvoorbeeld een andere huidskleur, religie of cultuur hebben dan zichzelf, als een bedreiging. Ze zien andere groepen als concurrentie, bijvoorbeeld bij het vinden van een baan, een woning of een opleiding. Jaloezie kan daarbij een rol spelen.

Mensen vrezen soms ook dat hun eigen cultuur minder belangrijk wordt of veranderd door de invloed van andere groepen. Eigenlijk is dat raar, want culturen veranderen sowieso voortdurend. Wat 10 jaar geleden nog heel gewoon was, vind je nu vaak raar of ouderwets.

Discriminerend gedrag kan ook voortkomen uit de behoefte zich af te zetten tegen andere groepen. Voornamelijk jongeren zijn vaak op zoek naar hun eigen identiteit. Zij kunnen met vragen zitten als: 'Wie ben ik?' 'Waar hoor ik bij?' Veel jongeren, maar ook volwassenen, zoeken de 'bescherming' van een groep: het is prettig om ergens bij te horen. Om nog eens extra te benadrukken bij welke groep ze horen, zetten ze zich af tegen andere groepen. Er ontstaat een sfeer van 'wij' en 'zij'. Waarbij 'wij' staat voor alles wat goed is en 'zij' voor wat niet deugt. Deze negatieve sfeer kan, zeker als er ook vooroordelen zijn ten opzichte van de andere groep, leiden tot discriminatie.

Wat soms ook meespeelt, volgens voornamelijk sociologen, is het 'zondebok'-principe. Mensen vinden het vaak gemakkelijk om anderen de schuld te geven van dingen die fout gaan. Van de achteruitgang van de wijk of hoge werkloosheid bijvoorbeeld. Het meest voor de hand liggend is dan om de schuld te geven aan mensen over wie je al een negatief beeld of vooroordelen hebt, of mensen die tot een minderheidsgroep behoren en zich moeilijk kunnen verweren. Dit versterkt het 'wij tegen zij'-gevoel.

3.7.4 Gevolgen van discriminatie

Hoe het voelt om gediscrimineerd te worden en hoe mensen reageren op discriminatie is voor iedereen anders. Er hangt veel af van de situatie en de omstandigheden waarin het gebeurt en waarin de betrokkenen zich bevinden. Maar ook van het karakter van die persoon, de eerdere ervaringen, wie er discrimineert en op welke manier, op grond waarvan iemand wordt gediscrimineerd et cetera. De reacties kunnen uiteen lopen van doen alsof het er niet is (soms met de hoop dat het op deze manier het minst pijn doet, soms met het idee dat dit de beste manier is om zich aan te passen) tot een grote bereidheid om actie te voeren en juridische gevechten aan te gaan. Sommige mensen voelen zich te machteloos om er iets aan te doen, anderen schrijven boze brieven naar de krant of worden lid van een belangenvereniging.

Het is dus niet mogelijk om algemene uitspraken te doen over hoe mensen die te maken krijgen met discriminatie reageren. Daarnaast is het zeker dat lang niet alle zaken worden gemeld bij een anti discriminatie bureau, bij de politie of bij andere instanties waar men terecht kan in geval van discriminatie.

3.7.5 Discriminatie in het onderwijs

Hoewel discriminatie in Nederland verboden is bij wet, komt het nog altijd voor, bewust of onbewust, direct of indirect, incidenteel of structureel. En ondanks het feit dat er meer dan 30 Anti Discriminatie Bureaus zijn, is er geen totaaloverzicht van hoe vaak, in welke situaties en op grond waarvan discriminatie voorkomt. De gevallen die wel gemeld worden bij een

discriminatiebureau worden geregistreerd en die gegevens worden landelijk samengevoegd. Van al deze meldingen³², enkele duizenden, heeft verreweg het grootste gedeelte, bijna tweederde, betrekking op discriminatie op grond van herkomst, huidskleur of ras. Discriminatie wegens godsdienst is de categorie die (op grote afstand) daarna het meest voorkomt (ongeveer 7%).

Uit hetzelfde onderzoek (zie noot 32) blijkt dat discriminatie op grond van ras, geloof of seksuele geaardheid toeneemt op scholen. In 2003 kwamen er 223 klachten over discriminatie op scholen binnen, bij de Landelijke vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten. Dit was ruim zes procent van alle klachten die dat jaar binnenkwamen. In 2002 waren dit er nog zo'n 200 (5,3 procent). Totaalcijfers over 2004 worden in het voorjaar bekendgemaakt. Wel is bekend dat vorig jaar de helft van alle ondervraagde leraren een of meerdere keren dat jaar te maken heeft gehad met discriminerende opmerkingen over ras, geloof, seksuele geaardheid of sekse in de school.

Het Bureau Discriminatiezaken³³ krijgt de afgelopen jaren in toenemende mate signalen, dat discriminatie een *issue* is onder Haagse jongeren. Het gaat om signalen uit bijvoorbeeld het onderwijs, waar steeds vaker geluiden te horen zijn over groepsvorming langs etnische lijnen of om de horeca, waar bijvoorbeeld discotheken bepaalde groepen jongeren stelselmatig zouden weren.

Deze signalen hebben zich vooralsnog niet vertaald in een toename van het aantal geregistreerde klachten en meldingen van en door jongeren. Er is vooralsnog onvoldoende inzicht in de neiging en bereidheid van jongeren om klachten over de eigen ervaringen in te dienen en in de mate waarin zij op de hoogte zijn van mogelijkheden daartoe.

Een essentiële en wettelijke vastgestelde taak van het onderwijs is leerlingen voor te bereiden op de multiculturele samenleving. Met alles wat daarbij hoort. Het ontwikkelen van respect voor verschillende culturen, maar ook het alert zijn op discriminatie en vooroordelen. Het LBR (Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie) helpt scholen bij het uitvoeren van deze belangrijke taak. Het LBR biedt o.a. lesmateriaal voor primair en voortgezet onderwijs aan om met de school te zorgen voor een prettig klimaat en een veilige sfeer. Scholen waar leerlingen zich thuis voelen, ongeacht verschillen in uiterlijk, land van herkomst of cultuur.

Onderwijs wordt algemeen erkend als een belangrijk instrument voor het beïnvloeden van de richting waarin de Nederlandse multiculturele samenleving zich ontwikkelt. Ten eerste is onderwijs van cruciaal belang bij het voorkomen van een sociale tweedeling in de samenleving. Een tweedeling die deels langs etnische scheidslijnen dreigt te gaan lopen. Ten tweede leren leerlingen op school hoe mensen kunnen samenleven en – werken. Zij leren met elkaar communiceren, omgaan met verschillen en de norm dat discriminatie oneerlijk en ongewenst is.

De toegenomen spanningen in de samenleving worden ook veroorzaakt door diverse internationale en nationale ontwikkelingen zoals de aanslagen in New York en Washington op 11 september 2001, de oorlog tegen Irak en het steeds weer oploeiend Israëlisch - Palestijns conflict. Op nationaal niveau spelen o.a. de moord op Pim Fortuijn en Theo van Gogh, de uitspraken van imams over vrouwen en homoseksualiteit en veel publiciteit rondom het gedrag van sommige jongeren van Antilliaanse en Marokkaanse afkomst een rol. Ook het steeds strenger wordende Vreemdelingenbeleid en de dreigende uitzetting van duizenden uitgeprocedeerde asielzoekers laten een verharding van de politiek en de samenleving zien. Dit heeft invloed op de denkwijze en het gedrag van de jongeren en

³² Landelijke vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten, 2003: kerncijfers 2003

³³ Bureau Discriminatiezaken, 2003: Jaarverslag

steeds vaker voor komende discriminatie onder leerlingen komt mogelijk door deze maatschappelijke ontwikkelingen.

3.7.6 Discriminatie en de rol van het Schoolmaatschappelijk werk

Discriminatie onder leerlingen kan een gevoel van onveiligheid met zich meebrengen. Leerlingen kunnen een laag zelfbeeld gaan ontwikkelen bij constante discriminatie. De invloed van discriminatie is nog groter als de leerling zich gediscrimineerd voelt door een persoon met gezag. Hierbij kan gedacht worden aan een schooldirecteur, een leraar of een ander personeelslid.

Discriminatie is een gevoelig onderwerp. Het werken met een thema als discriminatie kan uiteenlopende reacties oproepen. Betrokkenheid en enthousiasme, maar ook twijfels, vooroordelen of direct discriminerende en racistische opmerkingen. Dat kan lastig zijn, maar biedt in ieder geval een aanknopingspunt om zaken aan de orde te stellen.

Een schoolmaatschappelijk werker kan hierbij uitkomst bieden. Deze heeft ervaring en weet hoe hij het thema zo kan behandelen dat iedereen meedenkt en er wat van leert.

Themalessen organiseren is een aanpak die mogelijk leidt tot meer tolerantie onder de leerlingen. Tevens zijn er de afgelopen jaren verschillende projecten ontwikkeld met betrekking tot het tegengaan van discriminatie en racisme op scholen. Zo kan een school deelnemen aan het project 'Tolerante scholen'³⁴.

Deze campagne beoogt om scholen bewust te maken en aan te zetten tot actief beleid rond anti-discriminatie en emancipatie. COC verenigingen en /of anti-discriminatiebureaus zetten een projectgroep op, die eventueel wordt ondersteund door een projectcoördinator. Met de projectgroep - of een daar aan verbonden klankbord - bouwen de initiatiefnemers aan een lokaal netwerk voor verbetering van de situatie in scholen. Een verbetering van het werk- en leerklimaat, meer veiligheid en betere leefomstandigheden op school rond homoseksualiteit, sekse, ras en cultuur.

3.8 Conclusie

Met dit hoofdstuk hebben we de probleemstelling in een conceptueel kader geplaatst. We zijn nader ingegaan op de gekozen begrippen uit de probleemstelling. In dit hoofdstuk is getracht op grond van literatuuronderzoek de relatie te leggen tussen de aanwezigheid van agressie en intimidatie, misdaad, pesten en discriminatie en het gevoel van onveiligheid bij leerlingen. In dit hoofdstuk wordt op grond van ons literatuuronderzoek vastgesteld dat bovengenoemde factoren daadwerkelijk bijdragen tot onveiligheid bij leerlingen. Tevens kunnen we concluderen dat op diverse terreinen de schoolmaatschappelijk werker een rol kan spelen om de veiligheid op school te waarborgen.

³⁴ Empowerment Lifestyle Services, mei 2003

H4 Onderzoeksuitkomsten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de deelvragen van de probleemstelling beantwoord op grond van de uitkomsten uit de vragenlijsten. De analyses worden vanwege de behoefte van alledrie de instellingen per school weergegeven.

In dit hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de volgende deelvragen:

In welke mate ervaren leerlingen veiligheid op het terrein van discriminatie?

In welke mate ervaren leerlingen veiligheid op het terrein van pesten?

In welke mate ervaren leerlingen veiligheid op het terrein van misdaad?

In welke mate ervaren leerlingen veiligheid op het terrein van agressie?

In welke mate ervaren leerlingen veiligheid op overige terreinen?

4.2 Veiligheidsgevoel vs literatuur

Op grond van literatuuronderzoek (zie hoofdstuk 3) is vastgesteld dat discriminatie, pesten, agressie/intimidatie en misdaad mogelijk invloed heeft op het veiligheidsgevoel van leerlingen. Via de onderzoeksresultaten gaan wij na in hoeverre de praktijksituatie in Den Haag, Delft en Rijswijk overeenkomt met de theorie.

Figuur 1 laat zien of datgene wat in de literatuur wordt aangetoond klopt met de werkelijkheid op de drie scholen. Op alledrie de scholen geven de leerlingen aan zich onveilig te voelen wanneer zij te maken krijgen met bovengenoemde factoren.

Tabel 2 veiligheidsgevoel

	Jan Steen	Van Rijn	Rembrandt
	onveilig	onveilig	onveilig
Hoe voel je je als je gepest wordt?	70%	84%	75%
Hoe voel je je als je gediscrimineerd wordt?	77%	86%	78%
Hoe voel je je als je te maken krijgt met agressie/intimidatie?	84%	87%	75%
Hoe voel je je als je te maken krijgt met misdaad?	88%	92%	82%

4.3 Analyse Rembrandt College

Op het Rembrandt College hebben we in totaal 152 leerlingen uit de 1^e en 2^e klassen van het VMBO de vragenlijst ingevuld.

4.3.1 Algemene gegevens

Sekse

Als we kijken naar de sekse van de leerlingen zien we dat meer jongens dan meisjes de enquête hebben ingevuld. Een persoon is waarschijnlijk vergeten zijn sekse te vermelden.

Tabel 3 Geënquêteerden naar sekse

<i>Ben je een jongen of een meisje?</i>		
	Aantal	Percentage
jongen	86	56,6%
meisje	65	42,8%

Leeftijd

De meeste geënquêteerden hebben de leeftijd van 13 of 14 jaar, respectievelijk (32,9%) en (41,4%). Vroege leerlingen zijn er ook, de geënquêteerden van 12 jaar. Zij vormen 12,5% van de geënquêteerden. Ook is een redelijk grote groep van leerlingen van ouder dan 14 jaar (12,5%). Mogelijke reden hiervoor is dat deze groep leerlingen in het verleden een keer heeft gedoubleerd.

Tabel 4 Geënquêteerden naar leeftijd

<i>Hoe oud ben je?</i>		
	Aantal	Percentage
12 jaar	19	12,5%
13 jaar	50	32,9%
14 jaar	63	41,4%
ouder dan 14	19	12,5%
niet ingevuld	1	0,7%

Klas

Een meerderheid van de leerlingen die geënquêteerd zijn komen uit de 2^e klas. Dit is geen verrassing omdat in de 2^e klas ook daadwerkelijk meer leerlingen zitten. Het percentage had zelfs hoger uit kunnen vallen. Een klas heeft de enquêtes namelijk niet ingevuld.

Tabel 5 Geënquêteerden naar klas

<i>In welke klas zit je?</i>		
	Aantal	Percentage
1^e klas	72	47,3%
2^e klas	79	52,0%
Niet ingevuld	1	0,7%

4.3.2 Misdaad

Diefstal

Bijna 41% van de leerlingen geeft aan dat van henzelf eigendommen gestolen zijn. Dit is een vrij hoog percentage. Het is een hoog percentage omdat het leerlingen betreft uit de 1^e en 2^e klassen, die nog aan het begin van hun schoolleven zitten. In het literatuuronderzoek wordt vermeld dat duidelijke cijfers over het aantal diefstallen ontbreken (zie hst 3, paragraaf 5.5.2). Ons onderzoek geeft echter wel duidelijke cijfers. Toch geeft nog wel een meerderheid van de leerlingen van het Rembrandt College (57,0%) aan nooit bestolen te zijn op school.

Tabel 6 Diefstal

<i>Is er iets van jou iets gestolen door een andere leerling op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	88	57,9%
Ja	62	40,8%
Niet ingevuld	2	1,3%

Alcohol en drugs

Het overgrote merendeel van de leerlingen zegt nooit alcohol of drugs te hebben gebruikt op school. Van de acht leerlingen die vermelden dat zij wel eens drugs of alcohol hebben gebruikt, geven vijf leerlingen aan alcohol te hebben genuttigd en drie leerlingen drugs te hebben gebruikt. In het hoofdstuk 3 aangehaalde onderzoek van Het Trimbos-instituut blijkt dat in de groep van tien- tot vijftienjarigen 20% doordeweeks alcohol drinkt. Er wordt verder vermeld dat deze jongeren voornamelijk thuis of in uitgaansgelegenheden drinken en dus niet op school. Ons onderzoek ondersteunt dit gegeven. Het drugsgebruik in de leeftijd van twaalf tot 15 jaar is laag. De drempel voor deze groep om drugs te gaan gebruiken is kennelijk hoog. Naast het feit dat het strafbaar is om drugs te kopen op deze leeftijd is het mogelijk dat deze groep leerlingen nog niet goed op de hoogte zijn van drugs en ook niet weten waar ze drugs moeten kopen/krijgen.

Tabel 7 Alcohol

<i>Heb je wel eens alcohol gebruikt op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	145	95,4%
Ja	5	3,3%
Niet ingevuld	2	1,3%

Tabel 8 Drugs

<i>Heb je wel eens drugs (wiet of hasj bijv.) gebruikt op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	148	97,4%
Ja	3	2,0%
Niet ingevuld	1	0,7%

Vandalisme

Deze cijfers geven een antwoord op twee vragen uit de enquête. Namelijk: Heb je op school wel eens iets kapot gemaakt of beschadigd wat van de school zelf of van een andere leerling was? Heb je zelf wel eens op school de muren, deuren, ramen etc beklad met spuitbus, stift, verf of iets anders?

Op de eerste vraag beantwoorden 82,2% van de leerlingen dat ze nog nooit eigendommen van de school hebben beschadigd. De 26 leerlingen die wel aangeven iets kapot of beschadigd te hebben, kunnen dit mogelijk uit verveling hebben gedaan. Een andere oorzaak van vandalisme die in de literatuur (zie hst 3, paragraaf 5.3.2) is terug te vinden, is het zogenoemde 'prestigevandalisme'. Leerlingen willen zich tegenover elkaar bewijzen en maken vervolgens eigendommen van leerlingen of van de school stuk.

Op de andere vraag zegt 87,5% van de leerlingen nooit iets beklad te hebben op school tegenover 11,2 % van de leerlingen die zegt wel eens een keer wat beklad te hebben op school. Dit percentage ligt lager. Bekladden wordt vaker individueel gedaan dan het kapot maken van eigendommen van een leerling of van de school. Het kapot maken van eigendommen wordt meestal in een groep gedaan. Er is misschien een dader maar er staat vaak wel een groep leerlingen omheen. Individueel iets bekladden levert geen prestige op. Iets kapot maken waar andere leerlingen bijstaan echter wel.

Tabel 9 Vandalisme: vernielen en/of beschadigen

<i>Heb je op school iets kapot gemaakt of beschadigd wat van de school zelf of van andere leerlingen was?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	125	82,2
Ja	26	17,1
Niet ingevuld	1	0,7

Tabel 10 Vandalisme: bekladden

<i>Heb je zelf wel eens op school de muren , deuren, ramen etc. beklad met een spuitbus, stift, verf of iets anders ?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	133	87,5%
Ja	17	11,2%
Niet ingevuld	2	1,3%

Wapenbezit

Als we deze tabellen bekijken valt gelijk het verschil hiertussen op. Op de eerste vraag wordt beantwoord dat 5,3% van de leerlingen wel eens een wapen meeneemt naar school. Bij de tweede vraag geven 32,2% van de leerlingen aan dat zij een andere leerling wel eens met een wapen hebben gezien. Mogelijke oorzaak kan zijn dat de leerlingen uit de 1^e en 2^e klassen de wapens hebben gezien bij leerlingen van de 3^e en 4^e klas. Uit onderzoek (zie hst 3, paragraaf 5.4.2) komt naar voren dat 1 op de 5 jongeren een wapen op zak draagt. Het gaat dan voornamelijk om messen. Beide tabellen geven andere cijfers weer. Er kan gezegd worden dat in het minimale geval, acht leerlingen wel eens een wapen meenemen naar school.

Tabel 11 Wapenbezit

Neem jij wel eens een wapen (met, pistool of peperspray) mee naar school ?

	Aantal	Percentage
Nooit	139	91,4%
Ja	8	5,3%
Niet ingevuld	5	3,3%

Tabel 12 Wapenbezit andere leerlingen

Heb je wel eens een andere leerling met een wapen gezien in of rond school?

	Aantal	Percentage
Nooit	102	67,1%
Ja	49	32,2%
Niet ingevuld	1	0,7%

4.3.3 Pesten

Pesten komt veelvuldig voor op het Rembrandt College. Veel leerlingen geven aan wel eens gepest te zijn op school. Uit onze resultaten blijkt dat 46,7% van de leerlingen aangeeft wel eens gepest te zijn op school. Dit is een hoog percentage.

In de enquête worden een groot aantal vormen van pesten genoemd. Er zijn een aantal vormen van pesten die op het Rembrandt College er tussenuit springen: het uitschelden en uitlachen van andere leerlingen en het verspreiden van leugens over leerlingen. Pesten in de vorm van uitschelden is de meest voorkomende vorm van pesten onder de geënquêteerden. Een ruime meerderheid van 63,2% zegt wel eens uitgescholden te zijn door andere leerlingen.

Bij de vraag of over de geënquêteerde leugens zijn verspreid door andere leerlingen op school geeft 47,7% van de geënquêteerden aan dat dit 1 of meer keren is gebeurd. Bij de vraag of de geënquêteerde wel eens is uitgelachen in de klas zegt 50% dat dit is voorgekomen.

Andere vormen van pesten komen beduidend minder voor. Van de geënquêteerden geeft 15,1% aan wel eens genegeerd te zijn door andere leerlingen en 11,2% van de geënquêteerden heeft wel eens vervelende sms-berichten gekregen.

Treiterijen via MSN komt relatief gezien minder vaak voor dan uitschelden, leugens verspreiden en uitlachen, maar geeft toch al een aanzienlijk hoog percentage. Van al de geënquêteerden geeft 28,3% aan dat treiterijen via MSN hen is overkomen. Niet iedere leerling heeft een computer met Internetaansluiting, daarom kan toch gesproken worden van een vrij hoog percentage. Uit ons literatuuronderzoek (zie hst 3, paragraaf 6.1) blijkt dat pesten via MSN steeds meer opkomt. Wij denken dan ook dat pesten via MSN steeds meer zal toenemen en hieraan dus extra aandacht op school moet worden gegeven.

Tabel 13 Pesten: algemeen

Ben je door een andere leerling gepest op school?

	Aantal	Percentage
Ja	71	46,7%
Nooit	81	53,3%

Tabel 14 Pesten: uitschelden

<i>Ben je door een andere leerling uitgescholden op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	96	63,2%
Nooit	54	35,5%
Niet ingevuld	2	1,3%

4.3.4 Agressie en intimidatie

In de enquête zijn twee vormen van agressie opgenomen: bedreigingen en fysiek geweld door middel van iemand in elkaar slaan. In de literatuur zijn geen exacte cijfers te vinden over het aantal dreigementen dat voorkomt op VMBO scholen. Vaak wordt door de leerlingen geen melding of aangifte gedaan wanneer zij bedreigd zijn. Van de beide vormen van agressie komt bedreiging door andere leerlingen het meest voor. Van de geënquêteerden zegt 26,3% slachtoffer te zijn geweest van dreigementen door andere leerlingen. 10,5% geeft aan wel eens slachtoffer te zijn geworden van fysiek geweld.

Tabel 15 Agressie: bedreigingen

<i>Ben je door een medeleerling bedreigd op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	40	26,3%
Nooit	112	73,7%

Tabel 16 Agressie: in elkaar slaan

<i>Ben je in elkaar geslagen door een andere leerling op school, op het schoolplein of in de fietsenstalling?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	16	10,5%
Nooit	135	88,8%
Niet ingevuld	1	0,7%

4.3.5 Seksuele intimidatie

Over seksuele intimidatie zijn twee vragen opgenomen in de enquête:

1. Heeft een andere leerling wel eens seksueel getinte opmerkingen richting jou gemaakt zonder dat je het wilde?
2. Ben je aangeraakt of betast door een andere leerling zonder dat je het wilde?

In hoofdstuk 3 hebben wij achterhaald dat de onderwijsinspectie in de periode van 1 augustus 2002 tot 1 augustus 2003 149 klachten van seksuele intimidatie ontvingen. Van de 149 klachten die vertrouwensinspecteurs over seksuele intimidatie ontvingen, had ruim de helft betrekking op ongewenste, hinderlijke aanrakingen. Ongeveer 40 procent van de klachten betrof ander seksueel getint verbaal of non-verbaal gedrag.

Als we kijken welke vorm van seksuele intimidatie het meest voorkomt is het opmerkelijk dat ongewenste betasting en aanraking het meest voorkomt. Dit komt wel overeen met de gegevens van de onderwijsinspectie waar ongewenste, hinderlijke aanrakingen ook meer gemeld zijn dan andere vormen van seksuele intimidatie.

Van de geënquêteerden op het Rembrandt College zegt 17,1% slachtoffer te zijn geweest van ongewenste aanrakingen en 15,1% geeft aan wel eens slachtoffer geweest te zijn van ongewenste seksueel getinte opmerkingen. Een verontrustend hoog percentage. Wij denken dan ook dat dit percentage hoger is dan wat de school aan meldingen binnenkrijgt.

Verklaring voor dit hoge percentage is te vinden in het feit dat jongens en meisjes op steeds jongere leeftijd seksueel actief worden. In de pubertijd proberen zowel jongens en meisjes grenzen te verkennen. Uit onze cijfers blijkt dat er veel leerlingen zijn die over de grens gaan.

Tabel 17 Seksuele intimidatie: seksueel getinte opmerkingen

<i>Heeft een andere leerling seksueel getinte opmerkingen richting jou gemaakt zonder dat je dat wilde?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	23	15,1%
Nooit	128	84,2%
Niet ingevuld	1	0,7%

Tabel 18 Seksuele intimidatie: aanraken/betasten

<i>Ben je aangeraakt/betast door een andere leerling op school zonder dat je het wilde?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	26	17,1%
Nooit	124	81,6%
Niet ingevuld	2	1,3%

4.3.6 Discriminatie

Op het Rembrandt College geeft 42,8% van de leerlingen aan op 1 of meerdere gebieden wel eens gediscrimineerd te zijn. In de enquêtes zijn vijf vormen van discriminatie opgenomen. Discriminatie op grond van afkomst, godsdienst, sekse, huidskleur en op handicap/beperking.

De twee tabellen die het meest opvallen staan hieronder. Het gaat om discriminatie op grond van afkomst en discriminatie op grond van huidskleur.

Van de 152 leerlingen zeggen 27,6% van de leerlingen wel eens gediscrimineerd te zijn op grond van afkomst. Discriminatie op grond van huidskleur is iets minder vaak voorgekomen, namelijk bij 25,7%

Ons literatuuronderzoek (zie hst 3, paragraaf 7.5) kan deze cijfers ondersteunen. Bij de verschillende discriminatiebureau's wordt in de meeste gevallen een melding gedaan van discriminatie op grond van huidskleur of afkomst.

Wat opvalt, is dat de percentages van beide vragen dicht bij elkaar liggen. Beide vormen van discriminatie hebben ook veel gemeen met elkaar. Iemand van bijvoorbeeld Surinaamse afkomst heeft over het algemeen immers een andere huidskleur dan iemand van Nederlandse afkomst. Discriminatie op grond van afkomst kan dan ook dikwijls gepaard gaan met discriminatie op grond van huidskleur.

Discriminatie op grond van godsdienst komt na discriminatie op grond van afkomst en huidskleur het meest frequent voor op het Rembrandt College. Van de geënquêteerden geeft 11,2% aan gediscrimineerd te zijn op school op grond van zijn/haar godsdienst door andere leerlingen. We kunnen hier bijvoorbeeld denken aan leerlingen die gediscrimineerd worden omdat ze moslim zijn en een hoofddoekje dragen.

Het minst wordt gediscrimineerd op grond van sekse en handicap/beperking. Van de 152 leerlingen die de enquête hebben ingevuld geven 11 leerlingen aan wel eens

gediscrimineerd te zijn op grond van sekse. Hetzelfde aantal zien we terug bij discriminatie op grond van handicap/beperking. Dit komt voor beide vragen uit op een percentage van 7,2%. Vooral het aantal, dat wel eens gediscrimineerd wordt op grond van zijn/haar handicap is opvallend. Het is niet aanneembaar dat 11 leerlingen een zichtbare handicap hebben op het Rembrandt College. Wij denken dat het meer gaat om discriminatie op grond van een beperking die een leerling heeft. Wij denken dan bijvoorbeeld aan leerlingen die minder goed kunnen leren, faalangst hebben of moeite hebben met communiceren.

Tabel 19 Discriminatie: op grond van afkomst

<i>Ben je gediscrimineerd op grond van je afkomst door een andere leerling op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	42	27,6%
Nooit	109	71,7%
Niet ingevuld	1	0,7%

Tabel 20 Discriminatie: op grond van huidskleur

<i>Ben je gediscrimineerd op grond van je huidskleur door een andere leerling op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	39	25,7%
Nooit	112	73,7%
Niet ingevuld	1	0,7%

4.3.7 Personeel

Van alle onderwerpen m.b.t het personeel zien we dat pesten door personeelsleden het meeste voorkomt.

De meeste leerlingen geven aan nooit te zijn gepest door een leraar of een ander personeelslid. Toch zijn er nog 42 leerlingen die wel eens uitgescholden of gekleineerd zijn. Wanneer een leraar een leerling uitscheldt of kleineert heeft dat meer impact dan wanneer een klasgenoot dit doet. Leerlingen zullen dergelijke incidenten dan ook veel beter onthouden. Leraren hebben de taak om leerlingen te stimuleren zodat zij zich kunnen ontwikkelen. Leerlingen worden niet gestimuleerd door ze te uit te schelden of te kleineren, dat is duidelijk. Toch kun je je afvragen of dit type leerling zich niet snel uitgescholden of gekleineerd voelt. Wanneer een leraar de leerling op zijn gedrag wijst kan dit al snel als kleinerend worden ervaren.

Discriminatie komt in aantallen op de tweede plek. Van de 152 leerlingen zegt 10,5% wel eens gediscrimineerd te zijn door een leraar of ander personeelslid. Dit is eveneens een hoog percentage.

Voor de rest beweerd 6,6% van de leerlingen wel eens geschopt of geslagen te zijn door een leraar of ander personeelslid. Eveneens geeft 6,6% van de leerlingen aan dat een leraar of ander personeelslid wel eens seksueel getinte opmerkingen richting hen hebben gemaakt. Een percentage van 5,9% geeft aan ongewenst aangeraakt/betast te zijn door een personeelslid van school.

Bij pesten door personeelsleden kunnen we als mogelijke oorzaak opgeven dat het percentage misschien veroorzaakt word doordat leerlingen zich al snel gepest kunnen voelen. Bij schoppen en slaan en ongewenste aanrakingen spreken we van lichamelijk contact. Er zijn dus een tiental leerlingen dat aangeeft geschopt of geslagen te zijn en een tiental leerlingen dat zegt ongewenst aangeraakt te zijn. Een overgrote meerderheid van de

leerlingen zegt nooit geslagen, geschopt of ongewenst aangeraakt te zijn. Dit gaat echter om ernstige zaken en dan is elke leerling die aangeeft ongewenst aangeraakt te zijn er een te veel.

Tabel 21 Pesten: door schoolpersoneel

<i>Ben je gepest, uitgescholden of gekleineerd door een leraar of ander personeelslid van school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	42	27,6%
Nooit	108	71,1%
Niet ingevuld	2	1,3%

4.3.8 Plaats in school

Als we kijken naar de vraag op welke plekken leerlingen zich veilig voelen dan zien we dat de leerlingen zich het veiligst voelen in het klaslokaal. Ruim 80% geeft aan zich helemaal veilig te voelen in het klaslokaal. In de klas heerst er een veilige sfeer waar waarschijnlijk weinig incidenten plaats vinden. De leraar heeft ook een taak om een veilige sfeer te creëren in de klas. Volgens de analyses blijkt dus dat de leraren hier voldoende in slagen. Op het schoolplein voelen de leerlingen zich over het algemeen ook veilig. Bijna 56% van de geënquêteerden geeft aan zich helemaal veilig te voelen op het schoolplein en 27% van de geënquêteerden is het met de stelling een beetje eens. Ook in de aula zegt het merendeel van de geënquêteerden zich veilig te voelen, namelijk 81,6%. Dit komt waarschijnlijk door het vele toezicht van de conciërges en leraren in de aula. Minder veilig voelen de leerlingen zich in de fietsenstalling en in de toiletten. In de fietsenstalling geven van de 152 geënquêteerden vijftien leerlingen aan zich helemaal niet veilig te voelen in de fietsenstalling. Dit is een opvallend gegeven omdat er in de fietsenstalling op het Rembrandt College camera's hangen en de fietsenstalling naast het kantoor van de conciërges is. Een mogelijke oorzaak voor het gevoel van onveiligheid in de fietsenstalling kan de drukte zijn in de fietsenstalling. Wanneer er meerdere klassen tegelijkertijd uit zijn heeft dit een behoorlijke drukte in de fietsenstalling als gevolg. In de drukte wordt er wellicht geduwd en getrokken aan elkaar omdat er weinig ruimte is. Op de vraag of leerlingen zich veilig voelen in de toiletten, geven twaalf leerlingen van het Rembrandt College aan zich helemaal niet veilig te voelen. Twee leerlingen voelen zich een beetje onveilig in de toiletten. Totaal voelen 9,1% van de geënquêteerden zich in meerdere of mindere mate onveilig in de toiletten. Ondanks dat nog steeds een ruime meerderheid van de leerlingen is die zich in meerdere of mindere mate veilig voelen in de toiletten is het percentage opvallend. De toiletten kunnen immers op slot en de jongenstoiletten zijn gescheiden van de meisjestoiletten. De toiletten moeten dus per uitstek een plaats zijn waar leerlingen zich veilig voelen. Mogelijke oorzaak van de gevoelens van onveiligheid in de toiletten is dat er weinig toezicht is rondom de toiletten.

Tabel 22 Veiligheidsgevoel in de fietsenstalling

<i>Ik voel me veilig in de fietsenstalling</i>		
	Aantal	Percentage
Helemaal mee eens	61	40,1%
Beetje eens	49	32,2%
Niet eens/niet oneens	18	11,8%
Beetje oneens	6	3,9%
Helemaal oneens	15	9,9%
Niet ingevuld	3	2,0%

Tabel 23 Veiligheidsgevoel in de toiletten

<i>Ik voel me veilig in de toiletten</i>		
	Aantal	Percentage
Helemaal mee eens	82	53,9%
Beetje eens	34	22,4%
Niet eens/niet oneens	19	12,5%
Beetje oneens	2	1,3%
Helemaal oneens	12	7,9%
Niet ingevuld	3	2,0%

4.4 Analyse Jan Steen College

Op het Jan Steen College zijn 113 leerlingen geënquêteerd. Deze zijn afkomstig uit de eerste en tweede klassen van het VMBO.

4.4.1 Algemene gegevens

Sekse

Van de 113 leerlingen zijn de jongens overduidelijk in de meerderheid: het percentage jongens is 61,9%, terwijl het percentage meisjes 'slechts' 38,1% bedraagt.

Tabel 24 Geënquêteerden naar sekse

<i>Ben je een jongen of een meisje?</i>		
	Aantal	Percentage
jongen	70	61,9%
meisje	43	38,1%

Leeftijd

De meeste leerlingen zijn 13 of 14 jaar. Opvallend is dat deze percentages precies gelijk zijn: 36,3% is 13 jaar en wederom 36,3% is 14 jaar.

Het aantal leerlingen dat ouder is dan 14 is ook vrij hoog, namelijk 20. Wat inhoudt dat dit 17,7% van alle geënquêteerden is. Een mogelijkheid is dat sommigen in de eerste of tweede klas zijn blijven zitten.

Dan blijft er nog een kleiner percentage over van 9,7%. Dit zijn de leerlingen van 12 jaar. Dit kunnen vroege leerlingen zijn of leerlingen die dit schooljaar nog 13 moeten worden.

Tabel 25 Geënquêteerden naar leeftijd

<i>Hoe oud ben je?</i>		
	Aantal	Percentage
12 jaar	11	9,7%
13 jaar	41	36,3%
14 jaar	41	36,3%
ouder dan 14	20	17,7%

Klas

De leerlingen van de tweede klas zijn in dit onderzoek oververtegenwoordigd: 60,2% zit in de tweede klas en 39,8% in de eerste klas. Naar waarschijnlijkheid is de instroom van leerlingen wat minder, zeker na de gebeurtenissen rond de moord op onderdirecteur Hans van Wieren.

Tabel 26 Geënquêteerden naar klas

<i>In welke klas zit je?</i>		
	Aantal	Percentage
1^e klas	45	39,8%
2^e klas	68	60,2%

4.4.2 Misdaad

Diefstal

Ondanks de maatregelen (welke in het veiligheidsprotocol omschreven staan) die de school neemt om diefstal te voorkomen, geeft 41,6% aan bestolen te zijn door een andere leerling. Blijkbaar laten leerlingen hun spullen toch te vaak onbewaakt achter en bewaren zij kostbaarheden niet altijd in hun locker.

In de literatuur is over de omvang van diefstal op scholen opvallend genoeg weinig informatie beschikbaar. De praktijk geeft wel een hoog cijfer weer. Mogelijk heeft dit verband met het gegeven dat er weinig aangifte wordt gedaan.

Tabel 27 Diefstal

<i>Is er iets van jou iets gestolen door een andere leerling op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	47	41,6%
Ja	66	58,4%

Alcohol en drugs

Het aantal leerlingen dat aangeeft alcohol gebruikt te hebben op school is nihil: twee leerlingen geven toe alcohol op school genuttigd te hebben. Uit onderzoek (zie hst 3, paragraaf 5.1.1) is gebleken dat jongeren die alcohol drinken dit voornamelijk thuis doen of tijdens het uitgaan. Het feit dat het in bezit hebben en het drinken van alcohol op het Jan Steen College verboden is draagt wellicht bij aan deze uitkomst.

Bijna te verwaarlozen is het aantal leerlingen dat aangeeft drugs te hebben gebruikt op school. Slechts één leerling zegt drugs te hebben gebruikt. Twee leerlingen hebben geen antwoord gegeven op deze vraag, wat misschien zou kunnen betekenen dat ze hier niets over kwijt willen, omdat dit voor hen in de taboesfeer ligt.

Tabel 28 Alcoholgebruik

<i>Heb je wel eens alcohol gebruikt op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	111	98,2%
Ja	2	1,8%

Figuur 29 Drugsgebruik

<i>Heb je wel eens drugs (wiet of hasj bijv.) gebruikt op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	110	97,3%
Ja	1	0,9%
Niet ingevuld	2	1,8%

Vandalisme

Het percentage leerlingen op het Jan Steen College dat aangeeft iets kapot gemaakt of beschadigd te hebben op school is vrij hoog: 31% geeft dit toe. Dit zou een mate van prestigevandalisme kunnen zijn, zoals dat in de literatuur (zie hst 3, paragraaf 5.5.2) staat aangegeven. Leerlingen willen zich bewijzen en stoer doen tegenover andere leerlingen en maken daarom in het bijzijn van anderen spullen van school of van leerlingen kapot. Opmerkelijk is dat dit percentage zelfs hoger is dan het percentage (21,2%) van de geënquêteerden wat aangeeft op school de muren, deuren, ramen etc. beklad te hebben. Dit gebeurt meestal individueel en mogelijk doen zij dit voornamelijk uit verveling. Het veiligheidsprotocol van het Jan Steen geeft wel aan dat vandalisme verboden is, maar niet wat zij ondernemen om te voorkomen dat leerlingen zich schuldig maken aan vandalisme.

Tabel 30 Vandalisme: vernielen en/of beschadigen

<i>Heb je op school iets kapot gemaakt of beschadigd wat van de school zelf of van andere leerlingen was?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	77	68,1%
Ja	35	31,0%
Niet ingevuld	1	0,9%

Tabel 31: Vandalisme: bekladden

<i>Heb je zelf wel eens op school de muren, deuren, ramen etc. beklad met een spuitbus, stift, verf of iets anders?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	89	78,8%
Ja	24	21,2%

Wapenbezit

Het eerste wat opvalt wanneer men deze twee tabellen met elkaar vergelijkt is het lage percentage (4,4%) leerlingen dat aangeeft wel eens een wapen mee naar school te nemen. Hier tegenover staat het veel hogere percentage (38,1%) leerlingen dat aangeeft een andere leerling met een wapen te hebben gezien in of rond school. Een verklaring voor dit grote verschil zou kunnen zijn dat de geënquêteerden voornamelijk leerlingen uit de derde en vierde klassen met wapens hebben gezien. Tevens zou het zo kunnen zijn dat veel leerlingen niet toe willen geven wel eens een wapen mee naar school te nemen. Het ligt immers ook in de taboesfeer in verband met eventuele politievervolging. Dit hoge percentage geeft dus enerzijds aan dat veel leerlingen zich dusdanig onveilig voelen dat zij een wapen mee naar school nemen en anderzijds dat een groot aantal leerlingen zich onveilig voelt door anderen gezien te hebben met een wapen.

Uit hoofdstuk 3 (zie paragraaf 5.5.2) blijkt dat 1 op de 5 leerlingen een wapen meeneemt naar school, maar ons onderzoek geeft dit niet duidelijk aan.

In het veiligheidsprotocol van het Jan Steen College staat dat de school bevoegd is om leerlingen en hun spullen/lockers te controleren op bijvoorbeeld wapenbezit. Toch komt wapenbezit onder de leerlingen blijkbaar wel veel voor.

Tabel 32 Wapenbezit

<i>Neem jij wel eens een wapen (met, pistool of peperspray) mee naar school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	5	4,4%
Nee	108	95,6%

Tabel 33 Wapenbezit andere leerlingen

<i>Heb je wel eens een andere leerling met een wapen gezien in of rond school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	43	38,1%
Nee	70	61,9%

4.4.3 Pesten

Wij hebben ook onderzocht hoe vaak pesten voorkomt en hoe vaak bepaalde vormen van pesten voorkomen.

Het percentage leerlingen dat aangeeft gepest te worden is hoog, namelijk 46% van alle geënquêteerden.

Tabel 34 Pesten: algemeen

<i>Ben je door een andere leerling gepest op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	52	46%
Nooit	61	54%

Hiernaast zijn er nog een aantal vormen van pesten, waarvan wij ook wilden weten hoe vaak ze voorkomen.

Uit de antwoorden op onze vragenlijsten blijkt dat op het Jan Steen College twee vormen van pesten het meeste voorkomen: het uitschelden van leerlingen en het uitlachen van leerlingen. 69% van de leerlingen op het zegt eens of vaker te zijn uitgescholden en 66,4% van de geënquêteerden geeft aan te zijn uitgelachen door andere leerlingen.

Verder geeft 34,5% aan dat eens of vaker leugens over hem/haar zijn verspreid door andere leerlingen, 11,5% zegt te zijn genegeerd door andere leerlingen, 20,4% beweert te zijn getreiterd via MSN door andere leerlingen en 8,8% geeft aan dat een andere leerling hem/haar eens of vaker vervelende smsjes heeft gestuurd.

In de literatuurstudie (zie hst 3, paragraaf 6.1) wordt aangegeven dat een op de zes leerlingen in het voortgezet onderwijs gepest wordt. Dit is een algemeen gegeven. Wij hebben ons gericht op het VMBO-onderwijs. Hier zou dus de verklaring kunnen liggen dat het percentage van pesten in ons onderzoek zo hoog is. Het is immers mogelijk dat leerlingen van hogere klassen minder gepest worden, waardoor zij dit algemene percentage weer omlaag halen.

Ondanks dat er in het veiligheidsprotocol veel te vinden is over maatregelen om pesten te voorkomen en te bestrijden komt het toch veel voor op het Jan Steen College. Veel leerlingen houden zich blijkbaar ook niet aan het anti-pest contract dat zij in de eerste klas moeten ondertekenen of hebben hier geen weet van.

Figuur 35 Pesten: uitschelden

<i>Ben je door een andere leerling uitgescholden op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	78	69%
Nooit	35	31%

Tabel 36 Pesten: uitlachen

<i>Ben je wel eens uitgelachen in de klas door andere leerlingen?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	75	66,4%
Nooit	37	32,7%
Niet ingevuld	1	0,9%

4.4.4 Agressie en intimidatie

Van alle leerlingen op het geeft 14,2% aan te zijn bedreigd door een medeleerling op school. Dit zijn 16 leerlingen tegenover 97 leerlingen die nooit bedreigd zijn.

Blijkbaar blijft het meestal bij bedreigen, aangezien het percentage dat aangeeft in elkaar geslagen te zijn op school laag is: 5,3% (6 leerlingen).

In het in hoofdstuk 3 beschreven veiligheidsprotocol van het Jan Steen College wordt veel aandacht besteed aan lichamelijk geweld: wat te doen wanneer dit plaats vindt onder leerlingen en wat er gedaan wordt om dit geweld te voorkomen. Mogelijk is het percentage leerlingen dat zegt in elkaar geslagen te zijn ook hierdoor toch niet schrikbarend hoog. Tevens zou het zo kunnen zijn dat er sprake is van schaamte bij de leerlingen, met als gevolg dat zij niet durven toe te geven in elkaar geslagen te zijn. Zoals al eerder gezegd is het ook mogelijk dat dit meer voorkomt onder leerlingen van de hogere klassen.

Tabel 37 Agressie: bedreigingen

<i>Ben je door een medeleerling bedreigd op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	16	14,2%
Nooit	97	85,8%

Tabel 38 Agressie: in elkaar slaan

<i>Ben je in elkaar geslagen door een andere leerling op school, op het schoolplein of in de fietsenstalling?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	6	5,3%
Nooit	107	94,7%

4.4.5 Seksuele intimidatie

Het percentage leerlingen op het dat aangeeft dat een andere leerling seksueel getinte opmerkingen richting hem/haar gemaakt heeft ligt op 12,4% (14 leerlingen). Opvallend is dat het percentage wat aangeraakt/betast is door een andere leerling op school nog wat hoger ligt, namelijk 14,2% (16 leerlingen), zeker gezien de ernst hiervan. Onze uitkomsten komen overeen met de literatuur (zie hst 3, paragraaf 4.2) over seksuele intimidatie. Uit de literatuur komt naar voren dat seksueel ongewenst gedrag in de zin van aanrakingen het meeste voorkomt. Uit de gegevens van de onderwijsinspectie (zie hst 3, paragraaf 4.2) kwamen er in het jaar 2002/2003 meer klachten (ruim de helft) binnen van ongewenste, hinderlijke aanrakingen dan klachten over ander seksueel getint verbaal of non-verbaal gedrag (ongeveer 40%). Bij elkaar kwamen er 149 klachten binnen.

Het veiligheidsprotocol van het Jan Steen College bevat maatregelen ter voorkoming van seksueel geweld en stappen die ondernomen moeten worden wanneer seksueel geweld plaats vindt. Toch komt het blijkbaar vrij veel voor. Dit zou kunnen komen doordat bepaalde plaatsen op school niet of amper toezicht hebben en/of bewaakt worden, zoals de toiletten, waardoor het seksueel geweld hier plaats zou kunnen vinden.

Tabel 39 Seksuele intimidatie: seksueel getinte opmerkingen

<i>Heeft een andere leerling seksueel getinte opmerkingen richting jou gemaakt zonder dat je dat wilde?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	14	12,4%
Nooit	98	86,7%
Niet ingevuld	1	0,9%

Tabel 40 Seksuele intimidatie: aanraken/betasten

<i>Ben je aangeraakt/betast door een andere leerling op school zonder dat je het wilde ?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	16	14,2%
Nooit	97	85,8%

4.4.6 Discriminatie

Als we kijken naar alle leerlingen die geënquêteerd zijn op het Jan Steen College geeft 41,6% (47 leerlingen) aan op een of meerdere gebieden te zijn gediscrimineerd.

Het meest wordt er gediscrimineerd op afkomst. 27,4% van alle geënquêteerden geeft aan dat dit hem/haar is overkomen.

Hiernaast is 15,9% gediscrimineerd op huidskleur, 15% op godsdienst, slechts 1,8% op sekse en 7,1% op een eventuele handicap of beperking. Ook dit laatste percentage is vrij hoog, omdat er over het algemeen meestal niet zoveel leerlingen zijn die daadwerkelijk een handicap of beperking hebben. Het zou kunnen dat de leerlingen niet goed weten wat er bedoeld wordt met handicap of beperking.

Het veiligheidsprotocol van het Jan Steen College geeft een indicatie dat de school veel doet om discriminatie te voorkomen. De vraag is dan ook of dit percentage verder omlaag gebracht kan worden. Het lijkt immers moeilijk voor de leraren en andere medewerkers om alles te achterhalen wat de leerlingen tegen elkaar zeggen.

Tabel 41 Discriminatie: op grond van afkomst

<i>Ben je gediscrimineerd op grond van je afkomst door een andere leerling op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	31	27,4%
Nooit	82	72,6%

Tabel 42 Discriminatie: op grond van huidskleur

<i>Ben je gediscrimineerd op grond van je huidskleur door een andere leerling op school ?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	18	15,9%
Nooit	95	84,1%

Tabel 43 Discriminatie: op grond van godsdienst

<i>Ben je gediscrimineerd op grond van je godsdienst door een andere leerling op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	17	15%
Nooit	96	85%

4.4.7 Personeel

Van alle leerlingen geeft 23,9% (27 leerlingen) aan gepest, uitgescholden of gekleineerd te zijn door een leraar of ander personeelslid op school. Wij zien dit als een vrij hoog percentage. Wel moet daarbij opgemerkt worden dat het goed mogelijk is dat leerlingen zich snel gepest of gekleineerd kunnen voelen door een docent. Wanneer een leerling (misschien onterecht) aangesproken of gestraft wordt op zijn/haar gedrag in de klas kan het zijn dat de leerling snel het gevoel heeft gepest of gekleineerd te worden, terwijl dit misschien niet de bedoeling is van de desbetreffende leraar.

Verder geeft 13,3% aan gediscrimineerd te zijn door een leraar of ander personeelslid. 9,7% geeft aan geslagen of geschopt te zijn door een personeelslid, 8% zegt aangeraakt of betast te zijn door een personeelslid en 6,2% beweert dat een personeelslid van school seksueel getinte opmerkingen gemaakt heeft richting hem/haar. Ook deze percentages zijn hoog. Zeker als je in ogenschouw neemt dat in het veiligheidsprotocol staat aangegeven dat docenten en medewerkers van de school geïnstrueerd zijn leerlingen wel aan te mogen aanraken maar met een grote terughoudendheid. Er staat speciaal bij vermeld dat de aanraking alleen mag geschieden in openbare ruimtes en op lichaamsdelen, waardoor er geen misverstanden of onwenselijke aanrakingen kunnen ontstaan. De vraag is natuurlijk wat leerlingen onder een ongewenste aanraking verstaan (een hand op de schouder?) en hoe leraren hierover denken. Hoe dan ook mag er wat dat betreft niet over de grens van een leerling heen gegaan worden.

Tabel 44 Pesten: door schoolpersoneel

<i>Ben je gepest, uitgescholden of gekleineerd door een leraar of ander personeelslid van school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	27	23,9%
Nooit	86	76,1%

4.4.8 Plaats in school

Van alle geënquêteerden op het Jan Steen College zegt 49,6% zich helemaal veilig te voelen in de fietsenstalling, dat is dus iets minder dan de helft. Echter 21,2% geeft aan zich hier een beetje veilig te voelen. 16% (18 leerlingen) zegt zich in min of meerdere mate onveilig te voelen in de fietsenstalling, ondanks het feit dat hier camera's hangen. Natuurlijk zijn er altijd plaatsen waar de leerlingen niet gefilmd kunnen worden. Na school is het druk in de fietsenstalling, waardoor het zicht op wat er allemaal gebeurd minder is.

Het percentage dat aangeeft zich in min of meerdere mate veilig te voelen op het schoolplein ligt hoog: 78,7%. Er zijn echter nog wel 16 leerlingen die zich niet veilig voelen op het schoolplein.

Zowel de fietsenstalling als het schoolplein zijn plaatsen buiten het schoolgebouw en blijkbaar voelen leerlingen zich in de school toch veiliger. Buiten het schoolgebouw kan er sneller iets gebeuren en zal over het algemeen hulp minder snel aanwezig zijn en dus tevens minder snel ingegrepen kunnen worden.

De meerderheid van de leerlingen zegt zich helemaal veilig te voelen in de toiletten: 62,8%. Wat wel opvalt, is het percentage wat zich helemaal niet veilig voelt: 10,6% (12 leerlingen). Opvallend genoeg zijn 10 van deze 12 leerlingen jongens. Jongens worden vermoedelijk vaak in de toiletten bedreigd, omdat daar geen (camera-) toezicht is.

Verder voelen de leerlingen zich in het klaslokaal het veiligst: 85,8% voelt zich helemaal veilig en 10,6% voelt zich enigszins veilig. Waarschijnlijk komt dit door de aanwezigheid van de docent(e).

Ook in de aula voelen de geënquêteerden zich wel veilig: 87,6% geeft aan zich hier in meer of mindere mate veilig te voelen. Vermoedelijk is ook dit percentage hoog omdat er veel gesurveilleerd wordt in de aula tijdens de pauzes door leraren.

Tabel 45 Veiligheidsgevoel: in de fietsenstalling

<i>Ik voel me veilig in de fietsenstalling</i>		
	Aantal	Percentage
Helemaal mee eens	56	49,6%
Beetje eens	24	21,2%
Niet eens/niet oneens	13	11,5%
Beetje oneens	9	8,0%
Helemaal oneens	9	8,0%
Niet ingevuld	2	1,8%

Tabel 46 Veiligheidsgevoel: op het schoolplein

<i>Ik voel me veilig op het schoolplein</i>		
	Aantal	Percentage
Helemaal mee eens	57	50,4%
Beetje eens	32	28,3%
Niet eens/niet oneens	8	7,1%
Beetje oneens	8	7,1%
Helemaal oneens	8	7,1%

Tabel 47 Veiligheidsgevoel: in de toiletten

<i>Ik voel me veilig in de toiletten</i>		
	Aantal	Percentage
Helemaal mee eens	71	62,8%
Beetje eens	16	14,2%
Niet eens/niet oneens	10	8,8%
Beetje oneens	3	2,7%
Helemaal oneens	12	10,6%
Niet ingevuld	1	0,9%

4.5 Analyse Van Rijn

Op het Van Rijn hebben in totaal 206 leerlingen de enquête ingevuld.

4.5.1 Algemene gegevens

Sekse

De enquête is gehouden onder 206 leerlingen uit het eerste en tweede leerjaar van het VMBO. 111 van de ondervraagden zijn jongens en 94 meisjes, 1 persoon had niks ingevuld. De verhouding jongens en meisjes is hier toevallig mooi verdeeld.

Tabel 48 Geënquêteerden naar sekse

<i>Ben je een jongen of een meisje?</i>		
	Aantal	Percentage
Jongen	111	53,9%
Meisje	94	45,6%
Niet ingevuld	1	0,5

Leeftijd

Van de geënquêteerden zijn de meeste leerlingen 13 of 14 jaar: 32% is 13 jaar en 37,4% is 14 jaar. Verder is 17,5% 12 jaar en 12,6% ouder dan 14 jaar (dit zijn waarschijnlijk de leerlingen die een keer zijn blijven zitten). 1 persoon had geen leeftijd ingevuld.

Tabel 49 Geënquêteerden naar leeftijd

<i>Hoe oud ben je?</i>		
	Aantal	Percentage
12 jaar	36	17,5%
13 jaar	66	32,0%
14 jaar	77	37,4%
ouder dan 14	26	12,6%
niet ingevuld	1	0,5%

Klas

In tegenstelling tot het Jan Steen College en het Rembrandt College zijn de eersteklassers hier in de meerderheid. Zij vormen 62,1% van de geënquêteerden en 37,9% zit in het tweede jaar.

Tabel 50 Geënquêteerden naar klas

<i>In welke klas zit je?</i>		
	Aantal	Percentage
1^e klas	128	62,1%
2^e klas	78	37,9%

4.5.2 Misdaad

Diefstal

Van de geënquêteerden geeft 36,9% aan dat er ooit iets van hen is gestolen. Dit is een hoog percentage, het betreft hier leerlingen die pas 1 of 2 jaar op het Van Rijn zitten. Gelukkig is er van het merendeel (61,7%) nooit wat gestolen door medeleerlingen op school. Diefstal op middelbare scholen is een bekend fenomeen, hoewel cijfers ontbreken. Scholieren ondervinden al snel dat zij hun eigendommen nooit onbeheerd achter kunnen laten. Zelfs lockers zijn niet altijd veilig.

Tabel 51 Diefstal

<i>Is er iets van jou iets gestolen door een andere leerling op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	127	61,7%
Ja	76	36,9%
Niet ingevuld	3	1,5%

Alcohol en drugs

Uit onderzoek (zie hst 3, paragraaf 5.1.1) blijkt dat dit drinken voornamelijk thuis of in uitgaansgelegenheden gebeurt. Dit komt overeen met onze bevindingen want 96,1% heeft nog nooit op school alcohol gedronken.

Uit onze cijfers blijkt dat 3,9% wel eens alcohol op school heeft genuttigd en 2,9% drugs. Zoals uit ons literatuuronderzoek al is gebleken zijn deze leerlingen nog te jong om al met drugs in aanraking te komen (97,1% heeft nog nooit drugs op school gebruikt).

Tabel 52 Alcoholgebruik

<i>Heb je wel eens alcohol gebruikt op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	198	96,1%
Ja	8	3,9%

Tabel 53 Drugsgebruik

<i>Heb je wel eens drugs (wiet of hasj bijv.) gebruikt op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	200	97,1%
Ja	6	2,9%

Vandalisme

Van de ondervraagden leerlingen beweert 77,2% nog nooit iets kapot gemaakt of beschadigd te hebben wat van school was of van een andere leerling. 83,5% zegt nog nooit graffiti op school te hebben gebruikt. VMBO scholen worden vaak negatief afgeschilderd; als scholen waar veel vandalisme plaatsvindt. Uit deze cijfers blijkt dat het op het Van Rijn meevalt (onder de eerste en tweedeklassers niet te vergeten).

We concluderen dat 22,8% wel eens iets kapot heeft gemaakt of beschadigd wat toebehoorde aan school of een andere leerling. 16,5% heeft zich wel eens schuldig gemaakt aan vandalisme op school.

Vandalisme is vaak het gevolg van verveling of om stoer te doen naar de anderen (zie hst. 3, paragraaf 3.5.2). Vandaar dat vandalisme vaak voorkomt in groepsverband. Wanneer er één dader is zijn er bijna altijd wel 'toeschouwers' aanwezig.

Tabel 54 Vandalisme: vernielen en/of beschadigen

<i>Heb je op school iets kapot gemaakt of beschadigd wat van de school zelf of van andere leerlingen was?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	159	77,2%

Ja	47	22,8%
-----------	-----------	--------------

Figuur 55 Vandalisme: bekladden

<i>Heb je zelf wel eens op school de muren , deuren, ramen etc. beklad met een spuitbus, stift, verf of iets anders?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	172	83,5%
Ja	34	16,5%

Wapenbezit

Het valt hier op dat zes personen deze vraag niet beantwoord hebben, dat is het grootste aantal dat op een bepaalde vraag niet geantwoord heeft. Wij trekken voorzichtig de conclusie dat dit misschien te maken heeft met angst en/of schaamte. Een dergelijke overtreding toegeven is niet gemakkelijk. Desondanks geeft 6,3% aan wel eens een wapen (mes, pistool of pepperspray) mee naar school te hebben genomen. Toch neemt bijna 91% van de ondervraagden geen wapen mee naar school.

Het aantal leerlingen dat andere leerlingen wel eens met een wapen heeft gezien is aanzienlijk hoger namelijk: 45,6%. Dit kunnen leerlingen uit de eerste of tweede klas zijn, maar ook uit het derde of vierde leerjaar (leerlingen uit de bovenbouw). Uit eigen ervaringen weten wij dat de meeste leerlingen die een wapen mee naar school nemen dit doen uit zelfbescherming. Zij voelen zich onveilig tegenover bepaalde personen en zien een wapen als beschermingsmiddel. Dit zijn de leerlingen die niet zo snel te koop zullen lopen met het wapen tenzij zij zich bedreigt voelen. En dan heb je nog leerlingen die een wapen nemen om op te vallen, stoer en gevaarlijk gevonden te worden. Deze leerlingen lopen ten opzichte van vrienden en bekenden vaak te koop met hun wapen. Maar zij zorgen er wel voor dat leraren en andere personeelsleden hier geen lucht van krijgen.

Tabel 56 Wapenbezit

<i>Neem jij wel eens een wapen (met, pistool of peperspray) mee naar school?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	187	90,8%
Ja	13	6,3%
Niet ingevuld	6	2,9%

Tabel 57 Wapenbezit andere leerlingen

<i>Heb je wel eens een andere leerling met een wapen gezien in of rond school?</i>		
	Aantal	Percentage
Nooit	112	54,4%
Ja	94	45,6%

4.5.3 Pesten

Als we kijken naar het algemene cijfer over pesten zien we dat 43,7% van de leerlingen op het Van Rijn aangeeft wel eens gepest te zijn. Dit is een hoog percentage. Deze bevinding wordt ondersteund door de literatuurstudie (zie hoofdstuk 3 paragraaf 6.1). Pesten komt namelijk twee keer zoveel voor op school als daar buiten.

Tabel 58 Pesten: algemeen

<i>Ben je door een andere leerling gepest op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	90	43,7%
Nooit	116	56,3%

In de enquête is onderscheid gemaakt in enkele vormen van pesten: uitschelden, uitlachen, leugens verspreiden over iemand, negeren, treiteren via MSN en vervelende smsjes sturen. Uitschelden komt het meest voor (57,8%) gevolgd door uitlachen (52,9%). Leugens verspreiden volgt daarna. Het treiteren via MSN komt ook vrij veel voor. Dat blijkt ook uit ons onderzoek. Het komt vaker voor (21,4%) dan bijvoorbeeld negeren.

Uit stage ervaring weten wij wat voor nare gevolgen het pesten via MSN kan hebben. Een leerlinge is zelfs van school veranderd omdat de hele school een filmpje van haar had gezien waarin zij seksuele handelingen verrichtte. Dit is een extreem geval maar het geeft wel aan dat via MSN en het Internet alles mogelijk is.

Tabel 59 Pesten: uitschelden

<i>Ben je door een andere leerling uitgescholden op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	119	57,8%
Nooit	86	41,7%
Niet ingevuld	1	0,5%

Tabel 60 Pesten: uitlachen

<i>Ben je wel eens uitgelachen in de klas door andere leerlingen?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	109	52,9%
Nooit	95	46,1%
Niet ingevuld	2	1,0%

4.5.4 Agressie en Intimidatie

Van de ondervraagde leerlingen is 13,1% wel eens bedreigd door een medeleerling. 6,8% is wel eens in elkaar geslagen door andere leerlingen op school, op het schoolplein of in de fietsenstalling.

Uit dit onderzoek blijkt dat verbale agressie vaker voorkomt bij onze doelgroep dan fysieke agressie.

In de literatuur zijn geen exacte cijfers te vinden over het aantal dreigementen dat voorkomt op VMBO-scholen. Vaak worden er door de leerlingen geen melding of aangifte gedaan wanneer zij bedreigd zijn. Daar zijn verschillende redenen voor: leerlingen willen niet 'klikken', zijn bang dat de dader nog meer geweld gaat gebruiken. De leerlingen zien geweld op de middelbare school nog te vaak als normaal. Het is iets wat op elke school gebeurt; ze zien en horen dat op alle scholen geweld voorkomt. Zij weten vaak ook niet dat ze een klacht kunnen indienen en dat aan de hand daarvan serieus onderzoek gedaan wordt.

Tabel 61 Agressie en intimidatie: bedreigingen

<i>Ben je door een medeleerling bedreigd op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	27	13,1%
Nooit	178	86,4%
Niet ingevuld	1	0,5%

Tabel 62 Agressie en intimidatie: in elkaar geslagen

<i>Ben je in elkaar geslagen door een andere leerling op school, op het schoolplein of in de fietsenstalling?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	14	6,8%
Nooit	191	92,7%
Niet ingevuld	1	0,5%

4.5.5 Seksuele intimidatie

Van de leerlingen heeft 7,3% wel eens te maken gehad met een seksueel getinte opmerking van een medeleerling zonder dat ze het zelf wilden. En 13,6% is wel eens betast/aangeraakt door een andere leerling zonder het zelf te willen.

In tegenstelling tot agressie komt bij seksuele intimidatie het fysieke vaker voor dan het verbale.

Tabel 63 Seksuele intimidatie: seksueel getinte opmerkingen

<i>Heeft een andere leerling seksueel getinte opmerkingen richting jou gemaakt zonder dat je dat wilde?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	15	7,3%
Nooit	188	91,3%
Niet ingevuld	3	1,5%

Tabel 64 Seksuele intimidatie: aanraken/betasten

<i>Ben je aangeraakt/bestast door een andere leerling op school zonder dat je het wilde?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	28	13,6%
Nooit	177	85,9%
Niet ingevuld	1	0,5%

4.5.6 Discriminatie

Op het Van Rijn geeft 36,4% van de leerlingen aan op 1 of meerdere gebieden gediscrimineerd te zijn.

De leerlingen hebben het meest te maken met discriminatie op grond van huidskleur (bijna 19%). Afkomst (17%) en godsdienst volgen (12,1%). Uit ons literatuuronderzoek schieten deze drie percentages er ook bovenuit.

Ondanks het feit dat er meer dan 30 anti discriminatie bureaus zijn, is er geen totaaloverzicht van hoe vaak, in welke situaties en op grond waarvan discriminatie voorkomt. De gevallen die wel gemeld worden bij een discriminatiebureau worden geregistreerd en die gegevens worden landelijk samengevoegd. Van al deze meldingen (enkele duizenden) heeft verreweg het grootste gedeelte (bijna tweederde) betrekking op discriminatie op grond van herkomst, huidskleur of ras. Discriminatie wegens godsdienst is de categorie die (op grote afstand) daarna het meest voorkomt(zie hst 3, paragraaf 7.5).

Tabel 65 Discriminatie: op grond van afkomst

<i>Ben je gediscrimineerd op grond van je huidskleur door een andere leerling op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	39	18,9%
Nooit	166	80,6%
Niet ingevuld	1	0,5%

Tabel 66 Discriminatie: op grond van huidskleur

<i>Ben je gediscrimineerd op grond van je afkomst door een andere leerling op school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	35	17,0%
Nooit	170	82,5%
Niet ingevuld	1	0,5%

4.5.7 Personeel

Van de leerlingen uit het eerste en tweede leerjaar is 18,9% wel eens gepest, uitgescholden of gekleineerd door een leraar of ander personeelslid. Dit zijn 39 leerlingen van de 206 geënquêteerde, een schrikbarend hoog aantal.

Verder komt discriminatie het meest voor: 7,8% is wel eens gediscrimineerd door een leraar of ander personeelslid. Daarna volgt dat 4,9% wel eens is aangeraakt/betast door een leraar of ander personeelslid. 3,9% is wel eens geslagen/geschopt door een leraar of ander personeelslid. En 2,9% heeft wel eens te maken gehad met seksueel getinte opmerkingen van een leraar of ander personeelslid. Ook hierbij kan opgemerkt worden dat bij seksuele intimidatie het fysieke vaker voorkomt dan het verbale.

Dit soort gedragingen en uitingen van leraren en ander personeel tegenover leerlingen kan nare gevolgen hebben voor de slachtoffers. De leerlingen kunnen het als een bevestiging zien dat leraren hen pesten, uitschelden of kleineren. "Zie je wel dat ik niks waard ben"; zelfs de leraar lacht mij uit. Ook kan het stimulerend werken voor de klasgenoten; zij kunnen aangezet worden om ook te pesten of het zien als goedkeuring omdat de leraar zelf ook mee pest. Leraren en andere personeelsleden moeten zich bewust zijn van de schade die zij kunnen aanrichten door dit soort praktijken. Leerlingen van die leeftijd zitten net in de puberteit. Zij kunnen daardoor erg onzeker en/of kwetsbaar zijn. Zij hebben een andere leefwereld dan de volwassenen leraren op school. Dus wat een leraar als een onschuldige grap of aanraking ziet kan in de ogen van een leerling iets heel anders zijn.

Tabel 67 Pesten: door schoolpersoneel

<i>Ben je gepest, uitgescholden of gekleineerd door een leraar of ander personeelslid van school?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	39	18,9%
Nooit	167	81,1%

4.5.8 Plaats in school

De meeste geënquêteerden voelen zich veilig in het klaslokaal (86,9%). Dit komt omdat er in het klaslokaal altijd een leraar aanwezig is. Daarna volgt het schoolplein (60,2%), het schoolplein wordt door de meeste leerlingen als veilig bestempeld. Dit kan te maken hebben met het feit dat er bijna altijd wel een leraar surveilleert op het plein.

De meeste leerlingen voelen zich niet veilig in de toiletten (12,1%) en in de fietsenstalling (12,1%). Dit zijn tevens de plekken waar bijna geen leraren komen. Niemand kan zien wat er precies gebeurt in de fietsenstalling of op het toilet. Tevens speelt het een rol dat op het Van Rijn de jongenstoiletten en de meisjestoiletten verbonden zijn met elkaar. Dit betekent dat de leerlingen over de muur kunnen kijken naar de andere toiletten. Het gebeurt wel eens dat jongens via het jongenstoilet water of troep gooien naar het meisjestoilet en visa versa natuurlijk. Ook wordt er wel eens over de muur meegekeken. Dit is een veelgehoorde klacht van de leerlingen, hebben wij ervaren tijdens onze stage op het Van Rijn.

Dat de meeste leerlingen de toiletten en de fietsenstalling als niet veilig ervaren heeft er onder andere mee te maken dat daar geen toezicht van een leraar is. De uitkomsten geven weer dat weinig of geen toezicht van leraren en ander personeel een oorzaak is van het onveilige gevoel dat de eerste en tweedeklassers hebben op bepaalde plaatsen in en rond de school.

Tabel 68 Veiligheidsgevoel in het klaslokaal

<i>Ik voel me veilig in het klaslokaal</i>		
	Aantal	Percentage
Helemaal mee eens	179	86,9%
Beetje eens	14	6,8%
Niet eens/niet oneens	6	2,9%
Beetje oneens	4	1,9%
Helemaal oneens	2	1,0%
Niet ingevuld	1	0,5%

4.6 Conclusie aangaande de drie instellingen

Van iedere school zijn de gegevens apart geanalyseerd. Uit de analyses blijkt dat uit alledrie de scholen over het algemeen dezelfde cijfers naar voren komen. In deze paragraaf worden de belangrijkste bevindingen van dit hoofdstuk weergegeven. Omdat de uitkomsten van alledrie de scholen niet veel van elkaar afwijken wordt er een algemene conclusie gegeven.

4.6.1 Misdaad

Diefstal

Opvallend is dat diefstal behoorlijk vaak voorkomt op alledrie de scholen. Op het Rembrandt College zegt 40,8% bestolen te zijn. Op het Jan Steen College geeft 41,6% van de leerlingen aan bestolen te zijn. Op het Van Rijn komt diefstal onder leerlingen van de 1^e en 2^e klassen relatief het minst voor. 36,9% van de leerlingen op het Van Rijn zegt bestolen te zijn. Uit deze cijfers blijkt dat diefstal een groot probleem is.

Alcohol en drugs

Uit de percentages van de drie scholen blijkt dat er weinig alcohol en/of drugs wordt geconsumeerd op school. Alcohol wordt in verhouding tot drugs iets meer geconsumeerd. Op alledrie de scholen blijft het percentage alcoholgebruik onder de 5%. Blijkbaar zijn leerlingen op de hoogte van het feit dat het gebruiken of bezitten van alcohol en/of drugs strafbaar is. De school hanteert ook zware straffen wanneer een leerling wordt betrapt op alcohol en/of drugs. Onderzoek van het Trimbos-instituut (zie hst 3, paragraaf 5.1.1) wijst uit dat alcohol voornamelijk in de thuissituatie wordt geconsumeerd. Wellicht drinken of gebruiken de leerlingen wel alcohol en/of drugs na schooltijd. Dit is een ander onderzoek waar wij ons verder niet op hebben gericht.

Vandalisme

Leerlingen zijn opmerkelijk openhartig over het feit dat ze wel eens iets stuk hebben gemaakt op school. Op elke school geven een behoorlijk groot aantal leerlingen aan wel eens iets stuk te hebben gemaakt op school. Op het Jan Steen College geeft zelfs 31,0% aan wel eens iets van de school of van leerlingen te hebben beschadigd of kapot te hebben gemaakt. Op het Van Rijn ligt dit percentage op 22,8% en op het Rembrandt College ligt het percentage op 17,1%.

Het bekladden van schooleigendommen komt op alledrie de scholen in mindere mate voor dan het kapot maken of beschadigen van eigendommen. Het Jan Steen College scoort hier wederom het hoogst. 21,2% geeft aan een voorwerp op school te hebben beklad. Op het Van Rijn ligt dit percentage op 16,5% en op het Rembrandt College ligt dit percentage op 11,2%.

Op elke school is het verboden om eigendommen van leerlingen en school te beschadigen of kapot te maken. Toch zijn er aanzienlijk wat leerlingen die zich schuldig maken aan vandalisme. Wellicht denken leerlingen dit misdrijf stiekem en ongemerkt te kunnen doen

zonder gepakt te worden. Leerlingen zijn waarschijnlijk ook niet op de hoogte van de gevolgen wanneer ze opgepakt worden wegens het schuldig maken aan vandalisme.

Wapenbezit

Wat meteen opvalt, is het grote verschil in percentages tussen de tabellen 11 en 12, 32 en 33, 56 en 57

Bij het bekijken van de 11^e, 32^e en 56^e tabel kunnen we concluderen dat het percentage leerlingen met een wapen op zak op elke school ongeveer gelijk. De percentages liggen tussen de 4 en 6 procent. Het Van Rijn scoort het hoogst. Op het Van Rijn geeft 6,3% van de leerlingen aan een wapen op zak te hebben op school.

In de tabellen: 12, 33 en 57 komen opmerkelijk genoeg veel hogere percentages naar voren. Een groot aantal leerlingen uit de 1^e en 2^e klassen op elke school geven aan andere leerlingen te hebben gezien met een wapen op zak in en rond de school. Op het Van Rijn zien we zelfs een percentage van 45,6% van de leerlingen die aangeven een wapen te hebben gezien bij een andere leerling.

Er zijn twee verklaringen voor dit grote verschil te geven.

1. de leerlingen vertellen niet de waarheid;
2. voornamelijk leerlingen uit de 3^e en 4^e klas hebben wapens op zak.

4.6.2 Pesten

Vele vormen van pesten zijn benoemd in de enquête. Op elke school springen twee vormen van pesten er bovenuit, namelijk uitschelden en uitlachen.

Ook pesten op MSN komt regelmatig voor. Onze verwachting is dat dit in de toekomst alleen nog maar zal toenemen. Het Rembrandt College scoort het hoogst op het gebied van treiterijen via MSN. Van de geënquêteerden geeft 28,3% aan wel eens getreiterd te zijn op MSN. Op het Jan Steen College ligt dit percentage op 20,4% en op het Van Rijn op 21,4%. Op MSN is de drempel lager om de andere leerling uit te schelden of te treiteren. Men kan de ander niet zien en daardoor is het makkelijker en veiliger om de ander te kwetsen. MSN wordt grotendeel thuis gebruikt. De treiterijen worden echter vaak op school verder voortgezet.

4.6.3 Agressie en intimidatie

Op elke school komt non-verbaal geweld in de vorm van bedreigingen meer voor dan fysiek geweld. Op het Rembrandt College komen het aantal slachtoffers van dreigementen en van fysiek geweld het meest voor. Op het Rembrandt College geeft 26,3% van de leerlingen aan wel eens bedreigd te zijn en 10,5% geeft aan wel eens geschopt of geslagen te zijn. Op de andere twee scholen ligt het percentage bedreigingen en fysieke geweld beduidend lager. Op het Jan Steen College geeft 14,2% van de leerlingen aan wel eens bedreigd te zijn tegenover 5,3% die zegt wel eens geslagen of geschopt te zijn. Op het Van Rijn geeft 13,1% van de leerlingen aan bedreigd te zijn tegenover 6,8% die zegt wel eens geslagen of geschopt te zijn.

Leerlingen worden dus behoorlijk vaak bedreigd, kan worden geconcludeerd.

Wanneer een leerling slachtoffer is geworden van schoppen, slaan en dreigementen heeft dit veel impact op de leerling. Het slachtoffer kan plaatsen vermijden en er kan ongeoorloofd verzuim optreden.

4.6.4 Seksuele intimidatie

Seksuele intimidatie komt vaker voor dan gedacht. De onderwijsinspectie besteedt daarom ook veel aandacht aan het onderwerp seksuele intimidatie (zie hst 3, paragraaf 4.2). Door aandacht aan het onderwerp te besteden is meer openheid gekomen en daardoor ook meer meldingen. Van seksuele intimidatie komt intimidatie in de vorm van ongewenste

aanrakingen/betastingen het meest voor op alledrie de scholen. Op het Rembrandt College geeft zelfs 17,1% van de leerlingen aan slachtoffer te zijn geweest van seksuele intimidatie. Op het Jan Steen College ligt dit percentage op 14,2%. Op het Van Rijn ligt dit percentage op 13,6.

Dit zijn verontrustende cijfers. Het zijn cijfers die een duidelijk signaal geven naar school toe. Het gaat hier namelijk om ongewenste intimiteiten. Elke vorm van seksuele intimidatie is strafbaar en de school heeft een taak om seksuele intimidatie te voorkomen, te signaleren en te melden bij de onderwijsinspectie.

4.6.5 Discriminatie

Op elke school zijn leerlingen wel eens het slachtoffer van discriminatie. De cijfers zijn niet opmerkelijk wanneer de cijfers over discriminatie met cijfers over uitschelden worden vergeleken. Vaak worden er bij scheldpartijen discriminerende opmerkingen gemaakt. Van alle vormen van discriminatie komt discriminatie op grond van afkomst en huidskleur op alledrie de scholen het meest voor. Discriminatie op grond van godsdienst komt op een derde plaats. Op het Van Rijn wordt het minst gediscrimineerd. Het Rembrandt College en het Jan Steen College geven bijna hetzelfde percentage weer bij discriminatie op grond van afkomst. Op het Rembrandt College geven 27,6 van de leerlingen aan wel eens gediscrimineerd te zijn op grond van afkomst. Het percentage op het Jan Steen College ligt op 27,4%.

Door discriminatie kan een onveilige sfeer ontstaan. Verschillende groepen leerlingen komen door discriminatie tegenover elkaar te staan. De school moet dit proces proberen tegen te gaan.

Discriminatie op grond van godsdienst komt ook geregeld voor op alledrie de scholen. De percentages op alledrie de scholen liggen tussen de 10 en 15 procent. Vermoedelijk gaat het grotendeels om discriminatie van meisjes die een hoofddoek dragen. Dit zijn de leerlingen die hun godsdienst het meeste tot uiting brengen en hierdoor de grootste kans hebben om gediscrimineerd te worden.

4.6.6 Personeel

De gegevens onder het kopje personeel geven een aantal zeer opmerkelijke uitkomsten weer.

Pestgedrag door personeelsleden komt het meest frequent voor volgens de leerlingen. Op het Rembrandt College geeft 27,6% wel eens te zijn uitgescholden of te zijn gekleineerd door een personeelslid. Op het Jan Steen College ligt dit percentage op 23,9%. Op het Van Rijn ligt dit percentage op 18,9%. Dit zijn behoorlijk hoge percentages.

Het uitschelden en kleineren van leerlingen door leraren of andere personeelsleden heeft een enorme impact op leerlingen. Ze kunnen zich erg onveilig voelen wanneer juist de mensen die voor de veiligheid moeten zorgen dit af laten weten, zelfs het slechte voorbeeld geven en een onveilig gevoel creëren bij de leerlingen. Aan de andere kant kan worden gezegd dat leerlingen zich misschien al snel 'op de teentjes getrapt voelen'. Wanneer een leraar corrigerend bezig is kan dit door de leerlingen al snel worden opgevat als pesten. Eerder is gebleken dat een hoog percentage van de leerlingen aangeeft wel eens te zijn uitgescholden en uitgelachen. Er moet dus worden uitgekeken dat personeelsleden en leerlingen niet op een manier gaan communiceren, waarbij het gebruik van scheldnamen normaal is.

Discriminatie door personeelsleden tegenover leerlingen komt ook vrij vaak voor. We spreken van een vrij hoog percentage omdat personeelsleden geacht zijn om in het geheel niet te discrimineren. Op het Jan Steen College geeft 13,3% van de leerlingen aan wel eens gediscrimineerd te zijn door docenten of andere personeelsleden. Op het Rembrandt College is dit percentage 10,5% en op het Van Rijn 7,8%.

In de enquête is discriminatie door personeelsleden niet onderverdeeld naar de verschillende vormen van discriminatie. Vermoedelijk komt discriminatie op grond van afkomst en huidskleur door personeelsleden het meest voor. Dit omdat discriminatie op grond van afkomst onder de leerlingen van alledrie de scholen ook het meest voorkomt. Ook hier kunnen we spreken over leerlingen die zich wellicht al snel gediscrimineerd voelen. Aan de andere kant moeten we de leerlingen serieus nemen. Ze geven hier een duidelijk signaal af.

Het percentage leerlingen dat wel eens is geschopt of geslagen ligt op alle drie de scholen lager dan het percentage leerlingen dat wel eens gediscrimineerd of gepest. Bij schoppen en slaan is er sprake van fysiek contact. Hier kunnen moeilijk misverstanden tussen de leerlingen en personeelsleden bestaan. Op het Jan Steen College geeft 9,7% aan wel eens geschopt of geslagen te zijn door een personeelslid. Op het Rembrandt College ligt dit percentage op 6,6% en het Van Rijn op 3,9%.

Ook de percentages over seksuele intimidatie zijn verontrustend te noemen. Op het Rembrandt zegt 6,6% van de leerlingen dat een leraar of ander personeelslid wel eens seksueel getinte opmerkingen heeft gemaakt. Het percentage op het Van Rijn ligt op 4,9%.

Op het Jan Steen College ligt het percentage op 6,2%.

Op het Rembrandt College geeft een percentage van 5,9% aan wel eens ongewenst aangeraakt/betast te zijn door een personeelslid van school. Op het Van Rijn ligt dit percentage op 2,9%. Op het Jan Steen College is dit percentage zelfs 8%.

Seksuele intimidatie door personeelsleden heeft niet alleen effect op het veiligheidsgevoel van leerlingen maar is tegelijk ook een ernstig misdrijf. Elke leerling uit de 1e of 2e klas die aangeeft seksueel geïntimideerd te zijn is er één teveel.

Uit de gegevens kunnen we concluderen dat personeelsleden zich wel eens schuldig maken aan pestgedrag, agressie, discriminatie en seksuele intimidatie. Dit is een behoorlijk harde en confronterende conclusie. Personeelsleden moeten juist zorgen dat de veiligheid wordt gewaarborgd. Pestgedrag, discriminatie, agressie en seksuele intimidatie door personeelsleden kan niet getolereerd worden door school en moet dus worden aangepakt.

4.6.7 Plaats in school

Uit de analyses komt naar voren dat de leerlingen zich in het klaslokaal het veiligst voelen. Op alledrie de scholen geven leerlingen aan zich grotendeels veilig te voelen in het klaslokaal. Het klaslokaal is een veilige plek. Dit is ook nodig want op deze plek moeten de leerlingen kunnen leren en zich kunnen ontwikkelen. Veiligheid is daarom enorm belangrijk op deze specifieke plaats.

De cijfers van elke school verschillen iets van elkaar wat betreft dit onderwerp. Voor het Van Rijn geldt voornamelijk dat leerlingen zich niet helemaal veilig voelen in de aula. Voor het Rembrandt College en het Jan Steen College geldt dat de leerlingen zich in mindere mate veilig voelen in de fietsenstalling. Over het algemeen kan gezegd worden dat de overgrote meerderheid van de leerlingen zich veilig voelt op alle plaatsen.

Het percentage dat zich helemaal niet veilig voelt op de toiletten is hoger dan bij andere plaatsen in school. Op het Jan Steen College geeft een percentage van 10,6% aan zich helemaal niet veilig te voelen in de toiletten. Op het Van Rijn ligt dit percentage op 12,1%. Op het Rembrandt College is het 7,9% wat zich hier niet veilig voelt.

In de toiletten zijn geen camera's en daar kunnen dus onveilige situaties ontstaan zonder dat er iets wordt geregistreerd. Ook zijn toiletten vaak gesloten ruimtes waar weinig toezicht van o.a. conciërges mogelijk is.

H5 Aanpak veiligheid

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komen een aantal aspecten van de probleemstelling naar voren. In de aanleiding is te lezen dat maatregelen vaak buiten de leerlingen om worden bedacht. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag welke rol de leerlingen zelf kunnen spelen om de veiligheid te vergroten. Verder hebben we in navolging van de probleemstelling ons ook gericht op de vraag hoe leerlingen tegen bestaande veiligheidsmaatregelen aankijken. In dit hoofdstuk worden bestaande veiligheidsmaatregelen onder de loep genomen door de leerlingen. Wij hebben tevens in de enquête de leerlingen een aantal gewenste veiligheidsmaatregelen voorgelegd en gevraagd naar hun mening hierover.

5.2 Bestaande veiligheidsmaatregelen Rembrandt College

De camera wordt door de geënquêteerden als meest veiligheidsbevorderend instrument bestempeld. Bijna 85% van de geënquêteerden geeft aan zich veilig te voelen door cameratoezicht. De geënquêteerden zien de camera dus niet als overbodig middel om de veiligheid te waarborgen. Deze uitkomsten zijn prettig voor de school daar de aanschaf van camera's niet goedkoop is. Op het Rembrandt College is het de bedoeling dat de politie geregeld op school surveilleert. De meerderheid geeft aan (73%) zich veilig te voelen wanneer een agent op school is. Dit is een preventieve veiligheidsbevorderend instrument. Door zichtbaar aanwezig te zijn wil de school voorkomen dat er ongewenste dingen gebeuren.

Er zijn twintig leerlingen die aangeven niet op de hoogte te zijn van het feit dat er wel eens politie op school is. Mogelijke oorzaak hiervan is dat de politie niet regelmatig aanwezig is op het Rembrandt College. Uit informatie van de veiligheidscoördinator van het Rembrandt College blijkt dat de politie niet altijd de gelegenheid heeft om structureel langs te komen.

Ook het hebben van een vertrouwenspersoon binnen de instelling wordt als veilig ervaren. Van de geënquêteerden zegt 75% de vertrouwenspersoon een veilige maatregel te vinden. Twintig leerlingen ervaren het hebben van een vertrouwenspersoon als onveilig. Mogelijke oorzaak hiervan is dat leerlingen bang kunnen zijn dat de vertrouwenspersoon hun verhaal doorverteld aan andere personeelsleden. Een percentage van 10,5% zegt dat het hebben van een vertrouwenspersoon niet van toepassing is op hun school. Mogelijke oorzaak hiervan kan zijn dat deze leerlingen niet goed op de hoogte zijn van wie de vertrouwenspersonen zijn en waar ze deze mensen kunnen vinden.

Tabel 66 Het veiligheidsgevoel van leerlingen bij de aanwezigheid van camera's

<i>Hoe voel je je bij de aanwezigheid van camera's in en rond school als veiligheidsmaatregel?</i>		
	Aantal	Percentage
Veilig	129	84,9%
Onveilig	10	6,6%
Niet van toepassing	12	7,9%
Niet ingevuld	1	0,7%

Tabel 67 Het veiligheidsgevoel van leerlingen bij de aanwezigheid van politie

<i>Hoe voel je je bij de aanwezigheid van politie in en om de school?</i>		
	Aantal	Percentage
Veilig	111	73,0%
Onveilig	19	12,5%
Niet van toepassing	20	13,2%
Niet ingevuld	2	1,3%

Tabel 68 Het veiligheidsgevoel van leerlingen bij de aanwezigheid van een klachtencommissie/vertrouwenspersoon.

<i>Hoe voel je je bij de klachtencommissie / vertrouwenspersoon als veiligheidsmaatregel?</i>		
	Aantal	Percentage
Veilig	114	75,0%
Onveilig	20	13,2%
Niet van toepassing	16	10,5%
Niet ingevuld	2	1,3%

5.3 Eigen rol leerlingen (Rembrandt College)

In onze probleemstelling komt ook de vraag naar voren welke rol leerlingen zelf willen spelen om de veiligheid op hun school te verbeteren. Op deze vraag geeft 39,5% van de onderzoekspopulatie als antwoord dat zij graag een rol willen spelen om de veiligheid te vergroten op hun school. Dit is een hoog percentage. Vooral als je kijkt naar de doelgroep die wij hebben geënquêteerd; namelijk 1^e en 2^e klassers. Van deze leerlingen zit een deel dit jaar voor het eerst op het Rembrandt College. Als we kijken naar welke rol de leerlingen willen spelen komt naar voren dat ze het meest iets zien in het melden van onveilige situaties en het deelnemen aan een veiligheidsteam. Het is mogelijk dat veel leerlingen weten dat een klasgenoot of iemand anders een wapen draagt of iets stuk heeft gemaakt, maar niet goed weten waar ze dergelijke informatie anoniem kunnen melden. Minder positief staan de geënquêteerden tegenover surveilleren in de pauzes. Zij zien dit mogelijk als taak van conciërges en niet zozeer als een taak van leerlingen. Verder is het opvallend dat er 19 leerlingen zijn die mee willen doen aan een agressietraining. Het is niet duidelijk of de leerlingen de vraag verkeerd hebben begrepen of dat deze agressieve leerlingen daadwerkelijk deel willen nemen aan een agressietraining. Dit kan een positief signaal zijn; als deze leerlingen daadwerkelijk vrijwillig deel willen nemen aan een dergelijke training.

Tabel 69 Eigen rol leerlingen m.b.t de veiligheid op school

<i>Zou je zelf een rol willen spelen om de veiligheid op school te vergroten?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	60	39,5%
Nee	90	59,2%
Niet ingevuld	2	1,3%

5.4 Bestaande veiligheidsmaatregelen Jan Steen College

Het eerste wat hierbij opvalt, is dat maar liefst 53,1% van de populatie niet op de hoogte is van het bestaan van het anti-pestcontract. Het lijkt logisch om te zeggen dat deze leerlingen waarschijnlijk ook nooit dit anti-pestcontract ondertekend hebben. Het contract lijkt een goede maatregel, maar blijkbaar wordt er laks mee omgegaan. Verder valt op te merken dat veel leerlingen zich veilig voelen door de aanwezigheid van camera's: 77,9% voelt zich hier veilig bij. Ook de aanwezigheid van de vertrouwenspersonen brengt bij veel leerlingen een gevoel van veiligheid met zich mee: 74,3% van de leerlingen geeft aan zich hierbij veilig te voelen. Wel valt op dat 18 leerlingen op het Jan Steen College (15,9%) niet afweten van het bestaan van de vertrouwenspersonen. Hiernaast zegt 38,9% zich veilig te voelen wanneer er politie op school is en 47,8% beweert dat de aanwezigheid van politie op school geen bestaande veiligheidsmaatregel is op het Jan Steen College. In principe is er ook niet standaard politie op school aanwezig, alleen wanneer er problemen zijn in de buurt van de school.

Tevens geeft 42,5% aan zich veilig te voelen bij het controleren/fouilleren van leerlingen op wapenbezit als maatregel. 50,4% zegt dat deze veiligheidsmaatregel niet op het Jan Steen College gehanteerd wordt. Het zal waarschijnlijk niet vaak gebeuren, maar in het veiligheidsprotocol staat dat de school hiertoe bevoegd is.

Tabel 70 Het veiligheidsgevoel van leerlingen bij de aanwezigheid van camera's

<i>Hoe voel je je bij de aanwezigheid van camera's in en rond school als veiligheidsmaatregel?</i>		
	Aantal	Percentage
Veilig	88	77,9%
Onveilig	12	10,6%
Niet van toepassing	13	11,5%

Tabel 71 Het veiligheidsgevoel van leerlingen bij de aanwezigheid van een anti-pestcontract

<i>Hoe voel je je bij het anti-pestcontract voor iedere leerling als veiligheidsmaatregel?</i>		
	Aantal	Percentage
Veilig	39	34,5%
Onveilig	13	11,5%
Niet van toepassing	60	53,1%
Niet ingevuld	1	0,9%

Tabel 72 Het veiligheidsgevoel van leerlingen bij de aanwezigheid van een klachtencommissie/trouwenspersoon.

<i>Hoe voel je je bij de klachtencommissie / vertrouwenspersoon als veiligheidsmaatregel?</i>		
	Aantal	Percentage
Veilig	84	74,3%
Onveilig	10	8,8%
Niet van toepassing	18	15,9%
Niet ingevuld	1	0,9%

5.5 Eigen rol leerlingen Jan Steen College

Bijna 32% van de leerlingen op het Jan Steen College geeft aan een rol te willen spelen bij het vergroten van de veiligheid op school. Dit is in principe een positief signaal, omdat leerlingen hier blijkbaar waarde aan hechten.

De meeste van deze leerlingen geven aan dat zij het zouden willen melden als zij zien dat er iets onveilig gebeurt of zelf iets onveilig ervaren. Hiernaast zien velen ook wat in om in een veiligheidsteam te zitten of om een discussieavond te organiseren.

Tevens zijn er 12 leerlingen die aangeven deel te willen nemen aan een agressietraining. Onduidelijk is of zij werkelijk weten wat dit inhoudt en er iets aan willen doen om hun agressie onder controle te krijgen of dat zij denken dat de agressietraining iets anders inhoudt.

Tabel 73 Eigen rol m.b.t. de veiligheid op school

<i>Zou je zelf een rol willen spelen om de veiligheid op school te vergroten?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	36	31,9%
Nee	76	67,3%
Niet ingevuld	1	0,9%

5.6 Bestaande veiligheidsmaatregelen Van Rijn

De meeste leerlingen uit de onderbouw voelen zich veilig bij de veiligheidsmaatregel camera's in en rond de school (74,3%). Dit is een mooi gegeven voor de school, zij kunnen overwegen meer camera's te plaatsen om zo het veiligheidsgevoel nog meer te vergroten. Daarna volgt de klachtencommissie/vertrouwenspersoon (68%), politie in en rond de school (62,6%), controleren/fouilleren van leerlingen op wapenbezit (57,8%) en het anti-pestcontract (47,1% van de geënquêteerden). Het merendeel waardeert deze veiligheidsmaatregelen. Dit is positief voor de school, het betekent dat de hierboven genoemde zaken bekend zijn bij de leerlingen en het gevoel van veiligheid bij hun vergroot.

Op het Van Rijn zijn de volgende veiligheidsmaatregelen aanwezig:

In totaal zijn er drie veiligheidscamera's op het Van Rijn aanwezig, er is vast contact met de wijkagent die af en toe komt kijken (surveilleert altijd op schoolfeesten) en er is een klachtencommissie en twee vertrouwenspersonen (in het bestuur en buiten school).

Het controleren en fouilleren van leerlingen op wapenbezit wordt alleen gedaan op schoolfeesten. In de schoolregels komt het onderwerp pesten ter sprake. Er is echter geen aparte anti-pestcontract. Wel moeten wij hierbij vermelden dat de derdeklassers dit contract wel kennen. Er is vorig jaar namelijk door de stagiaires met de toenmalige tweede klassers een anti-pestprotocol gemaakt.

Van de geënquêteerden is 29,6% van de onderzoekspopulatie ervan op de hoogte dat leerlingen niet gefouilleerd worden op wapenbezit.

Verder geeft 29,1% van de leerlingen aan dat er geen politie aanwezig is als veiligheidsmaatregel op school. 20,4% van de geënquêteerden geeft aan dat er geen klachtencommissie/vertrouwenspersoon aanwezig is als veiligheidsmaatregel. Ten slotte weet 15,5% van de leerlingen niet dat er camera's op school aanwezig zijn als veiligheidsbevorderend middel.

Deze cijfers laten zien dat de onderbouw nog niet helemaal bekend is met de veiligheidsmaatregelen op school. Inlichtingen over veiligheid op het Van Rijn zou voor de geënquêteerden een goede aanpak zijn. Dit kan het veiligheidsgevoel vergroten; als zij duidelijk op de hoogte zijn van de mogelijkheden en de aanwezige veiligheidsmaatregelen.

Tabel 74 Het veiligheidsgevoel van bij de aanwezigheid van camera's

<i>Hoe voel je je bij de aanwezigheid van camera's in en rond school als veiligheidsmaatregel?</i>		
	Aantal	Percentage
Veilig	153	74,3%
Onveilig	18	8,7%
Niet van toepassing	32	15,5%
Niet ingevuld	3	1,5%

5.7 Een eigen rol leerlingen (Van Rijn)

Van de geënquêteerden op het Van Rijn zou 40,3% zelf een rol willen spelen om de veiligheid op school te vergroten. Dit is een behoorlijk groot aantal. En het betreft eerste en tweede klassers die nog zeker 2 á 3 jaar op het Van Rijn zullen zitten. Dit is een positieve uitslag voor het Van Rijn. De leerlingen zijn dus zeker wel bereid om mee te werken aan een veiligere school.

De behoefte om het te melden als er iets onveiligs wordt ervaren of vernomen is het groots: 19,4% van de geënquêteerde geeft aan de mogelijkheid te willen hebben om zoiets te kunnen melden. Het minst populair is het surveilleren in de pauzes.

Tabel 75 Eigen rol m.b.t de veiligheid op school

<i>Zou je zelf een rol willen spelen om de veiligheid op school te vergroten?</i>		
	Aantal	Percentage
Ja	83	40,3%
Nee	119	57,8%
Niet ingevuld	4	1,9%

5.8 Gewenste maatregelen

In dit hoofdstuk volgen een aantal veiligheidsmaatregelen, welke eventueel op de scholen getroffen kunnen worden. Aan de leerlingen is in de enquête gevraagd wat zij van iedere maatregel afzonderlijk vinden. De tabellen zijn per school en per maatregel aangegeven en na elke maatregel volgt telkens een algemene verklaring. De reden hiervan is dat de leerlingen van alledrie de scholen vergelijkbare of dezelfde redenen hebben aangegeven waarom ze een maatregel bijvoorbeeld wel of niet goed vonden.

In de enquêtes zijn onderstaande vragen gesteld in de vorm van open vragen. Wij hebben ervoor gekozen om onderstaande vragen te verwerken met het programma SPSS. Daarom hebben we alle antwoorden uiteindelijk verdeeld in drie antwoordmogelijkheden, wat te zien is in de tabellen.

5.8.1 Het controleren van kluisjes door conciërges

Wat vind je ervan als de conciërges in jouw kluisje zouden mogen kijken om te controleren of jij iets gestolen hebt?

Tabel 76 Controle kluisjes door conciërges Jan Steen

Jan Steen	Aantal	Percentage
Goed / veilig	32	28,3%
Niet goed	56	49,6%
Maakt niet uit	14	12,4%

Op het Jan Steen College vindt 28,3% van de leerlingen het goed als de conciërges hun kluisje zouden controleren om te kijken of ze iets gestolen hebben. Ze vinden dit een veilige maatregel. Bijna de helft (49,6%) vindt dit niet goed. Daarnaast maakt 12,4% het niet uit of de conciërges dit doen, ze hechten er niet veel waarde aan, maar hebben er ook geen problemen mee.

Tabel 77 Controle kluisjes door conciërges Van Rijn

Van Rijn	Aantal	Percentage
Goed / veilig	66	32,0%
Niet goed	86	41,7%
Maakt niet uit	32	15,5%

Op het Van Rijn geeft 32% van de ondervraagden aan het goed te vinden wanneer de conciërges hun kluisje controleren. 41,7% vindt dit niet goed en 15,5% maakt het niet uit als dit gebeurt.

Tabel 78 Controle kluisjes door conciërges Rembrandt

Rembrandt	Aantal	Percentage
Goed veilig	28	18,4%
Niet goed	88	57,9%
Maakt niet uit	18	11,8%

Op het Rembrandt zegt 18,4% het goed te vinden wanneer de conciërges hun kluisje controleren op gestolen voorwerpen. Een meerderheid (57,9%) vindt dit echter niet goed en heeft hier problemen mee. 11,8% geeft aan dat het hen niet uitmaakt als de conciërges hun kluisje zouden controleren.

5.8.1.1 Verklaring

Veel leerlingen hebben er problemen mee wanneer de conciërges hun kluisje zouden controleren, omdat ze dit een schending van hun privacy vinden. Ze geven aan dat ze soms dingen in hun kluisjes opbergen die niet voor de ogen van anderen bestemd zijn. Een aantal leerlingen zegt de controle van hun kluisje alleen goed te vinden als het eerst aan hen gevraagd wordt en zij er zelf toestemming voor geven. Velen willen er ook bij zijn wanneer de conciërges hun kluisje controleren.

Tevens zijn er leerlingen die aangeven zelf te laten zien wat er in hun kluisje zit. Ze willen echter niet dat de conciërges hun spullen uit hun locker halen. Sommigen zijn zelfs bang dat de conciërges spullen uit hun kluisje zullen stelen.

Daarnaast vindt een aantal leerlingen het alleen goed als er daadwerkelijk een goede reden is voor de controle, bijvoorbeeld wanneer er iets van iemand gestolen is.

Verder zijn er een paar leerlingen die zeggen agressief te zullen worden wanneer de conciërges hun locker zouden controleren zonder hun toestemming.

5.8.2 Het fouilleren door conciërges op wapenbezit

Wat vind je ervan als de conciërges je zouden mogen fouilleren om te kijken of je wapens bij je draagt?

Tabel 79 Fouilleren door conciërges Jan Steen

Jan Steen	Aantal	Percentage
Goed / veilig	43	38,1%
Niet goed	40	35,4%
Maakt niet uit	17	15,0%

Op het Jan Steen geeft 38,1% van de leerlingen aan het goed en veilig te vinden wanneer de conciërges de leerlingen zouden fouilleren om te controleren of ze wapens bij zich dragen. 35,4% vindt dit niet goed en 15% maakt het niet uit of dit gebeurt. Ze voelen zich er niet daadwerkelijk veiliger door, maar hebben er geen problemen mee wanneer de conciërges hen zouden fouilleren.

Tabel 80 Fouilleren door conciërges Van Rijn

Van Rijn	Aantal	Percentage
Goed / veilig	106	51,5%
Niet goed	56	27,2%
Maakt niet uit	29	14,1%

Op het Van Rijn geeft een kleine meerderheid (51,5%) van de leerlingen aan het een goede en veilige maatregel te vinden wanneer de conciërges hen zouden fouilleren op wapenbezit. 27,2% vindt dit niet goed en heeft hier moeite mee. 14,1% zegt het niet uit te maken wanneer de conciërges hen zouden fouilleren.

Tabel 81 Fouilleren door conciërges Rembrandt

Rembrandt	Aantal	Percentage
Goed / veilig	51	33,6%
Niet goed	59	38,8%
Maakt niet uit	23	15,1%

Op het Rembrandt geeft 33,6% van de geënquêteerden aan het goed te vinden als de conciërges hen zouden fouilleren op het bezit van wapens. 38,8% van de ondervraagden heeft hier bezwaar tegen en vindt het niet goed. Daarnaast is er nog een percentage van 15,1% wat het niet uit maakt en hier geen problemen mee heeft, maar zich er ook niet veiliger door voelt.

5.8.2.1 Verklaring

Onder de geënquêteerden bevinden zich veel meisjes die alleen door een vrouw gefouilleerd zouden willen worden en niet door een van de conciërges. Daarnaast zijn er leerlingen, ook jongens, die aangeven niet door de conciërges gefouilleerd te willen worden, maar wel door iemand anders, bijvoorbeeld door een directielid.

Velen willen liever niet dat er erg vaak gefouilleerd wordt, maar hebben er geen problemen mee wanneer dit af en toe gebeurt. Hiernaast zijn er leerlingen die zeggen alleen gefouilleerd te willen worden wanneer hier een goede reden voor is.

Leerlingen die überhaupt niet gefouilleerd willen worden geven soms aan dat ze het vervelend vinden wanneer er andere mensen aan hen zitten.

Verder valt op dat een klein aantal leerlingen aangeven agressief te worden wanneer de conciërges hen zouden willen fouilleren.

5.8.3 Politie op school

Wat vind je ervan als er meer en vaker politie op school zou zijn?

Tabel 82 Politie op school Jan Steen

Jan Steen	Aantal	Percentage
Goed / veilig	45	39,8%
Niet goed	37	32,7%
Maakt niet uit	13	11,5%

39,8 % van de ondervraagde leerlingen op het Jan Steen College voelt zich veilig en vindt het goed wanneer er vaker politie op school zou zijn. 32,7% zegt dit geen goede maatregel te vinden en 11,5% maakt het niet uit of er vaker politie op school is. Hun veiligheidsgevoel wordt er niet door beïnvloed, maar ze hebben er ook geen moeite mee.

Tabel 83 Politie op school Van Rijn

Van Rijn	Aantal	Percentage
Goed / veilig	103	50,0%
Niet goed	72	35,0%
Maakt niet uit	18	8,7%

Op het Van Rijn vindt precies de helft van de leerlingen het goed als er vaker politie op school zou zijn. 35% vindt dit niet goed en 8,7% maakt het niet uit wanneer er vaker politie op school zou zijn.

Tabel 84 Politie op school Rembrandt

Rembrandt	Aantal	Percentage
Goed / veilig	70	46,1%
Niet goed	53	34,9%
Maakt niet uit	11	7,2%

Op het Rembrandt geeft 46,1% van de leerlingen aan het een goede maatregel te vinden wanneer er meer en vaker politie op school aanwezig zal zijn. 34,9% vindt dit geen goede maatregel en 7,2% hecht er geen waarde aan wanneer er vaker en meer politie zou zijn, maar heeft er ook geen bezwaar tegen.

5.8.3.1 Verklaring

Een aantal leerlingen geeft aan het wel goed te vinden als er vaker politie op school aanwezig zou zijn, maar een of twee keer in de week voldoende vindt.

Tevens zijn er leerlingen die zeggen dat de school net een gevangenis zou lijken wanneer er vaker en meer politie op school zou zijn.

Sommigen beweren zelfs dat het veiligheidsgevoel er juist minder op wordt, wanneer er vaker politie aanwezig zou zijn.

5.8.4 Detectiepoortjes op school

Wat vind je ervan als er detectiepoortjes op school zouden komen?

Tabel 85 Detectiepoortjes Jan Steen

Jan Steen	Aantal	Percentage
Goed / veilig	50	44,2%
Niet goed	39	34,5%
Maakt niet uit	8	7,1%

Op het Jan Steen zegt 44,2% van de ondervraagden het goed en veilig te vinden wanneer er op school detectiepoortjes zouden komen. 34,5% vindt dit niet goed en heeft hier moeite mee. 7,1% maakt het niet uit als er detectiepoortjes zouden komen.

Tabel 86 Detectiepoortjes Van Rijn

Van Rijn	Aantal	Percentage
Goed / veilig	91	44,2%
Niet goed	78	37,9%
Maakt niet uit	9	4,4%

Op het Van Rijn geeft tevens 44,2% van de geënquêteerden aan de eventuele komst van detectiepoortjes op school goed te vinden. 37,9% zegt dit niet goed te vinden en 4,4% maakt het niet uit wanneer dit gebeurt.

Tabel 87 Detectiepoortjes Rembrandt

Rembrandt	Aantal	Percentage
Goed / veilig	62	40,8%
Niet goed	57	37,5%
Maakt niet uit	6	3,9%

40,8% van de leerlingen op het Rembrandt vindt het een goede maatregel als er detectiepoortjes op school zouden komen en voelt zich hier veilig bij. 37,5% vindt dit echter geen juiste maatregel. Een klein percentage van 3,9% geeft aan het niet uit te maken wanneer deze maatregel plaats zou vinden.

5.8.4.1 Verklaring

De meningen over deze maatregel lopen sterk uiteen. Veel leerlingen zijn erg enthousiast hierover en zullen zich een stuk veiliger voelen wanneer er detectiepoortjes op school komen. Daarnaast zijn er ook veel leerlingen die dit juist erg overdreven vinden en geven aan dat de school net een gevangenis zou lijken wanneer er detectiepoortjes zouden zijn. Een aantal leerlingen is niet enthousiast over de detectiepoortjes, omdat ze bang zijn dat deze heel vaak afgaat wanneer leerlingen bijvoorbeeld sleutels bij zich hebben en/of sieraden dragen.

5.9 Conclusie

In deze paragraaf worden de belangrijkste bevindingen weergegeven in de conclusie. Er worden conclusies gegeven over de volgende onderwerpen: bestaande veiligheidsmaatregelen, eigen rol leerlingen en gewenste maatregelen. De bevindingen op bovengenoemde onderwerpen komen op alledrie de scholen sterk overeen en daarom is besloten een algemene conclusie te geven voor alledrie de scholen.

5.9.1 Bestaande veiligheidsmaatregelen

De leerlingen op alledrie de scholen ervaren het inzetten van camera's als veilig. Camera's worden niet zozeer gezien als een inbreuk op de privacy maar als een bruikbaar middel om de veiligheid in en om de school te vergroten. Politie op school wordt eveneens goed gewaardeerd op alledrie de scholen. Toch blijkt er onduidelijkheid te zijn over de rol van de politie. De politie als maatregel om de veiligheid te vergroten wordt door de leerlingen positief gewaardeerd. Er zijn echter veel leerlingen die niet op de hoogte zijn van het feit dat de politie in en om de school surveilleert. Veel leerlingen geven aan dat deze maatregel niet van toepassing is op hun school. De leerlingen ervaren de rol van de vertrouwenspersoon grotendeels als veilig. Uit de gegevens blijkt echter dat er ook een deel van de leerlingen niet op de hoogte is van het hebben van een vertrouwenspersoon. Mogelijke verklaring is dat de vertrouwenspersoon zich onvoldoende heeft geprofileerd binnen school.

Het pestcontract is op het Jan Steen College een veiligheidsmaatregel. Wij zien het pestcontract als een goed middel om pesten tegen te gaan. Het is opvallend dat een hoog percentage leerlingen aangeeft dat het pestcontract niet van toepassing is op hun school. Mogelijke verklaring is dat het pestcontract niet is ingevuld of weinig indruk heeft gemaakt op de leerlingen. Het controleren en fouilleren heeft ook weinig bekendheid onder leerlingen van het Jan Steen College. Blijkbaar wordt deze maatregel zelden gebruikt.

5.9.2 Eigen rol leerlingen

Op de vraag of leerlingen zelf een rol willen spelen om de veiligheid te vergroten geeft de meerderheid aan geen rol te willen spelen. We kunnen echter niet spreken van een ruime meerderheid. Er zijn redelijk veel leerlingen die aangeven een rol te willen spelen om de school veiliger te maken. Wij zien dit als een positief signaal naar de school toe. Van de leerlingen die aangeven een rol te willen spelen om de veiligheid op school te vergroten, geeft het merendeel aan het te willen melden wanneer zich onveilige situaties voordoen. Blijkbaar hebben de leerlingen er behoefte aan om onveilige situaties te melden bij een apart veiligheidsmeldpunt. Naast het melden van onveilige situaties spreekt het de leerlingen aan om deel te nemen in een veiligheidsteam. Op deze manier hebben de leerlingen inspraak wat betreft het thema: veiligheid.

5.9.3 Gewenste maatregelen

Het grootste deel van de leerlingen vindt het niet goed als de conciërges hun kluisje controleren op gestolen voorwerpen. Velen zien dit als een inbreuk op hun privacy. Anderen geven aan het alleen goed te vinden als zij daar toestemming voor hebben gegeven en erbij mogen staan of willen alleen zelf laten zien wat er in hun locker zit.

Op het Van Rijn geeft een meerderheid van de leerlingen aan het een goede maatregel te vinden wanneer de conciërges hen zouden fouilleren op wapenbezit. Op het Jan Steen en het Rembrandt is dit een minderheid. Sommigen willen niet door de conciërges gefouilleerd worden, maar vinden het wel goed als dit door iemand anders gedaan wordt. Meisjes willen veelal liever door een vrouw gefouilleerd worden. Een aantal leerlingen vindt het niet prettig al er iemand aan hen zit.

Op alledrie de scholen zijn er meer leerlingen die het goed en veilig vinden wanneer er vaker en meer politie op school aanwezig zou zijn dan leerlingen die dit juist niet goed vinden. Veel leerlingen zouden het niet prettig vinden als er iedere dag politie aanwezig is, maar vinden een of twee keer in de week afdoende.

De meningen wat betreft de detectiepoortjes als veiligheidsmaatregel lopen sterk uiteen. Een deel van de geënquêteerden zijn erg enthousiast en geven aan zich hierbij erg veilig te voelen. Een ander deel zegt juist dat ze vinden dat de school net een gevangenis lijkt wanneer deze maatregel ingevoerd wordt en vindt het treffen van deze maatregel zeer overdreven. Toch zijn er meer leerlingen die deze maatregel goed en veilig vinden.

H6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de hoofdvraag en de daarbijbehorende deelvragen door middel van conclusies en aanbevelingen. Uit de analyses blijkt dat alledrie de scholen over het algemeen vergelijkbare percentages hebben. De aanbevelingen die uit de conclusies naar voren komen worden niet per school gegeven. De aanbevelingen gelden voor elke school.

6.2 Aanbevelingen terreinen en overigen

In deze paragraaf worden aan de hand van conclusies concrete aanbevelingen gegeven op alle terreinen die verwerkt zijn in de enquête. Tevens zullen er een aantal overige aanbevelingen gegeven worden. Op deze manier geven wij een antwoord op de deelvragen van onze probleemstelling.

6.2.1 Aanbevelingen terreinen

Misdaad

Conclusie diefstal

Een opmerkelijk hoog percentage is wel eens bestolen. Leerlingen kunnen beter geen waardevolle spullen meenemen naar school. Indien ze dit wel doen is het verstandig om alles netjes op de bergen in de kluis. De school moet duidelijk zijn in wat de leerling precies moet doen wanneer er iets van hem/haar gestolen is. Bij wie moet het slachtoffer een melding doen? Moet het slachtoffer het überhaupt melden? Dit zijn zaken die voor leerlingen vaak niet duidelijk zijn.

Aanbevelingen

- *Duidelijkheid naar de leerlingen toe over wat de rol van school is wanneer een leerling bestolen is*
- *Voldoende lockers voor leerlingen*

Conclusie alcohol en drugs

Het consumeren van alcohol en drugs onder 1^e en 2^e klassen komt zeer weinig voor. Uit het literatuuronderzoek en onze gegevens is gebleken dat alcohol en drugs op school niet wordt genuttigd. Dit gebeurt voornamelijk in het weekend of in de thuissituatie. Dit heeft mogelijk tot gevolg dat leerlingen de volgende dag enige uren verzuimen of helemaal niet komen opdagen. Ook vertonen deze leerlingen vaak afwezig en ongeconcentreerd gedrag.

Aanbevelingen

- *Goed bijhouden van verzuim*
- *Ouders van leerlingen inlichten, waarvan vermoed wordt dat zij alcohol en drugs gebruiken*
- *Voorlichting over de gevolgen van het gebruik van alcohol & drugs*

Conclusie vandalisme

Een deel van de geënquêteerden geeft toe zich schuldig te maken aan vandalisme. Elk jaar kost het de school en gedupeerde leerlingen geld om spullen weer te repareren of opnieuw aan te schaffen. Leerlingen staan niet stil bij de gevolgen van hun gedrag. Door aan te geven dat vandalisme strafbaar is, worden wellicht mogelijke toekomstige daders afgeschrikt.

Aanbevelingen

- *Voorlichting over vandalisme*
- *Gevolgen kenbaar maken voor leerlingen wanneer zij betrapt zijn op vandalisme*

Conclusie wapenbezit

Uit de gegevens blijkt dat wapenbezit onder 1^e en 2^e klas leerlingen weinig voorkomt. Een groot aantal leerlingen geeft aan wel andere leerlingen met een wapen op zak te hebben gezien. Dit zijn mogelijk leerlingen uit de 3^e en 4^e klas. Doordat het bezit van wapens binnen de school enorm veel gevoelens van onveiligheid met zich meebrengt, vinden wij het belangrijk dat er op wapens wordt gecontroleerd. Een groot deel van de leerlingen voelt zich zeer veilig bij detectiepoortjes als veiligheidsmaatregel.

Aanbevelingen

- *Fouilleren van leerlingen van 3^e en 4^e klassen op wapenbezit*
- *Indien mogelijk aanschaf van detectiepoortjes*

Pesten

Conclusie

Het percentage leerlingen dat wel eens uitgescholden of uitgelachen is hoog. Treiteren via MSN komt regelmatig voor en zal naar verwachting meer worden in de toekomst.

Aanbevelingen

- *Duidelijke omgangsregels tussen leerlingen onderling, deze ophangen in de klaslokalen*
- *Voorlichting over pesten door schoolmaatschappelijk werk*
- *Speciale voorlichting over MSN voor mentoren en leerlingen*
- *Wanneer niet aanwezig, anti-pestcontract invoeren en bij aanwezigheid toezicht houden op naleving van het contract*

Agressie en intimidatie

Conclusie agressie

Wanneer een leerling slachtoffer is geworden van schoppen, slaan en dreigementen heeft dit een grote impact op de leerling. Het slachtoffer kan plaatsen vermijden en er kan ongeoorloofd verzuim optreden. Voldoende redenen om non-verbaal en fysiek geweld op school de kop in te drukken.

Aanbevelingen

- *Preventief het geven van sociale vaardigheidstrainingen (aan bijvoorbeeld alle eersteklassers)*
- *Agressieve leerlingen sneller doorverwijzen naar schoolmaatschappelijk werk*
- *Agressieve leerlingen sneller doorverwijzen naar agressietraining*

Seksuele intimidatie

Conclusie intimidatie

Seksuele intimidatie komt vaker voor dan vermoedelijk bekend is bij schoolleiding.

De onderwijsinspectie besteedt veel aandacht aan het onderwerp seksuele intimidatie (zie paragraaf 3.4.2). Elke vorm van seksuele intimidatie is strafbaar en school heeft een taak om seksuele intimidatie te voorkomen, te signaleren en te melden bij de onderwijsinspectie.

Aanbevelingen

- *Meer bekendheid geven aan vertrouwenspersoon*
- *Het onderwerp uit de taboesfeer halen*

Discriminatie

Conclusie

Van alle vormen van discriminatie vallen discriminatie op grond van afkomst en huidskleur op. Door discriminatie kan een onveilige sfeer ontstaan. Verschillende groepen leerlingen komen door discriminatie tegenover elkaar te staan. De school moet dit proces proberen tegen te gaan.

Aanbevelingen

- *Er moeten concrete regels bestaan in het schoolreglement over discriminatie, waarvan iedereen op de hoogte moet zijn, zowel alle medewerkers als de leerlingen*
- *De gevolgen / straffen voor iemand die discrimineert moeten duidelijk zijn*
- *Posters in de school om discriminatie tegen te gaan*
- *Themalessen opzetten over discriminatie en de gevolgen ervan*

Personeel

Conclusie

Leerlingen geven aan dat personeelsleden zich wel eens schuldig maken aan pestgedrag, agressie, discriminatie en seksuele intimidatie.

Het uitschelden of kleineren door leraren of andere personeelsleden heeft een enorme impact op leerlingen. Leerlingen kunnen zich erg onveilig voelen wanneer juist de mensen die voor de veiligheid moeten zorgen dit af laten weten en zelfs het slechte voorbeeld geven. In onze literatuurstudie blijkt uit onderzoek van onderwijsinspectie (zie paragraaf 3.4.5) dat personeelsleden lang niet altijd op de hoogte zijn van de implicaties van de meldplicht.

Aanbevelingen

- *De schoolleiding, afdelingsleiders, mentoren en de schoolmaatschappelijk werker moeten openstaan voor signalen omtrent intimidatie, discriminatie, pesten en agressie door personeelsleden van school*
- *Meer bekendheid geven over de plichten omtrent seksuele intimidatie*

6.2.2 Overige aanbevelingen

Plaats in de school

Conclusie

Uit de analyses komt naar voren dat de geënquêteerden zich in het klaslokaal het veiligst voelen. De toiletten worden als minst veilige plek ervaren door de leerlingen. Wij concluderen dat toezicht van belang is om het veiligheidsgevoel onder de leerlingen te vergroten.

Aanbevelingen

- *Meer surveillances door conciërges op de gangen van school*

Politie en vertrouwenspersoon

Conclusie

De camera als veiligheidsbevorderend middel wordt positief gewaardeerd en wordt niet zozeer gezien als een inbreuk op de privacy. De politie en de vertrouwenspersoon op school worden eveneens goed gewaardeerd op alledrie de scholen. Toch blijken over deze maatregelen veel onduidelijkheid te bestaan. Veel leerlingen geven aan dat deze maatregelen niet van toepassing is op hun school.

Aanbevelingen

- *Vertrouwenspersonen moeten zich meer profileren*
- *Duidelijke afspraken maken met de politie, zodat zij structureel op school verschijnt*
- *Zoveel mogelijk camera's plaatsen waar dit nodig geacht wordt*

Eigen rol leerlingen

Conclusie

Iets minder dan de helft geeft aan niet een rol te willen spelen om de veiligheid te vergroten. Toch zijn er heel wat leerlingen die aangeven, juist wel, een rol te willen spelen. Wij zien dit als een positief signaal naar de school toe. Van de leerlingen die aangeven een rol te willen spelen geeft het merendeel aan dat zij onveilige situaties willen melden. Tevens geven de leerlingen aan te willen deelnemen in een veiligheidsteam.

Aanbeveling

- *Veiligheidsmeldpunt waar anoniem gemeld kan worden*
- *Veiligheidsteam waarin leerlingen ideeën kunnen aandragen en kunnen verwezenlijken om de veiligheid op school te verbeteren*

6.3 Aanbevelingen schoolmaatschappelijk werk

Inleiding

In deze paragraaf in het hoofdstuk over aanbevelingen wordt gekeken wat de schoolmaatschappelijk werker kan doen omtrent veiligheid op school.

Welke rol het schoolmaatschappelijk werk specifiek kan vervullen wordt aan de hand van een aantal kerntaken van het schoolmaatschappelijk werk weergegeven.

In hoofdstuk 3 is aangegeven dat afgaande de systeemtheorie het gedrag van leerlingen met een aantal omgevingsfactoren te maken heeft. Niet alleen de schoolomgeving heeft invloed op het gedrag van leerlingen. De thuissituatie van de leerlingen en wat de leerlingen in hun vrije tijd doen, is ook van invloed op het gedrag van de leerling. De schoolmaatschappelijk werker is de professional die alle leefgebieden van de cliënt onderzoekt en kijkt waar de moeilijkheden zitten.

Wat is schoolmaatschappelijk werk?

Schoolmaatschappelijk werk is er voor kinderen met problemen op school, maar ook de thuissituatie kan hierbij een rol spelen.

Bij het analyseren van de problemen kijkt de schoolmaatschappelijk werker naar het kind zelf, naar de ouders en de school. Tevens kijkt de schoolmaatschappelijk werker hoe deze drie partijen elkaar beïnvloeden. De schoolmaatschappelijk werker gaat met alledrie het gesprek aan en zoekt samen met hen naar oplossingen. Soms schakelt de schoolmaatschappelijk werker daarbij de hulp van anderen in.

Welk doel heeft het?

Schoolmaatschappelijk werk wil in een zo vroeg mogelijk stadium signaleren, problemen onderkennen bij kinderen of gezinnen om zodoende erger te voorkomen. Daarnaast wil zij onderwijsachterstanden bestrijden en leervoorwaarden optimaliseren.

Wat kan schoolmaatschappelijk werk voor een school betekenen?

Schoolmaatschappelijk werk is een laagdrempelige voorziening, aanwezig op school, welke erop gericht is om problemen vroegtijdig te signaleren en aan te pakken. Zij vervult een brugfunctie tussen kind, ouders, school en (jeugd-)zorginstellingen en richt zich op het kind bij wie de ontwikkeling stagneert. De begeleiding richt zich op degenen die invloed hebben op die situatie. Enerzijds zijn dit de ouders en verzorgers, anderzijds zijn dat bijvoorbeeld leerkrachten en de (jeugd-)hulpverlening. Kerntaken van schoolmaatschappelijk werk zijn, naast signalering en preventie, begeleiding van leerling en ouders, ondersteuning aan leerkrachten en verwijzen naar en coördineren van de hulpverlening. Concreet betekent dit dat de schoolmaatschappelijk werker niet alleen signaleert, begeleidt, coördineert en verwijst, maar bijvoorbeeld ook een spreekuur kan organiseren voor leerlingen of een koffie-/themabijeenkomst voor ouders. Bovendien is er regelmatig overleg met leerkrachten, intern begeleider, directeur, eventueel aanwezige orthopedagoog en (jeugd-)hulpverlening over leerlingen die extra begeleiding nodig hebben.

Enkele voorbeelden van problemen waarbij het schoolmaatschappelijk werk hulp kan bieden:

- Pesten en gepest worden;
- Sociale vaardigheden;
- Problemen in de thuissituatie;
- Problemen op school;
- Gescheiden ouders;
- (Rouw)verwerking;
- Verslaving;
- Depressieve gevoelens.

Het schoolmaatschappelijk werk kan een belangrijke rol vervullen op het gebied van veiligheid op school. Namelijk aan de hand van de kerntaken, die hieronder volgen:

Signalering en Preventie

In samenwerking met de leerkracht kan de schoolmaatschappelijk werker themalessen voor leerlingen voorbereiden en mede uitvoeren. Hierbij kan gedacht worden aan thema's als pesten en seksualiteit. Tevens kan de schoolmaatschappelijk werker sociale vaardigheidstrainingen voor leerlingen organiseren.

De schoolmaatschappelijk werker kan voor ouders themabijeenkomsten en cursussen organiseren. Hier kunnen thema's als psychologische ontwikkeling, leeftijdsadequaat gedrag en opvoedingsthema's besproken worden.

Voor de leerkrachten kunnen er themabijeenkomsten georganiseerd worden met betrekking tot het omgaan met problemen en probleemgedrag van leerlingen.

Samen met de school en andere partijen kan de schoolmaatschappelijk werker meewerken aan preventieactiviteiten zoals veiligheid in en rond de school.

Ook het signaleren van eventuele problematiek in het pedagogisch klimaat en de veiligheid op school kan gerekend worden tot de taak van de werker. Bij deze signalering kan er overleg plaatsvinden met de coördinator leerlingenzorg.

Verwijzing en Coördinatie

Het schoolmaatschappelijk werk heeft de taak om leerlingen en ouders te motiveren wanneer verwijzing noodzakelijk is. Hierbij kan gedacht worden aan verwijzing van leerlingen met zodanige gedragsproblemen dat ze buiten het werkterrein van het schoolmaatschappelijk werk vallen. Bij motivatie voor verwijzing dient voorbereiding plaats te vinden. Zo kan de werker bijvoorbeeld verwijzing voorbereiden naar Bureau Jeugdzorg. Ook kan de werker een mogelijke contactpersoon zijn voor hulpverleningstrajecten buiten de school.

Consultatie en Hulpverlening

Bij doorverwijzing van, bijvoorbeeld de mentor, kan het voorkomen dat de leerling zelf niet gemotiveerd is voor de hulpverlening. Een taak van de maatschappelijk werker is om de leerling en/of ouders te motiveren. Bij voldoende motivatie kan er overgegaan worden op kortdurende hulpverlening aan leerlingen en/of ouders. Deze kortdurende hulpverlening kan bijvoorbeeld betrekking hebben op problemen rond pesten, discriminatie en agressie. De maatschappelijk werker begeleidt niet alleen leerlingen en hun ouders maar biedt de leerkrachten ook ondersteuning. Bijvoorbeeld met betrekking tot het omgaan met problemen van leerlingen en/of ouders.

Belangenbehartiging

De schoolmaatschappelijk werker heeft zo nu en dan te maken met de rol van belangenbehartiger. Bijvoorbeeld in situaties waarbij de werker de belangen van leerlingen en ouders dient te behartigen bij belemmerende factoren in de schoolsituatie. Tevens dient de schoolmaatschappelijk werker bij conflicten te bemiddelen tussen partijen. (zoals leerling, leerkracht, ouders, school of hulpverleningsinstelling).

Outreaching werken

De schoolmaatschappelijk werker heeft niet per definitie de school als werkterrein maar heeft ook de mogelijkheid om contacten te leggen met de cliënten buiten school. Wanneer een cliënt bijvoorbeeld zijn afspraken niet nakomt met het schoolmaatschappelijk werk kan de werker er voor kiezen om op andere plaatsen contact te leggen met de cliënt. De schoolmaatschappelijk werker kan bijvoorbeeld bij de leerling thuis afspreken. In de thuissituatie kan de schoolmaatschappelijk werker een goed beeld krijgen van de cliënt en de mogelijke redenen waarom de cliënt zijn afspraken niet nakomt.

Geraadpleegde Literatuur

Boeken:

- Prof. Dr. Ursel Mielke: Kinderproblemen beter begrijpen
- Neeltje Scalogne: Schoolmaatschappelijk werk, school en ouders in het primair onderwijs
- Deboutte, Gie: Geweld genoeg!
- Hans Oostrik, Jan Ruigrok: Wie kiest er nou voor agressie?
- Meer, B. van der, Kinderen en pesten: wat volwassenen ervan moeten weten en eraan kunnen doen, 1993.
- Meer, B. van der, Pesten op school: wat ouders kunnen doen, 1991.
- Visser, Willem: Verzorgings sociologie, 2000
- Roediger, Capaldi, Paris, Polivy, Herman, Brysbeart: Een inleiding Psychologie, 2001

Internetsites:

[www.Rembrandtcollege .nl](http://www.Rembrandtcollege.nl)

[www.Van Rijnvo.nl](http://www.VanRijnvo.nl)

[http://www.Jan Steencollege.nl/](http://www.JanSteencollege.nl/)

www.pesten.net

www.lbr.nl

www.toleantescholen.net

www.drugsweb.nl

www.trimbos.nl

www.minocw.veiligeschool

<http://www.minocw.nl/veiligeschool/>

Enquête

'Veiligheid op school'

**voor de leerlingen uit de 1^e en 2^e
klassen van het VMBO**

Inleiding

Met deze enquête willen wij, studenten van de Haagse Hogeschool, nagaan hoe veilig jullie je op school voelen en hoe jullie denken dat deze veiligheid verbeterd kan worden. Met 'je veilig voelen op school' bedoelen wij dat je niet bang bent dat er iets met jou gebeurt wanneer je in de school, op het schoolplein of in de fietsenstalling bent. Verder willen wij vermelden dat deze enquête anoniem is. Dit houdt in dat niemand te weten zal komen welke antwoorden er bij welke leerling horen. Jouw antwoorden zullen dus ook geen gevolgen voor je hebben, ook niet als je bijvoorbeeld aangeeft iets te hebben gedaan wat tegen de regels van school of de wet is. We willen jullie daarom vragen om deze enquête zo eerlijk en volledig mogelijk in te vullen.

Enquête

Kruis bij iedere vraag of stelling aan welk antwoord van toepassing is op jou.

Persoonlijke gegevens

1. Ik ben een

- ☐ jongen
- ☐ meisje

2. Hoe oud ben je?

- ☐ 11 jaar
- ☐ 12 jaar
- ☐ 13 jaar
- ☐ 14 jaar
- ☐ ouder dan 14

3. In welk land ben je geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Suriname
- ☐ Antillen
- ☐ Marokko
- ☐ Turkije
- ☐ Ander land, namelijk.....

4. In welk land is je vader geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Suriname
- ☐ Antillen
- ☐ Marokko
- ☐ Turkije
- ☐ Ander land, namelijk.....

5. In welk land is je moeder geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Suriname
- ☐ Antillen
- ☐ Marokko
- ☐ Turkije
- ☐ Ander land, namelijk.....

6. In welke klas zit je?

- ☐ 1^e klas
- ☐ 2^e klas

Hieronder komt een aantal thema's aan bod die te maken kunnen hebben met veiligheid op school. Namelijk: pesten, discriminatie, misdaad en intimidatie.

Misdaad

Met misdaad bedoelen wij alle handelingen die tegen de regels van school ingaan of tegen de regels van de wet.

	Misdaad	Nooit	1 of 2 keer	3 of 4 keer	Meer dan 4 keer
1	Is er iets van jou gestolen door een andere leerling op school?	☐	☐	☐	☐
2	Heb je zelf iets gestolen van een andere leerling op school?	☐	☐	☐	☐
3	Heb je wel eens alcohol gebruikt op school?	☐	☐	☐	☐
4	Heb je wel eens drugs (wiet of hasj bijv) gebruikt op school?	☐	☐	☐	☐
5	Is er jou wel eens drugs of alcohol aangeboden op school?	☐	☐	☐	☐
6	Heb je op school iets kapot gemaakt of beschadigd wat van de school zelf of van andere leerlingen was?	☐	☐	☐	☐
8	Heb je zelf wel eens op school de muren, deuren, ramen beklad met spuitbus, stift, verf of iets anders?	☐	☐	☐	☐

Neem jij wel eens een wapen (mes, pistool of pepperspray) mee naar school?

- ☐ ja
- ☐ nee

Heb jij wel eens een andere leerling met een wapen gezien in of rond de school?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zou jij je onveilig voelen als andere leerlingen wapens bij zich zouden dragen?

- ☐ ja
☐ nee

Pesten

Je noemt iets pesten als er sprake is van een ongelijke machtsverhouding. Als er gepest wordt, is het ene kind altijd sterker dan het andere. De pestkop misbruikt zijn macht. Het slachtoffer heeft moeite zich te verdedigen. Het is steeds dezelfde die wint of die verliest. Meestal gebeurt pesten niet zomaar een keer.

	Pesten	Nooit	1 tot 3 keer	4 tot 6 keer	6 of meer keer
1	Ben je door een andere leerling gepest op school?	☐	☐	☐	☐
2	Heb je zelf een andere leerling gepest?	☐	☐	☐	☐
3	Ben je door een andere leerling uitgescholden op school?	☐	☐	☐	☐
4	Heb je zelf een andere leerling uitgescholden?	☐	☐	☐	☐
5	Ben je wel eens uitgelachen in de klas door andere leerlingen?	☐	☐	☐	☐
6	Heb je zelf andere leerlingen uitgelachen in de klas?	☐	☐	☐	☐
7	Zijn er leugens verspreid door andere leerlingen over jou op school?	☐	☐	☐	☐
8	Heb je zelf leugens verspreid over andere leerlingen op school?	☐	☐	☐	☐
9	Word je genegeerd door andere leerlingen in je klas of op school?	☐	☐	☐	☐
10	Heb je zelf andere leerlingen genegeerd in de klas of op school?	☐	☐	☐	☐
11	Ben je wel eens via MSN getreiterd door één of meerdere leerling(en) uit je klas of van school?	☐	☐	☐	☐
12	Heb je zelf een andere leerling getreiterd via MSN?	☐	☐	☐	☐
13	Heeft een leerling van school jou wel eens vervelende smsjes gestuurd?	☐	☐	☐	☐
14	Heb je zelf een andere leerling vervelende smsjes gestuurd?	☐	☐	☐	☐

Agressie en intimidatie

Met agressie bedoelen wij lichamelijk geweld of dreigen met lichamelijk geweld. Onder agressie valt dus slaan, schoppen, duwen en iemand bedreigen om hem/haar lichamelijk geweld aan te doen.

Agressie en intimidatie		Nooit	1 tot 3 keer	3 tot 6 keer	Meer dan 6 keer
1	Ben je door een medeleerling bedreigd op school?	☐	☐	☐	☐
2	Heb je zelf een andere leerling bedreigd op school?	☐	☐	☐	☐
3	Heeft een andere leerling seksueel getinte opmerkingen richting jou gemaakt zonder dat je het wilde?	☐	☐	☐	☐
4	Heb je zelf seksueel getinte opmerkingen geplaatst richting een andere leerling zonder dat de andere het wilde?	☐	☐	☐	☐
8	Ben je aangeraakt/betast door een andere leerling op school zonder dat je het wilde?	☐	☐	☐	☐
9	Heb je zelf een andere leerling aangeraakt/betast op school zonder dat de andere het wilde?	☐	☐	☐	☐
10	Ben je in elkaar geslagen door een andere leerling op school, op het schoolplein of in de fietsenstalling?	☐	☐	☐	☐
11	Heb je zelf een leerling geslagen op school, op het schoolplein of in de fietsenstalling?	☐	☐	☐	☐

Discriminatie

Onder discriminatie verstaan wij: iemand op een negatieve manier behandelen vanwege zijn/haar huidskleur, godsdienst, sekse (het feit dat je een jongen of een meisje bent), afkomst of handicap/beperking

Discriminatie		Nooit	1 tot 3 keer	4 tot 6 keer	Meer dan 6 keer
1	Ben je gediscrimineerd op grond van je huidskleur door een andere leerling op school?	☐	☐	☐	☐
2	Heb je zelf een andere leerling gediscrimineerd op grond van zijn/haar huidskleur op school?	☐	☐	☐	☐
3	Ben je gediscrimineerd op grond van je godsdienst door een andere leerling op school?	☐	☐	☐	☐
4	Heb je zelf een andere leerling gediscrimineerd op grond van zijn/haar godsdienst op school?	☐	☐	☐	☐
5	Ben je gediscrimineerd op grond van je sekse door een andere leerling op school?	☐	☐	☐	☐
6	Heb je zelf een andere leerling gediscrimineerd op grond van zijn/haar sekse op school?	☐	☐	☐	☐
7	Ben je gediscrimineerd op grond van je afkomst (Turks, Nederlands, Marokkaans etc) door een andere leerling op school?	☐	☐	☐	☐
8	Heb je zelf een andere leerling gediscrimineerd op grond van zijn/haar afkomst op school?	☐	☐	☐	☐
9	Ben je gediscrimineerd op grond van een eventuele handicap/beperking door een andere leerling op school?	☐	☐	☐	☐
10	Heb je zelf een andere leerling gediscrimineerd op grond van zijn/haar handicap of beperking?	☐	☐	☐	☐

Personeel

Onder personeel verstaan wij iedereen die werkzaam is op school (denk hierbij aan leraren, conciërges, schoonmakers enz.)

	Personeel	Nooit	1 tot 3 keer	4 tot 6 keer	Meer dan 6 keer
1	Ben je gepest, uitgescholden of gekleineerd door een leraar of een ander personeelslid van school?	☐	☐	☐	☐
2	Ben je gediscrimineerd door een leraar op school of een ander personeelslid van school?	☐	☐	☐	☐
3	Ben je geslagen of geschopt door een leraar of een ander personeelslid op school?	☐	☐	☐	☐
4	Ben je aangeraakt/betast door een leraar of een ander personeelslid op school?	☐	☐	☐	☐
5	Heeft een leraar of een ander personeelslid van school seksueel getinte opmerkingen richting jou gemaakt?	☐	☐	☐	☐

Veiligheidsgevoel

Er is nu een aantal terreinen aan bod gekomen. In de volgende kolom wordt de vraag gesteld of pesten, discriminatie, agressie en misdaad op school invloed heeft op je veiligheidsgevoel. Hiermee bedoelen wij de mate waarin je je wel of niet veilig voelt. Vervolgens moet je aangeven hoe veilig je je voelt op een bepaalde plek in of rond de school.

	Veiligheidsgevoel	Veilig	Onveilig
1	Hoe voel je je als je gepest wordt op school?	☐	☐
2	Hoe voel je je als je gediscrimineerd wordt op school?	☐	☐
3	Hoe voel je je als je te maken krijgt met agressie / intimidatie op school?	☐	☐
4	Hoe voel je je als je te maken krijgt met misdaad op school?	☐	☐

	Plaats op school	Helemaal eens	Beetje eens	Niet eens/ Niet oneens	Beetje oneens	Helemaal oneens
1	Ik voel me veilig in de aula	☐	☐	☐	☐	☐
2	Ik voel me veilig in de fietsenstalling	☐	☐	☐	☐	☐
3	Ik voel me veilig op het schoolplein	☐	☐	☐	☐	☐
4	Ik voel me veilig in het klaslokaal	☐	☐	☐	☐	☐
5	Ik voel me veilig in de toiletten	☐	☐	☐	☐	☐

Bestaande veiligheidsmaatregelen

Als het goed is worden er bij jullie op school al maatregelen genomen om de school zo veilig mogelijk te maken. Hieronder vragen wij wat jullie van deze maatregelen vinden.

Wij willen jullie mening over de volgende bestaande maatregelen. Wanneer er een maatregel niet op jullie school voorkomt of je weet niet of deze voorkomt kan je dit aangeven in de laatste kolom.

Hoe voel je je bij onderstaande maatregelen?

Veiligheidsmaatregelen	Onveilig	Veilig	Niet van toepassing op onze school
1 Camera's in en rond school	☐	☐	☐
2 Politie in en rond school	☐	☐	☐
3 Anti-pestcontract voor iedere leerling	☐	☐	☐
4 Controleren/ fouilleren van leerlingen op wapenbezit	☐	☐	☐
5 Klachtencommissie / vertrouwenspersoon	☐	☐	☐

Zijn er nog andere maatregelen die jullie op school aantreffen om de veiligheid te vergroten? Zo ja welke?

.....

.....

Heb je zelf nog een idee wat betreft een maatregel die de school zou kunnen nemen om de veiligheid te vergroten of zou je er nu een kunnen bedenken? Zo ja welke?

.....

.....

.....

Een eigen rol?

Met de volgende vragen willen wij nagaan of jullie (de leerlingen) zelf een rol kunnen spelen om de veiligheid in school te vergroten.

Zou je zelf een rol willen spelen om de veiligheid op school te vergroten?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zo ja, hoe wil je dat doen?

- ☐ Zou je willen surveilleren in de pauzes?
- ☐ Zou je het willen melden als je ziet dat er iets onveiligs gebeurt of zelf iets onveiligs ervaart?
- ☐ Zou je mee willen helpen met het organiseren van een discussieavond over het thema pesten of discriminatie?
- ☐ Zou je zelf willen zitten in een veiligheidsteam, wat nadenkt over mogelijkheden om de school veiliger te maken en waar leerlingen terecht kunnen als zij ideeën hebben of iets meegemaakt hebben op het gebied van (on)veiligheid in of rond de school
- ☐ Deelnemen aan een agressietraining voor leerlingen die moeite hebben om zich te beheersen.
- ☐ Iets anders, zo ja wat:

.....

.....

.....

Wat vind je ervan als:

De conciërges in jouw kluisje zouden kijken om te controleren of jij iets gestolen hebt?

.....

.....

De conciërges je zouden fouilleren om te kijken of je wapens bij je draagt?

.....

.....

Er meer en vaker politie op school zou zijn?

.....

.....

Er detectiepoortjes (poortjes waar leerlingen doorheen moeten bij binnenkomst van de school) op school zouden komen?

.....

.....

Tot slot

Is er zelf nog iets wat je graag kwijt wilt over het onderwerp veiligheid op school?
Zo ja wat? Misschien heb je zelf bijvoorbeeld nog een idee om de school veiliger te maken of heb je zelf iets meegemaakt op school op het gebied van (on)veiligheid.

.....

.....

.....

- BEDANKT VOOR JULLIE MEDEWERKING! -

Enquête

'Veiligheid op school'

**voor de leerlingen uit de 1^e en 2^e
klassen van het VMBO**

Inleiding

Met deze enquête willen wij, studenten van de Haagse Hogeschool, nagaan hoe veilig jullie je op school voelen en hoe jullie denken dat deze veiligheid verbeterd kan worden. Met 'je veilig voelen op school' bedoelen wij dat je niet bang bent dat er iets met jou gebeurt wanneer je in de school, op het schoolplein of in de fietsenstalling bent. Verder willen wij vermelden dat deze enquête anoniem is. Dit houdt in dat niemand te weten zal komen welke antwoorden er bij welke leerling horen. Jouw antwoorden zullen dus ook geen gevolgen voor je hebben, ook niet als je bijvoorbeeld aangeeft iets te hebben gedaan wat tegen de regels van school of de wet is. We willen jullie daarom vragen om deze enquête zo eerlijk en volledig mogelijk in te vullen.

Enquête

Kruis bij iedere vraag of stelling aan welk antwoord van toepassing is op jou.

Persoonlijke gegevens

1. Ik ben een

- ☐ jongen
- ☐ meisje

2. Hoe oud ben je?

- ☐ 11 jaar
- ☐ 12 jaar
- ☐ 13 jaar
- ☐ 14 jaar
- ☐ ouder dan 14

3. In welk land ben je geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Suriname
- ☐ Antillen
- ☐ Marokko
- ☐ Turkije
- ☐ Ander land, namelijk.....

4. In welk land is je vader geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Suriname
- ☐ Antillen
- ☐ Marokko
- ☐ Turkije
- ☐ Ander land, namelijk.....

5. In welk land is je moeder geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Suriname
- ☐ Antillen
- ☐ Marokko
- ☐ Turkije
- ☐ Ander land, namelijk.....

6. In welke klas zit je?

- ☐ 1^e klas
- ☐ 2^e klas

Hieronder komt een aantal thema's aan bod die te maken kunnen hebben met veiligheid op school. Namelijk: pesten, discriminatie, misdaad en intimidatie.

Misdaad

Met misdaad bedoelen wij alle handelingen die tegen de regels van school ingaan of tegen de regels van de wet.

	Misdaad	Nooit	Ja
1	Is er iets van jou gestolen door een andere leerling op school?	☐	☐
2	Heb je zelf iets gestolen van een andere leerling op school?	☐	☐
3	Heb je wel eens alcohol gebruikt op school?	☐	☐
4	Heb je wel eens drugs (wiet of hasj bijv) gebruikt op school?	☐	☐
5	Is er jou wel eens drugs of alcohol aangeboden op school?	☐	☐
6	Heb je op school iets kapot gemaakt of beschadigd wat van de school zelf of van andere leerlingen was?	☐	☐
8	Heb je zelf wel eens op school de muren, deuren, ramen beklad met spuitbus, stift, verf of iets anders?	☐	☐

Neem jij wel eens een wapen (mes, pistool of pepperspray) mee naar school?

- ☐ ja
- ☐ nee

Heb jij wel eens een andere leerling met een wapen gezien in of rond de school?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zou jij je onveilig voelen als andere leerlingen wapens bij zich zouden dragen?

- ☐ ja
☐ nee

Pesten

Je noemt iets pesten als er sprake is van een ongelijke machtsverhouding. Als er gepest wordt, is het ene kind altijd sterker dan het andere. De pestkop misbruikt zijn macht. Het slachtoffer heeft moeite zich te verdedigen. Het is steeds dezelfde die wint of die verliest. Meestal gebeurt pesten niet zomaar een keer.

	Pesten	Nooit	Ja
1	Ben je door een andere leerling gepest op school?	☐	☐
2	Heb je zelf een andere leerling gepest?	☐	☐
3	Ben je door een andere leerling uitgescholden op school?	☐	☐
4	Heb je zelf een andere leerling uitgescholden?	☐	☐
5	Ben je wel eens uitgelachen in de klas door andere leerlingen?	☐	☐
6	Heb je zelf andere leerlingen uitgelachen in de klas?	☐	☐
7	Zijn er leugens verspreid door andere leerlingen over jou op school?	☐	☐
8	Heb je zelf leugens verspreid over andere leerlingen op school?	☐	☐
9	Word je genegeerd door andere leerlingen in je klas of op school?	☐	☐
10	Heb je zelf andere leerlingen genegeerd in de klas of op school?	☐	☐
11	Ben je wel eens via MSN getreiterd door één of meerdere leerling(en) uit je klas of van school?	☐	☐
12	Heb je zelf een andere leerling getreiterd via MSN?	☐	☐
13	Heeft een leerling van school jou wel eens vervelende smsjes gestuurd?	☐	☐
14	Heb je zelf een andere leerling vervelende smsjes gestuurd?	☐	☐

Agressie en intimidatie

Met agressie bedoelen wij lichamelijk geweld of dreigen met lichamelijk geweld. Onder agressie valt dus slaan, schoppen, duwen en iemand bedreigen om hem/haar lichamelijk geweld aan te doen.

Agressie en intimidatie		Nooit	Ja
1	Ben je door een medeleerling bedreigd op school?	☐	☐
2	Heb je zelf een andere leerling bedreigd op school?	☐	☐
3	Heeft een andere leerling seksueel getinte opmerkingen richting jou gemaakt zonder dat je het wilde?	☐	☐
4	Heb je zelf seksueel getinte opmerkingen geplaatst richting een andere leerling zonder dat de andere het wilde?	☐	☐
8	Ben je aangeraakt/betast door een andere leerling op school zonder dat je het wilde?	☐	☐
9	Heb je zelf een andere leerling aangeraakt/betast op school zonder dat de andere het wilde?	☐	☐
10	Ben je in elkaar geslagen door een andere leerling op school, op het schoolplein of in de fietsenstalling?	☐	☐
11	Heb je zelf een leerling geslagen op school, op het schoolplein of in de fietsenstalling?	☐	☐

Discriminatie

Onder discriminatie verstaan wij: iemand op een negatieve manier behandelen vanwege zijn/haar huidskleur, godsdienst, sekse (het feit dat je een jongen of een meisje bent), afkomst of handicap/beperking.

Discriminatie		Nooit	Ja
1	Ben je gediscrimineerd op grond van je huidskleur door een andere leerling op school?	☐	☐
2	Heb je zelf een andere leerling gediscrimineerd op grond van zijn/haar huidskleur op school?	☐	☐
3	Ben je gediscrimineerd op grond van je godsdienst door een andere leerling op school?	☐	☐
4	Heb je zelf een andere leerling gediscrimineerd op grond van zijn/haar godsdienst op school?	☐	☐
5	Ben je gediscrimineerd op grond van je sekse door een andere leerling op school?	☐	☐
6	Heb je zelf een andere leerling gediscrimineerd op grond van zijn/haar sekse op school?	☐	☐
7	Ben je gediscrimineerd op grond van je afkomst (Turks, Nederlands, Marokkaans etc) door een andere leerling op school?	☐	☐
8	Heb je zelf een andere leerling gediscrimineerd op grond van zijn/haar afkomst op school?	☐	☐
9	Ben je gediscrimineerd op grond van een eventuele handicap/beperking door een andere leerling op school?	☐	☐
10	Heb je zelf een andere leerling gediscrimineerd op grond van zijn/haar handicap of beperking?	☐	☐

Personeel

Onder personeel verstaan wij iedereen die werkzaam is op school (denk hierbij aan leraren, conciërges, schoonmakers enz.)

	Personeel	Nooit	Ja
1	Ben je gepest, uitgescholden of gekleineerd door een leraar of een ander personeelslid van school?	☐	☐
2	Ben je gediscrimineerd door een leraar op school of een ander personeelslid van school?	☐	☐
3	Ben je geslagen of geschopt door een leraar of een ander personeelslid op school?	☐	☐
4	Ben je aangeraakt/betast door een leraar of een ander personeelslid op school?	☐	☐
5	Heeft een leraar of een ander personeelslid van school seksueel getinte opmerkingen richting jou gemaakt?	☐	☐

Veiligheidsgevoel

Er is nu een aantal terreinen aan bod gekomen. In de volgende kolom wordt de vraag gesteld of pesten, discriminatie, agressie en misdaad op school invloed heeft op je veiligheidsgevoel. Hiermee bedoelen wij de mate waarin je je wel of niet veilig voelt. Vervolgens moet je aangeven hoe veilig je je voelt op een bepaalde plek in of rond de school.

	Veiligheidsgevoel	Veilig	Onveilig
1	Hoe voel je je als je gepest wordt op school?	☐	☐
2	Hoe voel je je als je gediscrimineerd wordt op school?	☐	☐
3	Hoe voel je je als je te maken krijgt met agressie / intimidatie op school?	☐	☐
4	Hoe voel je je als je te maken krijgt met misdaad op school?	☐	☐

	Plaats op school	Helemaal eens	Beetje eens	Niet eens/ Niet oneens	Beetje oneens	Helemaal oneens
1	Ik voel me veilig in de aula	☐	☐	☐	☐	☐
2	Ik voel me veilig in de fietsenstalling	☐	☐	☐	☐	☐
3	Ik voel me veilig op het schoolplein	☐	☐	☐	☐	☐
4	Ik voel me veilig in het klaslokaal	☐	☐	☐	☐	☐
5	Ik voel me veilig in de toiletten	☐	☐	☐	☐	☐

Bestaande veiligheidsmaatregelen

Als het goed is worden er bij jullie op school al maatregelen genomen om de school zo veilig mogelijk te maken. Hieronder vragen wij wat jullie van deze maatregelen vinden.

Wij willen jullie mening over de volgende bestaande maatregelen. Wanneer er een maatregel niet op jullie school voorkomt of je weet niet of deze voorkomt kan je dit aangeven in de laatste kolom.

Hoe voel je je bij onderstaande maatregelen?

Veiligheidsmaatregelen		Onveilig	Veilig	Niet van toepassing op onze school
1	Camera's in en rond school	☐	☐	☐
2	Politie in en rond school	☐	☐	☐
3	Anti-pestcontract voor iedere leerling	☐	☐	☐
4	Controleren/ fouilleren van leerlingen op wapenbezit	☐	☐	☐
5	Klachtencommissie / vertrouwenspersoon	☐	☐	☐

Zijn er nog andere maatregelen die jullie op school aantreffen om de veiligheid te vergroten? Zo ja welke?

.....

.....

Heb je zelf nog een idee wat betreft een maatregel die de school zou kunnen nemen om de veiligheid te vergroten of zou je er nu een kunnen bedenken? Zo ja welke?

.....

.....

.....

Een eigen rol?

Met de volgende vragen willen wij nagaan of jullie (de leerlingen) zelf een rol kunnen spelen om de veiligheid in school te vergroten.

Zou je zelf een rol willen spelen om de veiligheid op school te vergroten?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zo ja, hoe wil je dat doen?

- ☐ Zou je willen surveilleren in de pauzes?
- ☐ Zou je het willen melden als je ziet dat er iets onveiligs gebeurt of zelf iets onveiligs ervaart?
- ☐ Zou je mee willen helpen met het organiseren van een discussieavond over het thema pesten of discriminatie?
- ☐ Zou je zelf willen zitten in een veiligheidsteam, wat nadenkt over mogelijkheden om de school veiliger te maken en waar leerlingen terecht kunnen als zij ideeën hebben of iets meegemaakt hebben op het gebied van (on)veiligheid in of rond de school
- ☐ Deelnemen aan een agressietraining voor leerlingen die moeite hebben om zich te beheersen.
- ☐ Iets anders, zo ja wat:

.....

.....

.....

Gewenste maatregelen

	Wat vind je ervan als...	Goed / veilig	Niet goed	Maakt niet uit
1	de conciërges in jouw kluisje zouden kijken om te controleren of jij iets gestolen hebt?	☐	☐	☐
2	de conciërges je zouden fouilleren om te controleren of je wapens bij je draagt?	☐	☐	☐
3	er meer en vaker politie op school zou zijn?	☐	☐	☐
4	er detectiepoortjes op school komen?	☐	☐	☐

- BEDANKT VOOR JULLIE MEDEWERKING! -

Bijlage 3: de veilige school

Hoe ziet een sociaal veilige school eruit?

Op een veilige school voelen leerlingen zich thuis. Ze komen graag naar school en voelen zich serieus genomen door de leraren. Leerlingen op een sociaal veilige school pesten niet, en dragen vanzelfsprekend geen wapens bij zich. De school tolereert geen discriminatie en seksuele intimidatie. De school heeft een vertrouwenspersoon, er zijn een klachtenregeling en een leerlingenstatuut. Daarnaast besluiten veel scholen om een pestprotocol op te stellen. Ook werken scholen vaak samen met politie, justitie en jeugdzorg. De school gaat bestaand sociaal onveilig gedrag tegen, maar voorkomt dat gedrag ook door een actieve, positieve stimulering van sociaal gedrag. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het invoeren van gedragsregels waar leerlingen, ouders, schoolleiders en leraren het over eens zijn geworden, en aan onderwijs dat is afgestemd op de wensen en mogelijkheden van individuele leerlingen. Hierdoor ontstaat een veilig klimaat waarbinnen de school problemen al in een vroeg stadium kan onderkennen en daarop kan reageren.

Het veiligheidsbeleid van een school is niet alleen bedoeld om leerlingen een veilige plek te bieden. Ook leraren (en ander personeel) hebben vanzelfsprekend recht op een veilige omgeving. Geweld tegen leraren is ontoelaatbaar. Scholen, leraren, ouders en de overheid moeten dat met elkaar duidelijk maken.

Hoe ziet een fysiek veilige school eruit?

Een veilige school heeft natuurlijk een goed onderhouden gebouw, waar traptreden niet los liggen en de inrichting van de lokalen geen gevaar oplevert voor kinderen. Op het schoolplein staan veilige speeltoestellen.

Leerlingen en docenten weten wat ze moeten doen bij brand en de school oefent regelmatig het ontruimingsplan. Vluchtwegen zijn vrij van obstakels.

Ook heeft een veilige school een veiligheidscoördinator die toeziet op regelmatige inspecties van het schoolgebouw en het schoolplein. De veiligheidscoördinator is de spin in het web van het veiligheidsbeleid. Dat beleid is natuurlijk up to date en de school heeft instrumenten om het beleid te controleren.

De veilige school werkt samen met ouders, GGD, brandweer, de Arbo-dienst en natuurlijk de gemeente - die per slot van rekening verantwoordelijk is voor het gebouw.